

Snellius, Rudolphus.

Snellio-Ramæum philosophiæ

**Syntagma, tomis aliquot separatis
distinctum; Quibus continentur 1.**

Generales sincerioris philosophiæ

Ramææ informationes : 2. Dialectica,

3. Rhetorica, 4. Arithmetica, 5.

Geometria, 6. Sphæra, seu

astronomia, 7. Physica, 8.

Psychologia, 9. Ethica ; Rhodolphi

Snellii, excellentissimi philosophi,

commentationibus succinctis &

accuratis ; sed cum aliorum huius æui

præcellentissimorum viroru[m]

lectissimis observationibus ac notis

studiose passim collatis & auctis;

explicatæ : quibus præfatio D.

Rhodolphi Goclenii, celeberrimi in

Marpurgensi Academia philosophi,

præfixa est.

S N E L L I O - R A -
M Æ V M P H I L O S O -
P H I Æ S Y N T A G M A ,

Tomis aliquot separatis distinctum;

Quibus continentur

i. Generales sincerioris Philosophiæ Ra-
mææ informationes:

2. Dialectica,	3. Rhetorica,
4. Arithmetica,	5. Geometria,
6. Sphæra, seu Astronomia,	7. Physica,
8. Psychologia,	9. Ethica;

R H O D O L P H I S N E L L I I , E X C E L L E N T I S -
simi Philosophi, Commentationibus succinctis & accu-
ratis; Sed cum aliorum huius aui præcellentissimorum
Virorum lectissimis observationibus ac notis studiose pas-
sim collatis & auctis; explicata:

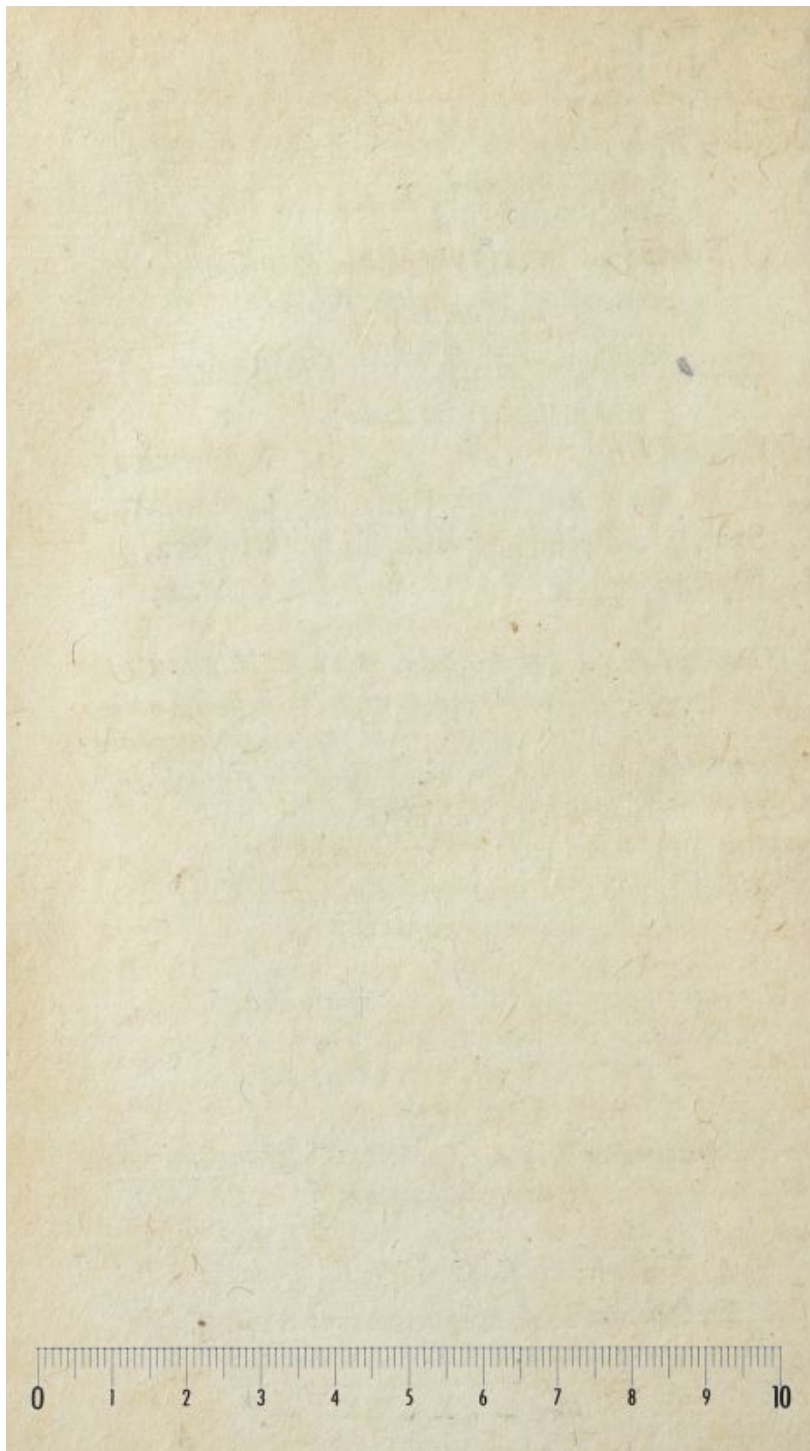
Quibus Præfatio D. R H O D O L P H I G O C L E N I I ,
Celeberrimi in Marpurgenfi Academia Philo-
sophi, præfixa est.

T O M O autem Primo hic post Præfationem sub-
iungitur V E R A V E R E Q V E R A M E A
R E C T E P H I L O S O P H A N D I
R A T I O :

*Sequentibus Sero ac separatis Tomis reliqua
sequentes disciplina.*

F R A N C O F U R T I ,
Ex Officina Typographica Ioannis Saurij,
impensis hæredum Petri Fischeti.

M D X C V I .

R H O D O L P H V S
G O C L E N I V S, P H I L O S O P H I Æ
 I N A C A D E M I A M A R P V R G E N S I
 P r o f e s s ō r , C a n d i d o L e -
 c t o r i S .

 N N I n u n c p l u r e s a g u n t u r (c a n -
 d i d e L e c t o r) q u i b u s & i n M a r -
 p u r g e n s i , & i n H e l m s t a d i e n s i ,
 a l i u s q , v i c i n i s A c a d e m i i s , a c t r i -
 n i a l i b u s (q u a s v o c a n t) H a s s i æ &
 V V e s t p h a l i æ G y m n a s i i s s e d u l a s t u d i o s o r u m m a -
 n u t e r u n t u r , d e s c r i b u n t u r , a c r e s c r i b u n t u r l e c t i s -
 s i m æ R H O D O L P H I S N E L L I I , v i r i v n d e -
 c u n q u e d o c t i s s i m i , R a m æ æ P h i l o s o p h i æ I n t e r -
 p r e t i s & a s s e r t o r i s s o l e r t i s s i m i , C O M M E N T A -
 T I O N E S . I n s i n g u l a s p e n e t o t i u s s t u d i i P h i l o s o -
 p h i c i h u m a n i o r i s q , l i t e r a t u r æ s p e c i e s a c d i s c i p l i -
 n a s ; f i d e l i t e r o l i m a c f e l i c i t e r a b i p s o i n I l l u s t r i
 C h a t t o r u m L y c e o p r æ l e c t æ . E a s T y p o g r a p h i n ō -
 n u l l i a d p r æ l u m s t u d i o s e h æ t e n u s & i a m p r i d e m
 i n v e s t i g a r u n t : v t p o t e q u a s S c h o l i s P h i l o s o p h i c i s ,
 a c i n v e n t u t i h u m a n i o r i b u s d i s c i p l i n i s d e d i t æ , s i
 e x c u d a n t u r , s u m m o p e r e n o n t a m g r a t a s & i n -
 c u n d a s , q u a m f r u c t u o s a s & n e c e s s a r i a s f o r e , s u b -
 i n d e à l i t e r a t i s c o g n o u i s s e n t . E t a l i q u a r u m s a -
 n e C O M M E N T A T I O N V M i s t a r u m e x e m -
 p l a r i a o b t i n u e r u n t a l i q u i : s e d p a u c a r u m . A t

plerarumq; omnium tandem copiam superiori a-
state nactus fuit Petrus Fischerus, Francoforten-
sis, vir eximius, & rei literariae, publiciq; litera-
torum commodi promouendi studiosissimus, id-
eog; longiori vita dignissimus, sed prematura mor-
te nuper admodum defunctus. Quae quidem ex-
emplaria; nonnullis aliorum observationibus ali-
cubi collocupletata; cum anniuersariis Franco-
furtensium modo praeeritis nundinis obiter D.
Fischerus inspicienda mihi exhibuisset; meumq;
in iis per typos publicandis cōsiliū petiisset: dis-
suadere equidem publicationem istam nullo mo-
do vel potui, vel debui: ut qui probe norim &
quantus in isto istius Philosophiae genere SNE-
LIVS sit, & quantopere ipsius lucubrationes iam
diu ab ingenuarum artium studiosis iuuenibus
passim desideratae: quibus illas certe, ubi lauda-
bilissimis viduae & Orphanorum sumptibus ex-
cuse; id quod nunc sit; ac publicatae prodierint, &
gratissimas & fructuosissimas fore, plane confido.
Tu iis, lector candide, recte ac sedulo utere: &
vale. Marpurgi 7. Calend. Nouembr. Ann. 95.

R A-

R A M E A

Recte, Sincere, & Christiane philosophandi ratio; seu accurata in omni sinceriore philosophia informatio: cuius PARS PRIMA de principiis, Legibus, & partitionibus philosophiæ reformatæ: Item de vero comparandarum, docendarum, discendarum, & exercendarum artium liberalium modo (ubi ita de vera Analyseos ac Geneseos ratione): Itēq; de ordine inuentionis, doctrinæ, & exercitationis; ex commentationibus Snellio-Rameis solide differit.

P A R S A L T E R A V E R O

De præcipuis Rameæ & Aristoteleæ Philosophiæ, itemq; verorum Rameorum & verorum Aristoteleorum differentiis, notis, ac proprietatibus: ubi non pauca aduersus Pseudo-Rameos & Pseudaristoteleos, notatu summe necessaria:

C V I A C C E S S I T

Commonefactio & Refutatio obiectionū & obtrectionum quarundam &c. Scripta aduersus Ramomastigas, & ex iisdem Snellio--Ramæis fontibus per Eliam Leocarenum Gerontopoliten huc deriuata & accommodata.

DE PHILOSOPHIA
ET ARTIBVS LIBERALI-
BVS INFORMATIONES SEV
Diatribæ quædam gene-
rales.

N T E Q V A M species Philo-
 sophiæ particulatim singulæ
 tradantur & explicentur: ope-
 ræ precium videtur generales
 quasdam diatribas instituere
 ac præmittere. In prima igitur diatribæ dispi-
 ciendum erit, 1. de origine & inuentione ar-
 tium, deque instrumentis ac mediis quibus
 inuentoress vsi sunt: 2. de materia artium, de-
 que conformatione artificiosa materiæ istius,
 quo ad præcepta singula, idque per legem
 κατὰ παντός, καὶ αὐτὸ &c. 3. De forma artium,
 seu methodica dispositione præceptorum. In
 secunda diatribæ dispiciendum de partitione
 philosophiæ, & omnium artium: vt ita per-
 spicuum euadat, ad quamnam earum Oeco-
 nomiam, seu familiam aut sedem disciplinæ
 singulæ referri debeant. In tertia diatribæ vi-
 dendum de commodis docendarum, itemq;
 discendarum, & exercendarum artium libe-
 ralium ratione: In quarta de ordine inueniē-
 di, docendi, discendi, exercendi, confirman-
 di, re-

di, refutandi, &c. ut ita simul eluceſcat, an multiplex ſit Ordo ipſius per ſe artis ac doctrinæ.

DIATRIBE PRIMA.

*Unde artes omnes exſtiterint : & quibus
inſtrumentis inuētores earum
uſi ſint.*

ARtium inſtrumenta, & Principia, quæ omnium artium theoremata & regulas nobis pepererunt, recenſet Ariſtoteles (cap. 14. libr. 1. Analyt.) quatuor, Αἰσθητικὴν, Ἰσχυρίαν, Ἐμπειρίαν, & Ἐπαγωγὴν, hoc eſt ſenſum, obſervationem, experientiam, & inductionē, quæ quaſi matres ſunt omnium omnino regularum, adeo, ut ſi hodie nulla eſſet Grammatica, nulla Rhetorica, nulla Dialectica, omnes denique artes laterent, & incognitæ eſſent, horum principiorum beneficio omnino inueniri deberent.

Πεὶ τῆς αἰσθητικῆς.

A ſenſibus orta ſunt præcepta, non quod ſenſus tanquam magiſtri & doctores vlla præcepta docuerint, ſed quod ſenſilium rerum & ſenſibus ſubiectarum, & ſingularium exemplorum, diligentes ac ſtudioſi homines præcepta omnia inuenerint, per ſenſus ſeu ſenſuum beneficio. Sic pictores oculis colores, Muſici auribus ſonos, coqui lingua ſapores, vnguentarij naribus odores, ſic cæteri artiſi-

ces cernendo, audiendo, odorando, gustando, tangendo, hoc est, sensibus suis res inueniunt, deprehenderuntq; suis artificiis subiectas & propositas.

Sic Grammatica, Rhetorica, & Dialectica ex Grammaticorum, hoc est pure loquentium, Rhetorum, hoc est, ornate dicentium, & Dialecticorum, hoc est recte differentium singularibus exemplis, quæ sensus obseruauerunt, ac deprehenderunt, sua sumserunt initia.

Sic Arithmetica, Geometria, Physica, Ethica ex exemplis singularibus bene numerantium, metientium, recte viuentium, & naturalium corporum per sensus obseruatis in ceperunt. Sic omnes omnino artes de quibusuis rebus, quæ iam non sunt, aliquando tamen erunt, nunc vero latent, à singularibus exemplis per sensus obseruatis erunt deducendæ. Intellige tamen interim à sensibus saltem occasionem aliquam menti afferri, vnde illa ipsa vniuersalia constituantur.

neid.

Alterum instrumentum est Obseruatio, hoc est animaduersio eorum, quæ à sensibus ad mentem adferuntur; Estq; non sensuum, sed mentis omnino officium. Postquā enim singulares res, hoc est, vt loquuntur, indiuidua à sensibus sunt animaduersa, transeunt ad mentem intellectus quæ diligēter illa obseruat.

nat, animaduertit, componit. Sic Grammatici, Rhetores, Dialectici, hoc est primi illi artifices, qui de bene loquendo, dicendo, differendo præcepta ediderunt primi, exempla ex pure loquentibus, ornatè dicentibus, bene differentibus, à sensibus ad intellectum transmissa obseruauerunt, animaduenteruntque.

Tertium instrumentum est experientia. *ἐμπειρία*. Postquam enim sensus perceperunt singularia, mens vero ea obseruauit, accedit experientia & usus, quæ veritatem sensibus perceptarum, & mente obseruatarum rerum comprobant; quam Plato tanti fecit, ut vel soli huic artium inuentionem, ascripsisse videatur in Gorgia. O Chærepho, ait, multæ artes, hominum sunt experientia prudenter inuentæ. Experientia siquidem efficit, ut artificiose, in experientia vero ut temere vita nostra progrediatur; & scientia & ars hominibus per experientiam. Experientia siquidem artem genuit, in experientia autem temeritatem, quod dictum in tanto habuit precio P. Ramus, ut optauerit in Metaphysicis, ut literis aureis in vestibulo philosophicarum scholarum omnium inscriptum esset, ut illuc accedentibus persuasum esset, nullum in artibus documentum recipiendum, quod ab usu, & experientia verorum exemplorum obseruatum, & inductum non esset: Mille siquidem, inquit, somnia

& deliramenta ita in artes liberales nequaquam irrepsissent.

ἐπαγωγή.

Quartum denique & vltimum est inductio, hoc est, singularium exemplorum collectio, ad constituenda theoremata, hoc est, regulas, & præcepta generalia.

Est autem inductio nihil aliud quam sensibus perceptarum, & obseruatarum rerum, earumque singularium plena & sufficiens collectio, accumulatioque, è qua statuatur aliquid vniuersale. Hac via omnes Physicæ præceptiones, omnes Ethicæ, Opticæ, Geometricæ, Arithmeticæ, Dialecticæ, Rhetoricæ, Grammaticæ, inductæ & collectæ sunt, vt: Cum primus Physicus in Magnete obseruasset, sensibusque percepisset, & expertus esset, vim ferri attrahendi, & se ad septentrionem conuertendi, obseruasset, inquam, in primo, 2. 3. 4. & singulis deinceps magnetibus, per inductionem tandem collectis singularibus, statuit generale theorema Physicum: Magnes attrahit ferrum, & mouet se ad Arctum.

Pari ratione cum primus Arithmeticus in hac, in altera, in tertia, in quarta, & in singulis numerationis speciebus, earumque singulis exemplis, per sensus obseruasset, & expertus esset, numerando inueniri tertium terminum è duobus oblatis: deinde partium inductionem vsurpari, si simul tota expediri non posset, tum quamlibet notam tanquam solitariam spectat.

spectari, denique notas, si sequenti numerationi inferuiunt, mente referuari; induxit, & collegit quatuor hæc generalia Theoremata à specialibus abducta, 1. Numeratio è duobus numerorum terminis oblati tertium inuenit: 2. Numeratio si tota simul expediri non possit, inductione partium utitur; 3. In numeratione nota quælibet tanquam solitaria spectatur: 4. In numeratione, si nota sequenti numerationi inferuiat, mente referuatur. Idè de aliarum etiam artium præceptis esto iudicium.

Obserua huiusmodi inductionem initium sumere à rebus sensibilibus, & singularibus, & ab his, proximum & specialissimum theorema primum induci, hinc paulatim ascendere per interiecta & subalterna genera, tantisper donec ad summum peruenitur genus; & quo quisque altius ascendit, eo quoque plus laudis mereri, ut perpulcre P. Ramus in Mathematicis scholis testatur: Primi, ait, in omnibus artibus, obseruatores specialia primo permulta animaduenerunt: Secundi ad ὑπάλλα perueniunt: postremi tandem, & rari, summum, in quoque subiecto genus attigerunt: Itaque quo quisque altius ascenderit, eo plus veræ laudis meruit.

De Materia artium.

HActenus de præceptorum inuentione: sequitur deinceps artium Materia, &

*Confirmatio
Materia
artium, seu
præceptoris
singulorum*

Materiae illius iam rudis aptatio & conformatio. Materia autem artium sunt ipsa praecepta, non quidem in libris tantum scripta, literisque ac monumentis mandata, sed vel sola mente concepta: qua ratione etiam Cicero Offic. 1. & Tuscul. 3. Materiam virtutum igniculos, & semina esse illa, ait, quæ ingeniiis nostris innata sunt.

Verum, obiiciet quis, Materiam esse aspectabilem, vel manibus tractabilem, sed artium praecepta mente sola comprehensa, nec aspectabilia, nec manibus tractabilia esse, & propterea neque materiam artium? Cui occurritur, loqui nos non de materia physica, quæ oculis cernitur, manibusque tractatur: sed de materia logica, quæ omnibus omnino rebus suam attribuit materiam, etiam naturis non corporatis, animo, angelo, dæmoni, qua ratione etiam Cicero, ut iam diximus, virtuti suam attribuit materiam.

Nota itaque ut Physicæ res physicam habent materiam, sic Arithmeticas Arithmeticam, Ethicas Ethicam, Geometricas Geometricam, & ita deinceps habere,

Sed quid Materia rudis impolitaque? cum neque aurifices ipsi impuro gaudeant auro, sed cocto & purgato à scoriis aliisque sordibus, terræ facibus, & admistis alius generis metallis. Neque vero alij artifices, cuiuscunque sint opificij, materiam patiuntur esse rudem

dē, verū aptant illam, informant, poliunt,
& ita deinceps, vt rei, quæ ex illa est facienda,
sit apta: sic artificibus liberalium artium sua
ab Aristotele relicta sunt instrumenta, leges
scil. in posterioribus analyticis traditæ, & to-
ties à P. Ramo decantatæ ac celebratæ, καὶ
παντός: καὶ αὐτὸς: & καὶ δόλε πρῶτον, quas artifex
liberalium artium tanquam secures & dola-
bras adhibet in dolandis & poliendis præce-
ptis: hoc est Materia sensu, Experientia, Ob-
seruatione, & Inductione inuenta. Verum
vt, quod cuiusque legis sit officium, intelli-
gatur plenius; plenius quoque, fusius, & o-
perosius explicandæ sunt.

Lex καὶ παντός ita dolat & polit artium
præcepta, vt non patiat̃ur illa esse aut falsa, Lex καὶ
παντός.
aut contingentia, mutabiliaque, sed efficit
vera, necessaria, æterna, & immutabilia, adeo
vt nullum vnquam tempus incidere possit,
quo sint vel falsa, vel contingentia, & incon-
stantia. Vis itaque huius legis est, vt conse-
quens præcepti pars vera sit, de omni ante-
cedente, & iis omnibus, quæ sub anteceden-
te continentur, semper & perpetuo: quale
est præceptum illud primum in arte Arith-
metica: Arithmetica est doctrina bene nu-
merandi, nam semper conuenit doctrina be-
ne numerandi Arithmetica, & ita quidem
propt̃us conuenit vt nulla in illa omnino sit
præceptio, cui non quadret; omnes enim

ad bene numerandum spectant. Esto alterum exemplum: Arithmetica est simplex, aut comparatiua; hic simplex, aut comparata, pars præcepti consequens, ita conuenit Arithmeticae, ut semper, & toti competat, nullum enim in vniuersa arte est præceptum, quod non aut simpliciter aut comparate numeret: Esto tertium. Dialecticae partes sunt Inuentio & Iudicium: hic Inuentio & Iudicium semper de Dialectica, & vniuersa Dialectica dicuntur; nullum enim tempus ingruere potest, quo non Dialectica aut inueniat, aut iudicet; quaecunque præterea est præceptio in arte Dialectica, illa aut inuenire aut disponere docet. Sed Grammatica, ut pote refractaria materia, quæ hanc legem subire negat, repugnare videtur, propter creberrimas anomalias & exceptiones; nulla enim fere in Grammatica est regula, quin adiunctam habeat exceptionem, quomodo ergo, inquires, grammatices materia legi huic conformari poterit; ut si dicas; Adiectiuum & Substantiuum genere, numero & casu conueniunt: an non huic regulæ multæ adiciuntur exceptiones, partim, in quibus non conueniunt numero, partim in quibus non conueniunt genere, quomodo ergo hoc præceptum erit *ἡ γὰρ πᾶσι*? Resp. Grammatica quamuis sit refractaria, tamen si anomaliam analogiæ, hoc est, regulis adiungas exceptionem

priones, iā probe hęc lex officio suo functa est

Quoniam vero artes sunt æternæ, constātes & immutabiles; sequitur præcepta de indiuiduis & singularibus rebus reiici, quod hęc sint caducæ, mutabiles & inconstantes; nam modo nascuntur, & oriuntur, modo moriuntur, & intereunt, de quibus si artes præciperent aliquoties essent variandæ, mutandæq; & quidem tam crebro, quam ipsa indiuidua. Quod ut plenius intelligatur, esto Physica, quæ præcipiat de huius æstatis herbis, quæ in autumno senescunt, in hyeme moriuntur: Physica de hisce præcipiens vna cum illis senesceret & moreretur, & iam alia esset concinnanda vere proximo, quando alia indiuidua, aliæque herbæ singulares reuiuiscunt, & iterum ex terra prodeunt, cum quibus ut oreretur, ita etiam senesceret rursus & occideret, & singulis deinde annis consequentibus, quia aliæ renascerentur herbæ, alia quoque opus esset Physica. Idem de aliis omnibus omnino rebus esto iudicium.

Cum itaque singularia sint caduca, etiam artes, si de specialibus præciperent, caducæ essent. Verum cum artium sit natura & proprietas, ut sint æternæ, necesse est ut præcipiant de rebus æternis, qualia sunt genera, quæ intereuntibus indiuiduis manent; sic definitiones, partitiones, & proprietates stirpium veræ sunt, & immotæ, licet hyeme non floreat, sed pleræque interierint.

Verum Astrologia, quia de singularibus stellis præcepta dat, easque definit, deque earum proprietatibus docet, mutabilis & incōstans videri posset, quod, ut diximus indiuidua intereant ac mutantur: sed quia mutatio & varietas nulla cadit in stellas, sunt enim eadem perpetuo, eademque illarum proprietates, ita ut nulli subiectæ sint mutationi; & quemadmodum illa mundi pars, in qua versantur, æterna est, & à mutatione vicissitudinis libera: ita quoque ipsæ, earumque affectiones æternæ sunt; non secus de illis atque generalibus Astrologia præcipit.

Nota igitur hac lege cautum esse, ne vlla vel falsitas, vel contingentia admittatur, sed præcipi, ut constans, & solida sit veritas in artium materia, quæ nunquam mutari possit, unde etiam lex veritatis appellatur.

*Lex ἡγε-
ται.*

Alterum instrumentum poliendæ Materiæ dicitur lex *ἡγεταὶ αὐτῶν*, qua artibus sua attribuantur præcepta, qua omnia heterogenea reiiciuntur, qua non secus atque aurifex aurum à scoriis purgat ignis beneficio, ne terrestres feces purissimo metallo admixtæ sint, vel etiam aliorum metallorum partes permixtæ: ita quoque hac artes purgantur, ut nihil nisi suum habeant, nihil homogeneis heterogenei sit admixtum. Hæc lex artium quasi regina, & imperatrix iustissima est, qua artium fines ita constituuntur, reguntur, ac terminan-

minantur, distinguunturque, vt nihil irreperere possit alienum; quemadmodum rustici distinctos habent limitibus agros: ita & hic.

Sed quæri posset hoc loco, cum artes ita sint distinctæ, vt singulis sua sint præcepta, ane vlllo modo possint coniungi? Respondetur: præcepta quidem esse distincta non secus atque videmus in hominum fundis ac agris fieri, vt meus ager in tuum non incurrat, neque tuus in meum incidat, sed tamen earum usum coniungi, non secus (sumamus exemplum ab agricolis & hortulanis) atque videmus singulis arboribus sua esse poma, & quidem distincta: nihilominus tamen cum cōportantur, in usu coniungi, scil. vt hominum vita sustentetur: Et sane quemadmodum Grammatica Etymologia distincta habet præcepta à syntaxi, & vicissim syntaxis alias præceptiones, & ab Etymologia diuersas, quæ tamen in usu, id est, in bene loquendo coniunguntur: & quemadmodum alia est Dialectica Inuentio, aliud Dialecticum iudicium, & in differendo tamen coniunguntur: sic artes omnes distincta habent theoremata, distinctasque præceptiones, quæ tamen usu ab artifice cōiunguntur: cuius rei exemplum eiusmodi esto: Grammatica, Rhetorica, & Dialectica vt sunt distinctæ artes: ita quoque distincta habent theoremata: Verum si habenda sit oratio artificis Logico, coniungit puram locu-

B

tionem, ornatam dictionem, cum bene differendo, hoc modo: prius res beneficio Dialectices excogitat, & inuenit, de quibus agere vult, hinc disponit & iudicat; proxima cura est, ut quam purissime eas ipsas eloquatur, quod opus est Grammaticæ: denique ut verba & res iam inuenta & disposita, quā potest ornatissime eloquendo & pronunciando afficiat, quod proprium est Rhetoricæ artis.

Nota itaque lege καὶ αὐτὸ cautum esse, ne præcepta coniungantur, & non vetari vltus coniunctionem.

*Lex καὶ ἐλ-
κτικόν.*

Tertium instrumentum Materiæ, hoc est, præceptorum conformandorum, est καὶ ὅλη πρῶτον, quæ lex contenta non est præcepta esse vera, & quidem necessario vera, deinde etiam propria & essentialia, sed amplius requirit, ut scilicet præcepta sint reciproca, hoc est, ipsæ partes inter se vicissim retrorsum commutare possint; quod tum fit cum illud quod est generale generaliter, & speciale specialiter explicatur.

Nam, ut Aristoteles ait, sophisticè docet, secus qui docet, ut si Geometer, ait, Trianguli affectionem hanc, tres angulos duobus rectis æquales habere, docet per species, & non generaliter, sophisticè, inquit, docet. Nā qui quod generale est, specialiter explicat, is Gigantis veste induit pumilionem, seu nanū;

Contra,

Contra, qui speciale tradit generaliter, is veste nani siue pumilionis induit Gigātem. Nota igitur, nulla in arte debere esse præcepta, præter definitiones, distributiones, & propria adiuncta: hæc enim sola vicissim retrorsum commeari possunt; Definitio cum definito; distributio cum distributo, subiectum cum adiuncto proprio. Obserua etiam peccari in legem καθόλου πρῶτον nō posse, quin simul peccetur in legem etiam κατὰ παντός & καθ' αὐτό, similiter si peccetur in legem καθ' αὐτό peccari etiam in legem κατὰ παντός non contra.

Hactenus de legibus informandæ Materiæ, quarum prima lex κατὰ παντός, lex dicitur veritatis, nulla enim præcepta admittit præter vera, & quidem necessario vera: altera καθ' αὐτό, lex iustitiæ. Est enim iusta artium arbitra & tanquam iustissima iudex, sedens pro tribunali, sua vnicuique attribuens præcepta, artiumque fines distinguens ac regens: tertia καθόλου πρῶτον, lex sapientiæ nominatur, tunc enim vere sapere dicimur, cum ea quæ sunt generalia scimus generaliter, quæ vero specialia, specialiter, hæc enim omnium perfectissima est scientia & cognitio.

De Forma artium.

Sequitur iam post Materiam inuentam & artificiose suis iam instrumentis informatam, artificiosa dispositio, quæ est ipsa artis forma.

*Dispositio
Et forma
materiæ seu
præceptorū
artis, consi-
deratum.*

Forma autem est dispositio huiusmodi, ut præcepta generaliora priore statuatur loco, specialiora posteriori, & hoc quidem continua serie, continuoque ordine, donec tandem ad illa quæ specialissima sunt, perveniatur, ut ita præceptum inferius à præcepto superiore non secus atque Mundus à sole illustretur, illumineturque. Quemadmodum enim genus ad speciei declarationem est necessarium; sine genere enim species definiri non potest; sic etiam posterius præceptum necessario requirit præceptum prius, ut eius beneficio & rectius, & citius intelligatur.

Quod autem ex huiusmodi Materia artificiose instituta, & forma, conficitur & constat, dicitur Ars, quam definire licet collectionem præceptorum homogeniorum, quæ ordine sunt disposita.

DIATRIBE SECVNDA.

De partitionibus Artium.

*Divisiones
artium.
Logica.*

EST autem Ars duplex, alia est generalis, quæ Logica vulgo dicitur, quod scilicet rationem & orationem informet, & omnium omnino rerum tractandarum sit communis: estque duplex, instruit enim rationem, quæ Dialectica dicitur; aut orationem, ut sunt Grammatica & Rhetorica:

Alia est specialis, quæ omnium rerum
com-

communis non est, sed tantum vnius alicuius propria, quæ diuiditur in artem Cognitionis & Actionis.

Ars Cognitionis, est aut cognitionis apertioris, aut cognitionis occultioris.

Ars cognitionis apertioris est, quæ sub ipsos cadit sensus, neque occultioris est speculationis, vt loquuntur: cuiusmodi sunt illæ, quæ de rerum tractant quantitibus, & mathematicæ dicuntur. *Ars cognitionis.*

Nota apertioris dici cognitionis, quod hic non tantum mentis acumen & acies requiritur, quantum in physicis, quæ sunt sublimioris speculationis, id est perscrutationis.

Obserua quoq; artem cognitionis distribui posse in artem Quantitatis, quæ scilicet de rerum agit quantitate, & Qualitatis, quæ de rerum agit qualitate; illa dicitur Mathematica, hæc vero physica.

Ars quantitatum siue Mathesis, aut agit absolute de quantitatibus, aut de reb. quantis. *Mathematica.*

Mathematica absolutæ quantitatis est, aut Arithmetica, aut Geometria; quarum illa est doctrina numerorum, hæc vero magnitudinum. *Arithmetica. Geometria.*

Ars de rebus quantis occupat aut auditum, aut visum: illa dicitur Musica, quæ est doctrina de sonis numeratis: hæc vero Optica, quæ est doctrina de rebus visu mensuratis. *Musica. Optica.*

Ars occultioris cognitionis est physica, *physica.*

quæ de rerum qualitatibus, hoc est facultatibus, quibus naturæ & naturales res instructæ agunt & operantur, tractat; de qua alias. Dicitur autem occultioris cognitionis, quod præ aliis omnibus eius cognitio sit abstrusior, & magis abdita.

Hæc pro ratione duplicis qualitatis duplex est, aut enim agit de qualitatibus simplicibus, aut compositis.

Simplex qualitas aut est astrorum: aut elementorum.

Physica de qualitatibus astrorum, appellatur.

Astrologia. Astrologia; docetque rerum cœlestium vires ac facultates.

Physiologia. Physica de qualitatibus elementorum Physiologia nominatur, & tradit elementorum, quæ omnium compositorum corporum sunt semina, efficacitatem.

Meteorologia. Physica de qualitatibus compositis agit de rebus aut inanimatis, ut sunt Meteora, & dicitur Meteorologia: aut animatis, & dicitur Psychologia.

Psychologia. Restat Ars specialis in actione occupata, quo virtutes sunt referendæ: estque aut publica, aut priuata.

Ars actionis. Publica ad totam pertinet Remp. conseruandam.

Priuata vero ad conseruationem rei priuatæ.

Ars

Ars publica est doctrina obsequendi, aut imperandi: illa dicitur *Ethica*, hæc vero politica. *Politica.*

Priuata vero aut docet agere, aut facere, illa dicitur *Agricultura*, hæc vero *Architectonica*. *Agricultura.* *Architectonica.*

Haftenus omnium artium breuis & dilucida distributio est proposita, vt sciamus ad quam classẽ seu familiam quæque ars sit referenda de sententia P. Rami; sed de singularum artium partitione & distributione separatim dicemus, in singularum artium tractatione & prolegomenis.

ALIA PHILOSOPHIÆ ET ARTIVM LIBERALIVM PARTITIO: EAQUE & vberior & accuratior.

OMnis doctrina salutaris aut diuina est (id est diuinitus à Deo ipso inspirata) aut humana, id est ab hominibus Dei beneficio inuenta: illa dicitur Theologia, quibusdam etiam Theosophia; de qua nos nunc nihil amplius, hæc philosophia. [Homo prius est animalis (& philosophiæ propior & aptior quam Theologiæ) postea fit spiritualis.]

Philosophia est artium liberalium sciẽtia.

Ars liberalis est axiomaticum (seu præceptorum) de rebus vtilibus, homogeneorum collectio methodica.

Quid Ars?

Ars liberalis aut rationem informat, aut ratione informatur.

*Ars ratio-
nis.*

Rationis ars omnium generalissima, & communissimum reliquarum & vniuersarum & singularum instrumentum, caput, dux, & magistra, est Logica siue Dialectica: ideoque merito summo loco sola ponitur.

Ars ratione informanda, aut generalior est, aut specialior.

Generalior, est ars tum orationis, tum quantitatis.

*Orationis
artes.*

Orationis ars aut pure & nude de vocibus tractat, aut de ornatu earum.

Orationis puræ ars aut significationes vocum docet, & hætenus dictionarium seu lexicon dici, ac perturbata quadam serie informari consuevit: aut ad significationes earundem tractat, quæ nescio quomodo à scribendo fere nomen sortita, & Grammatica olim nuncupata sit. Hæc ipsa aut omnium linguarum communes ad significationes tractare possit (cum omnium linguarum generalissima quædam communio esse videatur) & generalis fortasse Grammatica, vel Grammatica in genere, dici queat: aut certarum linguarum proprias, quæ specialior fuerit: vt Latina, Græca, Italica, &c.

Oratio

Oratio deinde ornata, vel soluta est, vel adstricta seu ligata:

Illius ars est Rhetorica: huius poetica: *Poetica.*
Et hæc non minus res entes & nō entes ligat, quam Rhetorica easdem soluit: inuolucris. n. fabulis, & ænigmatib. rem tegere huius artis non videtur proprium: hoc enim quo ad res ipsas, nempe confictas, artis (vt sic dicam) fabulandi proprium, quæ scil. vitur beneficio logices, nimirum aut in non entibus ac fictis, aut sane in comparatis ac similitudinibus obscurioribus occupatæ: quo ad verba vero ænigmatica Rhetorices est, præsertim in Metaphoris obscurioribus occupatæ.

Ars quantitatis (à materia nimirum abstractæ) mathematica est, physicæ potissimum administra: quæ aut numerat, vt Arithmetica; quæ complectitur logisticam, Algebram, & cæteras species: aut magnitudines spaciis, & lineamentis mensurat, vt Geometria: quam Plato alicubi generalius & rectius vocat metricam: quæ sub se complectitur Geodæsiam, radium, astrolabium Ptolomei, Torquetum Regiomontani, vmbrearū mensuras: Cosmographiam denique & Geographiam, quatenus illæ videlicet tantum metiuntur mundum aut terras. Ex Mathefi, præsertim autem Geometria, efflorescit mechanica, Stathmica, Isorrhopica, de ponderibus & æquilibriis, Architectonica.

*Artes Quā-
titatis, seu
Mathema-
tica.*

Ars deinde specialior (quæ non per multas artes seu philosophiæ partes manat ac funditur, iisque tractandis inseruit, sed in peculiari ac speciali subiecto versatur) aut naturam tractat, ut physica: aut vitam humanam, ut Ethica.

Physica artes.

Physica latissime patens, & mundum totum sibi subiiciens, de naturis, seu substantiis, seu essentiis agit: aut incorporeis, & dicitur *πνευμαλογία*: aut corporeis & dicitur *σωματολογία*.

Et hæc ipsa aut de corporibus magis constantibus agit, nimirum cœlestibus: ubi (præter cœlum & orbes eius) collucet & in primis observantur astra: unde per synecdochen tota illa doctrina dicitur astrologia: quo pertinent Sphæra, Gnomonica, Meteoroscopica, Theoriæ planetarum, &c. aut de minus constantibus corporibus agit: & his nimirum aut primis, vulgo simplicibus, aut inde ortis, vulgo compositis, concretis.

Elementa eorumque artes.

Illa sunt elementa: eorumque doctrina, vulgo improprie & generalius physiologia nuncupatur, aliis stœcheologia.

Elementa autem vel levia sunt, ideoque sursum tendunt, ut ignis & aër: vel graua, ideoque deorsum & ad vniuersi centrum tendunt, ut aqua (ubi ars nautica) & terra (ubi agricultura, sed in primis Geographia seu globi terreni descriptio) si Astronomia & Geographia coniungantur, Cosmographia efficitur,

Cosmographia.

citur, id est coniuncta globi cœlestis & terreni descriptio.

Hæc autem (nempe orta) sunt corpora elementaria : nimirum reliqua vniuersa, ex elementis videlicet concreta. *Elementaria, eorumque artes.*

Quæ aut inanima sunt, seu bruta, aut animata seu viuentia (licet metalla, & mineralia quasi intermedium quiddam esse nonnullis videantur, quorum ars metallica) : illa dicuntur Meteora, & ipsorum doctrina Meteorologia. horum vero doctrina Psychologia : & hæc ipsa aut animata tantum sunt, vt stirpes : quarum doctrina phytologia ; vbi etiam sunt herbæ, quarum doctrina βοτανολογία : aut præterea sensu prædita, vt animalia, quorum doctrina Zoographia dici possit, vulgo etiam historia animalium dicitur : quo in primis pertinet anthropologia, id est doctrina de homine, eiusque anima & corporis membris ac facultatibus ; quo pertinet anatomia medicorum : imo hinc efflorescit, ac doctrinæ huic physicæ subordinatur tota medicina, id est doctrina medendi corpori, & membris illis corporeis, eorundemque facultatibus, quibus accidunt morbi. *Anthropologia. Medicina.*

Sensus vero aut sunt interni, aut externi (licet horum doctrina Zoographiam ipsam præcedere debeat) : *Sensus, earumque artes.*

Hi ipsi deinde aut nobiliores sunt, aut ignobiliores :

Illi sunt visus, cuius doctrina optica dicitur: & auditus: qui cum in sonis proportionatis occupatur, de ipsorum suavi consonantia ars harmonica seu musica est.

Ignobiliores sunt reliqui sensus, quibus etiam suæ quædam accidunt artes: sunt vero aut in toto corpore, ut tactus: ubi ars medicorum de pulsibus: aut in certis eius partibus, ut gustus & olfactus; quorum artes adiunctæ fere liberalibus & philosophicis non annumerantur: sunt autem de gustu culinaria, conquinaria &c: de olfactu vnguentaria &c.

Practica ac politica disciplina.

Restat vltima philosophiæ species, & reliquarum artium philosophicarum omnium, quasi praxis quædam ad hominum salutem & felicitatem civilem seu mundanam comparata; quæ nimirum ethica seu politica est, de negotiis & actionibus, id est de vita & civili conuersatione hominum, omnibusque ad eam sustentandam, ac feliciter degendam necessariis bonis.

Hæc vel generatim ad omnium hominum vitam, & totius quasi mundi politiam communiter pertinet, & ethica vel politica generalis dici potest; vel ad plurium vitam spectat, nimirum vel ad familiam, & dicitur Oeconomia; vel ad remp. & dicitur politica (vel hodie vltatius Iurisprudentia) de regenda re publica: idque seu pacis, seu belli tempore, ad quod

ad quod ipsum ita pertinet polemica, seu do- *Polemica.*
ctrina rei militaris.

Hactenus Philosophiæ & artium libera-
lium partitiones: quarum omnium, sed im-
primis ethices exempla suppeditat historia; *Historia.*
vnde & exemplaris philosophia quibusdam
dicitur: Et est legitima rerum in mundo ge-
starum descriptio: diuidique solet in vniuer-
salem & particularem, quæ nonnullis cos-
mographia & geographia; quarum vtraque,
vel ecclesiastica seu sacra, de rebus in ecclesia,
vel politica seu profana, de rebus in imperiis
ac rebus publicis gestis.

Poësis, seu fabulæ poëtice fere nihil aliud *Poësis.*
sunt, nisi historia ænigmatica, inuolucris sci-
licet & ænigmatibus res ipsas tegens.

È multis simul artibus, præsertim vero è
Logica, Rhetorica, Politica (addamus, si lu-
bet, & physica) efflorescit eloquentia seu o- *Eloquentia.*
ratoria, pro vt eam Tullius (in libris præser-
tim oratoriis) & alij describunt, modo co-
piose loquētem sapientiam, modo causarum
& controuersiarum ciuiliū disceptationem
ac decisionem.

Ex his philosophiæ partitionibus perspi-
cuū euadit, ad quamnam liberalium disci-
plinarum œconomiam seu familiam & lo-
cum, artes omnes cunctæque disciplinæ re-
ferendæ sint.

De commoda docendarum, discendarum, & exercendarum artium liberalium ratione, causis, ac mediis; ubi & obiter de ipsarum inuentione, ac praeceptorum conformatione.

Philosophia, & artes ac scientiæ liberales, comparantur & acquiruntur, tum natura, tum doctrina seu disciplina: percipiuntur enim & addiscuntur ab hominibus eas discuntibus, & ipsarum studiosis, à natura ad illas discendum & percipiendum idoneis.

*An Natura
an vero do-
ctrina præ-
stantior.*

Nam natura etiam sine doctrina multum valebit (vt pulcerrime lib. 2. cap. 20. Quintilianus) doctrina vero nulla esse sine natura poterit: sin ex pari hæc duo coëant, in mediocribus quidem vtrisque, maius quidem adhuc naturæ esse credam momentum; cōsummatos autē plus doctrinæ debere, quam naturæ putabo. Sicut terræ nullam fertilitatem habenti nihil optimus agricola profuerit, è terra vero yberi, vtile aliquid etiam ferre nullo colente nascetur. At in solo fœcundo plus cultor quam ipsa per se bonitas soli efficiet: & si Praxiteles signum aliquod ex molari lapide conatus esset exsculpere, parium marmor mallet rude: at si illud idem artifex expolisset, plus in manib. eius fuisset, quam in marmore. Denique Natura mate-
riæ,

riæ, Ars doctrinæ est: hæc fingit, illa fingitur: Ars nihil sine materia: materiæ etiam sine arte precium est: ars summa materia optima melior. Hæc Fabius non minus scite quam vere.

Philosophia, inquam, & disciplinæ philosophicæ omnes comparantur tum φύσει seu φυσικῇ δυνάμει (id est natura, seu naturali facultate & aptitudine) tum doctrinæ.

Φύσις illa seu φυσικὴ δύναμις est naturalis in *Natura* homine ad disciplinas percipiendas dispositio seu habitudo. (Ex naturæ vi nascitur affectio: ex affectione vero habitus.)

Estque animæ vel sentientis, vel ratiocinantis, seu λογιστικῆς.

Sentientis. Nam sensuum beneficio o- *Sensum* mnēs artes inueniuntur, & percipiuntur; nihil enim est in intellectu, si Aristoteli credimus, quod non antea fuerit in sensu: ita cæcus de coloribus & luce disputare nescit, non equidem propter defectum ingenij aut memoriæ, sed visus: Sic surdus de sonis & harmonia iudicare nequit, nō equidem ob mentis inopiam, sed ob defectum sensus.

Δύναμις animæ λογιστικῆς, cernitur in facultate vel νοητικῇ, id est in intellectu, vel πρᾶξι, id est in voluntate. Illa tum in ἐννοία id est ingenio; tum in μνήμη id est memoria consistit.

Ingenium. Ingenium est homini innata, inueniendi, & iudicandi promptitudo.

Memoria. Memoria est mentis facultas, ea quæ percipimus, fideliter retinendi.

Voluntas propensa: . Περσείρεσις (seu ἐγκλισις περσαιρεπική) est animi affectio, qua à natura trahimur ad cognitionis alicuius & scientiæ cupiditatem seu studium. Nam nihil decet inuita, vt aiunt, minerva, id est, aduersante & repugnante natura, velut scite Tullius l. Officior.

Adhuc de natura: succedit, quæ istam fingit & informat doctrina: cui tamen ipsius etiam discipuli diligentia seria accedat & respondeat necesse est. Hęc (doctrina) vel artis ipsius est, vel institutionis in arte.

Ars hic est legitima alicuius scientiæ traditio seu descriptio. Vbi considerandę sunt, primum causæ, maxime efficientes (de quibus nos deinceps breuiter) deinde species, de quibus supra satis.

*Instrumenta
artium in-
ueniendā-
rum.*

Origo igitur & causa philosophiæ & artiū efficiens, præsertim instrumentaria, sunt sensus & ratio: his enim gnauī & industrij artifices vsi, omnes nobis artes pepererunt. Primum enim sensuum beneficio omnis generis exempla, id est singularia, seu res singulares, quippe sensibus obuias, notarunt acprehenderunt, atque ita menti seu rationi suggererunt.

Ratio

Ratio deinde tum inuentrix est, tum excultrix seu diiudicatrix.

Ratio inuentrix vtitur tum obseruatione rerum singularium beneficio sensuum, tum collectione seu inductione generalium ex singularibus sufficienter collectis. *Ratio inuentrix.*

Obseruatio tum experientia est, tum historia. Illa est obseruatio rerum singularium, quas ita se habere ipsi experimur: hæc est obseruatio rerum quas non ipsi experimur, sed tantum obseruamus ab aliis proditas.

Inductio est ex specialibus exemplis recte obseruatis, ac sufficienter collectis, generalis alicuius regulæ seu præcepti constitutio.

Ratio excultrix seu diiudicatrix, inuenta præcepta excolit, & diiudicando informat. *Ratio diiudicatrix.*

Diiudicat autem præcepta seu axiomata tum seorsim singula (eorum veritatem ac bonitatem secundum regulas axiomaticas artificiosas explorando): tū coniunctim omnia inter se copulando, quod fit methodice disponendo.

Ipsa præcepta sunt artis, ex qua constat, materia: quæ ratio informat secundum regulas axiomaticas artificiosas: vel minus subtiliter & artificiose, vt est lex seu regula κατὰ παντός & καθ' αὐτὸ: vel subtilius & artificiosius, vt est regula seu lex κατὰ τὰς πρώτους.

Lex κατὰ παντός requirit omnia & singula artium omnium præcepta omnino necessaria. *Lex κατὰ παντός.*

C

rioque & affirmate vera (vnde hæc lex veritatis appellatur) non autem patitur vel falsa, vel fortuita, vel negantia, nisi forte negantia sint emphatica, & affirmatibus vel æquipollentia, vel illustriora; quod tamen rarius fit.

ἡ δ' αὖτὴ.

Lex *κατ' αὐτὸ* requirit eadē illa artium præcepta homogenea, hoc est, ex partibus essentialibus constantia, seu coessentialia, consanguinea, cognata, propria, & tanquam vnius corporis membra: non autem impropria, aliena, & alterius artis propria: hæc lex iustitiæ appellatur, quia unicuique arti sua & propria præcepta tribuit.

ἡ δὲ κατὰ τὸν.

Regula *κατὰ τὸν πρῶτον* requirit eadem ista artium præcepta *καθολικὰ*, seu vniuersaliter prima, ideoque reciproca, item æqualia, seu æquale patentia: ideoque vult vt generalia generaliter, specialia specialiter proponantur, vnde etiam *παιολογία* vetat: Itaque non patitur vt generalia speciatim, atque ita sapius: specialia vero generatim tradantur. Hæc lex dicitur sapientiæ.

*Methodus
artium.*

Ratio excultrix, artium præcepta omnia coniuncta diiudicans, est methodus, quæ præcepta secundum tres istas leges informat, confociat, & unicuique suum ordine locum assignat: vbi hæc vnica regula tenenda est: vt ea quæ sunt natura sua priora, ideoque clariora, notiora & simpliciora (qualia sunt vniuersalia seu generalia) semper præcedant: quæ

que vero natura sua sunt posteriora, ideoque ignotiora & obscuriora (qualia sunt specialia) subsequantur.

Adhuc de arte: que sic descripta, vt hactenus dictum, commode doceri, disci & exerceri potest: secus vero, non commode. Sequitur institutio in arte: que consistit in preceptorum seu regularum, fideli tum interpretatione seu explicatione, tum exercitatione seu vsu. Non enim solis præceptis ac doctrinis acquiruntur perfectæ & veræ artes, quatenus sunt habitus ac scientia mentis artificiosa: sed in institutione seu doctrina, & exercitatione simul: si nimirum huic vtrique ipsius etiam discantis diligentia serua accedat.

Per interpretationem seu explicationem commode percipiuntur artes, cum earum theoremata seu præcepta omnia & singula, primum quidē generatim, seu generali quadam idea, mox particulatim, seu per singulas ipsorum particulas, ac voces, fideliter & methodice explicantur.

Institutio autem ista seu interpretatio fit tum audiendo, tum legendo: illa doctoris, hæc libri est.

*Interpretatio
docentis*

Doctoris nimirum, cum viua voce quempiam docentem audimus; qua quidem ratione, artes facilius percipiuntur: vox enim altius & penitius in auditorum animos penetrat: Viua enim vox magis afficit, ait Tullius;

& viua vox viuum facit hominem, vt verissime vulgo dicitur.

Libri.

Libri autem : cum libros, qui muti sunt magistri, legimus ac peruoluimus; qua quidē ratione difficilius artium cognitionem imbunt tyrones.

Exercitatio.

Exercitatione deinde percipiuntur artes : cum exēpla perspicua, aut artificis ex arte factum opus, ad artis ipsius præcepta iam cognita applicamus, & diligenter examinamus, vt præceptorum alioqui tacite apud nos inter mortuorum, vitam & vim experiamur :

Analysis.

quæ dicitur analysis; aut vero cum ipsi (postquam in exemplis variis & perspicuis cognouimus, quomodo regulis artis homines periti vtantur) secundum ipsius artis præcepta, &

Genesis.

consilia, opus aliquod aut plane simile alteri (isti operi) imitando producimus, atque effingimus; aut plane nouum & proprium nostro Marte nitendo, atq; per nosmetipsos conādo effingimus; quæ exercitatio dicitur Genesis, vel Synthesis.

Et hæc verissima & sola artium liberalium, recte percipiendarum & exercendarum, ratio est, vt nimirum primo fideliter ipsa præcepta ex optimis, tum imprimis præceptoribus, tum deinde & libris, penitus intelligamus & addiscamus : postea vero ea intellecta & præcepta fideliter & gnauiter exerceamus : idq; tum per analysisin opera siue effecta aliorum explo-

explorando, tum per genesin nostrū aliquid
& proprium efficiendo; idq; aut alteri omni-
no simile, aut vero plane nouum.

Perfecta enim artium cognitio, cum in nu-
da quadam & verbali præceptorum notitia,
seu memoria, minime consistat, sed in recta
operatione seu actione tota eius laus cerna-
tur (omnis enim ars est vis aliquid agendi, &
mouendi, vt lib. 3. Schol. Phyc. cap. 1. ele-
ganter & vere à P. Ramo dicitur, nulla autem
inertis est otij) sine singulorum theorematū
crebro vsu & exercitatione nemini contin-
git, vt rectissime vulgo perhibeatur: tantum
quisq; callet, quantum exercet.

*Exercitatio
nis necessi-
tas.*

Vltus autem ipse, non in nudorum præce-
ptorum memoria fidei tantum, sed in artifi-
cum ex arte confectis operibus, & authorū
scriptis, per analysin retexendis, & similibus
ex artis præscripto, per Genesin confingēdis,
positus est.

Habet autem vtraque illa discendi, seu in-
stitutionis ratio, nempe tum explicatio, tum
exercitatio, quandam partim generalem, præ-
sertim annorum, rationem, partim specialem
horarum diei distributionem: Vbi vnā aut
alteram horam audiat discipulus doctorem
fidelem ante, itemque vnā aut alteram post
meridiem: lectionibus vero auditis, singulis,
recte intelligendis & plene cognoscendis
duas horas ediscendi, duas itemque aut po-

tius tres communicandi, disputandi, de iis cum altero conferendi, declamitandi, imitandi, atque omnino quantum satis est, diligenter exercendi, tribuat, &c.

DE ANALYSI ET GENESI

paulo pressius & uberior: ut nimirum perspicue intelligatur, qualis sit illa exercitationis tum Analysis, tum Genesis.

Analysis.

A Nalysis est prima exercitationis via, qua discipulus in exemplis perspicuis vim cognitæ artis ac regulæ excutit, & quam artificiose, quamque regulis artis congruenter & apte ea (exempla) constructa sint, inuestigat. In exemplis, inquam, præcipue alienis, aliquando & nostris. Proinde Analysis versatur in explorandis consiliis, scriptis, dictis, & quibuscunque exemplis, tum nostris, tum alienis.

Analysis seu resolutio, ab ἀναλύειν à resoluendo nuncupatur: quia partes operis & exempli ad distinguendum seu resoluendum propositi resoluit ac retexit, & singulas (operis partes) ad artis normam perpendit: ita nimirum ut virtutes imitetur, ac vitia auerfetur: virtutes, inquam, & vitia, tum Logica, Rhetorica, Arithmetica, &c. tum Ethica; id est, tum rationum ac verborum, tum morum & rerum ipsarum.

Itaque

Itaque, vt hæc omnia colligantur : analy-
sis exempla perspicua, vel artificis ex arte fa-
ctum opus, ad artis ipsius præcepta iam co-
gnita applicat, & diligenter examinat, virtu-
tes obseruat, vt imitetur per genesin futurã,
vitia vero, si quæ occurrant, notat vt auerse-
tur ea & fugiat.

Genesis est secunda exercitationis via: qua
discipulus, vbi in exemplis cognouit, quomo-
do regulis ac præceptis artis homines periti
vtantur, ipse secundum easdem regulas, ope-
rari seu opus aliquod efficere incipit.

Genesis igitur (quasi dicas generatio, seu *Genesis*
productio, quæ & synthesis, id est, composi-
tio dicitur) est operis secundum artis præce-
pta effectio.

Geneseos duo sunt genera seu modi, nem-
pe imitatio, & thematis liberi tractatio.

Imitatio qua opus aliquod alteri plane si- *Imitatio.*
mile imitando producimus atq; effingimus:
& sic authorũ vestigiis tenacius inhaeremus:
idque duplici tamen omnino cautione: pri-
mo vt classicos & probatos, non malos & lu-
bricos autores nobis imitandos pponamus:
deinde vt authorum virtutes, non vitia, imi-
temur: virtutes, inquam, & vitia, tum in i-
psa doctrina, tum in rebus, moribus ac
vita.

Tractatio thematis liberi, seu quæstionis *Libera quæ-*
liberæ, est cum sine proposito alterius exem- *stionis libe-*
ra tractatio.

plo, aliquid ingenio nostro molimur & efficiamus secundum artis regulas: vel, cum arbitrio nostro, non auctore aliquo certo ad imitandum proposito, secundum regulas artis operamur: atque ita opus plane nouum & nostrum (seu nostri omnino proprium) per nosmetipsos conando, ac nostro Marte nitendo, efficiamus.

Quamquam & mixtum quandoque opus esse potest, in quo nimirum quædam nostro Marte conamur ac producimus, & in quibusdam alios imitamur: vel in quo quædam nostra sunt, & quædam aliorum.

Ut exempli gratia.

*Exempla
Analyses ac
Tenebras.*

ORauit in Pisonem Cicero (ait Pet. Ramus in oratione pro philosophica disciplina) & multa grauius atq; acerbè in eo reprehendit, quomodo nimirum sit ad honores publicos euectus, quomodo sit in his versatus. Huius igitur orationis artificium Dialecticum si nobis declarandum sit, omnis generis causas, facta, circumstantias adiunctas, contraria, similia, dissimilia, cæteraque argumentorum Dialecticorum genera per analysin subducimus; enunciationes, contradictiones, conclusiones, & syllogismos distinguimus, ordinem methodicæ dispositionis vniuersum notamus, ac discipulis indicamus. Hæc analysis est.

Deinde

Deinde vero exemplum similis cuiusdam argumenti discipulis nostris ponimus : atque hic quod Cicero speciatim in oratione illa tractauit nos generatim disputamus, atque ita quaestionem ab Hypothesi ad thesin, (vt loquuntur) reuocamus. Cicero in Pisonem dixit ; nos in tyrannum & perniciosum reip. magistratum (exempli gratia) dicimus ac pericramus : & persequendis exempli tanti vestigiis simile Ciceronis aliquid effingimus. Atque hæc genesis est.

Aliud exemplum.

ORauit pro Milone Cicero : totius defensionis istius argumenta ad inuentionis locos referimus : deinde enuntiationum species recognoscimus : tum syllogismos & argumentationes inuestigamus, & ad regulas eorundem (seu ad figuram & modum, vt loquuntur vulgo) examinamus : denique ordinem methodi perpetuum contemplamur. Hæc analysis est.

Similis quaestionis thema postea proponimus. Quod ergo Tullius pro Milone contra Clodium dixit, nos pro forti & constâti principe (exempli gratia) contra sceleratum sicarium ac latronem similibus argumentis, similibus enunciatis, similibus syllogismis, simili ordine ac methodo ; atque adeo simili inuentione & dispositione differimus : eademque

analyseos & geneleos exercitatione, Demosthenis, Homeri, Virgilij, Platonis, Aristotelis, Dialecticum & ex argumento consilium, & ex syllogismo iudicium, & ex ordine vniuersę dispositionis complexum, interpretando, meditando, scribendo, declamando, perpendimus, & postea imitamur; nec assequi tantum, sed alicubi etiam (si studia nostra sensim maturuerint) vincere ac superare contendimus.

Et quoniam genesis non sola imitatione constat, sed & libera liberę quęstionis tractatione: idcirco interdum etiam remoto imitationis superioris exemplo, virtutes Dialecticę artis omnes per nos ipsos in libera, & ad arbitrium nostrum posita quęstione tractamus & excolimus: omnesque laboris, diligentię ac studij neruos intendimus, vt exinde artis Dialecticę fructum consequamur.

Interim tamen iam ante cognitarum disciplinarum, vt Grammatices, vt Rhetorices, exercitationem non negligimus.

Quamquam ergo in his Dialecticis exercitationibus Grammaticas aut Rhetoricas regulas non docemus: tamen, vt in Rhetoricis Grammaticum loquendi vsum, sic in Dialecticis disputationibus & grammaticũ simul & rhetoricum orationis fructum retinemus ac sectamur: triumque communium illarum
ad res

ad res omnes tractandas & explicandas artium
vsum coniungimus; quarum distincta præce-
pta, distinctis iam antea temporibus docui-
mus: vt ita quæstionem eandem locutione
Grammatica & eleganti, dictione Rhetorica
& ornamentis insigni, ratione Dialectica, id
est, argumento stabili, enunciatione certa,
syllogismo constanti, methodo distincta &
illustri, tractemus & exponamus.

Sic igitur artes distinctis temporibus, di-
stincte docemus; fructus tamē omnium pau-
latim, vt maturescunt, ad vsum eloquentiæ ac
prudentiæ conuertimus. Vsum primæ artis
cum secundæ artis vfu, itemque primæ & se-
cundæ vsum cum vfu tertiæ; eodemque mo-
do semper antecedentium disciplinarum v-
sum, cum insequentium vfu coniungimus, v-
numque tandem eloquentiæ, & philosophiæ
generalem, & communem vsum, ex multis
specialibus & præcipuis efficimus. In agri-
cultura sunt segetes, sunt arbores, sunt vites,
sunt armenta, pecudes, quæ suum quæq; cul-
tum separatim requirunt: relictis in agro ca-
lamis frumenta domum comportamus: ar-
boribus in horto relictis poma domum com-
portamus: pecoribus & armentis in pascuo
relictis, lactis copiam & vellera domum cō-
portamus: eorum omnium simul vsum ad cor-
pus pascendum, alendum, vestiendum con-
iungimus: Ita fit in animorum cultura: variæ

sunt eius partes, variis modis exercendæ: sic & in artibus; variæ sunt earum regulæ ac probe distinctæ: quarum tamen usus sedulo coniungitur.

Usus philosophiæ coniunctus, philosophiæ dies est: Usus à philosophia seiunctus, philosophiæ nox est: adeoque usus est regula discernendæ veræ philosophiæ: is enim demonstrat quid utile, quid solidum, quid verum sit in præceptis artium: & contra, si quid est inutile in iis, aut vanum, aut fallum, hoc idem usus manifeste demonstrat.

Origo & initium philosophiæ est ab usu: finis philosophiæ est in usu: philosophia ipsa tendit ad vitæ humanæ usum ac fructum.

*EXEMPLVM ANALYSEOS
Rhetoricæ ac Dialecticæ facillimum ex
lib. 1. Officior. Ciceron. de ludo sic
differentis, ut sequitur,*

Non ita sumus à natura generati, ut ad ludum & iocum facti esse videamur; sed ad seueritatem potius & ad quædam studia grauiora atque maiora. Ludo autem & ioco uti illo quidem licet, sed sicut somno, & quietibus cæteris, tum, quum grauibz seriisque rebus satisfecerimus: ipsumque genus iocandi non profusum, nec immodestum, sed ingenuum & facetum esse debet. Ut enim pueris

non

non omnem licentiam ludendi damus, sed eā, quę ab honestis actionibus nō sit aliena: sic in ipso ioco aliquod probi ingenij lumē eluceat. Duplex omnino est iocādi genus: Vnū illiberale, petulans, flagitiosum, obscænū: alterum elegans, urbanū, ingeniosum, facetū; quo genere nō modo Plautus noster, & Atticorū antiqua comēdia, sed etiā philosophorū socraticorū libri referti sunt: multaq; multorū facete dicta, vt ea, quę à sene Catone collecta sunt, quę vocātur apophthegmata. Facilis igitur est distinctio ingenui & illiberalis ioci; alter est, si tēpore fit, vt si remisso animo, homine libero dignus: alter ne homine quidē, si rerū turpitudini adhibetur verborū obscānitas. Ludēdi etiam est quidam modus retinendus, vt ne nimis ludum profundamus, elatiq; voluptate in aliquam turpitudinem delabamur: suppeditant autem & campus noster, & studia venandi, honesta exempla ludendi.

ANALYSIS RHETORICA PRÆcedentium: nempe facilis & puerilis, pro incipientibus.

Analysis Troporum.

N*Equē enim ita generati à natura sumus] itē
tū xenos in voce Natura.*

Studia grauiora atq; maiora] Metaphora in voce grauiora: itē maiora: itē grauibus (reb.) item satisfecerimus: item genus (iocandi) itē

profusum: item ingenuum: item damus: item
probi (ingenij) item lumen: item eluceat: itē
illiberale: petulans: flagitiosum, obscœnū, e-
legans, urbanum, &c. item collecta (à Cato-
ne) itē distinctio: itē ingenui, & illiberalis (io-
ci) itē remisso (animo) itē libero (homine) itē
obscœnitas (verborū) itē profundam⁹ (ludū)
item elati: item delabamur: item suppeditant.

Plantas noster] Metonymia caulē efficien-
tis pro effecto.

Si tempore fit] Synecdoche speciei pro ge-
nerē: tempus enim generale vocabulum hic
ponitur pro commodo tempore, specialiter.

Campus noster & studia venandi suppeditāt] Metonymia subiecti, nempe loci, pro adiun-
cto, nēpe homine ibi locato, in voce Cāpus:
Et Metonymia adiūcti, nēpe in voce studia, p
subiecto, nēpe hominib⁹, istis studiis deditis.

Analysis figurarum seu dimensio-
num Rhythmicarum.

Vnum illiberale, petulās, flagitiosum, obscœnum:
Alterum elegans, urbanū, ingeniosum, facetum:

Item.

Multaq₃ multorum facete dicta,
Vtea, quæ à sene Catone sunt collecta,
Quæ vocantur ἀποφθέγματα.

Item.

Vt ne nimis omnia profundamus,
Elatiq₃ in aliquam turpitudinem delabamur.

Neque enim tam certus omnino syllaba-
rum

rum numerus, quam certa clausulæ determinatio ac similitudo qualiscunq; , in rhythmo attendenda videtur, tamen si, si vtrumque sit, gratia maior & festiuitas iucundior auribus appareat.

Deinde, numerus quidē Oratorius Rhythmi nihil admodum habet, ait cap. 17. Talæus: cum tamē ait, nihil admodū, & mox addit, nisi forte in quadam repetitione: videtur sane recte fateri, Numerum oratorium aliquid etiā rythmi habere: tamen si illud aliquid in Cicerone Multum, imo affectatum sit.

Analysis numeri, siue Dimensionis Oratoriæ.

Esse videamur] Duo sunt chorei, Ciceroni in clausulis gratissimi (vt ipse fatetur in oratore ad Brutum) cum intermedio pyrrhichio.

Satisfecerimus] Duo sunt Iambi, cum intermedio choreo: nihil enim ad rem, vltima longa sit, an brevis, vt Cicero in Oratore ad Brutum ait.

Facetum esse debet] Iambus & Chorei duo.

Lumen eluceat] Choreus, Spondeus, & Pyrrhichius.

Vocantur ἀποφύγματα] Pyrrhichius, Spondeus, & Pyrrhichius.

Verborum obscœnitas] Dispondæus & Iambus.

Exempla ludendi] Spondeus, Iambus, & Choreus.

Analys̃s Figurarum dict̃ionis, in repetitione soni.

Epizeuxes sunt: ad ludum & iocum: item studia grauiora atque maiora: item ludo & ioco: item profusum, immodestum, ingenuum, facetum, item flagitiosum, obscœnum: item vrb̃anum, ingeniosum, facetum.

Anaphoræ sunt: quæ à sene Catone sunt collecta: quæ vocantur *ἑποφθέγματα*: item & campus noster & studia, in vocibus, quæ, quæ, &, &.

Epistrophæ sunt: Multaq; multorum facete dicta: vt ea, quæ à sene Catone sunt collecta: quæ vocantur *ἑποφθέγματα* (in vocibus dicta, collecta, *ἑποφθέγματα*) item, vt ne nimis omnia profundamus, elatique voluptate in aliquam turpitudinem delabamur (in vocibus, profundamus, delabamur): item & studia venandi, honesta exempla ludendi (in vocibus venandi, ludendi.)

Epanalepsis quædam esse possit, Ludo autem & ioco, vt illis quidem licet, sed sicut somno (in vocibus ludo, somno.)

Figuræ sententiarum hoc loco fere nullæ sunt: nisi quod occupatio quædam, itemque simul etiam permissio, esse videtur in illa periodo: ludo autem & ioco vt illis quidem &c.

Analys̃s pronuntiationis seu actionis.

In voci-

In vocibus singulis decore pronuntiandis, potissimū duo sunt præcepta. Primum: pro vt sunt res ipsæ, quæ vocibus singulis significantur, animumque varie afficiunt: Ita voces etiam singulæ sunt enuntiandæ, vt videl. pronuntiatio vocum rem significatam & affectus ipsos quasi ob oculos ponat: Voces enim sunt symbola seu notæ rerum, indices autem cordis & animi. Et vt nerui fidium sese habent, ita & voces hominum: illi enim sonant, vt à motu citharædi, hæ vero vt à motu animi & cordis sunt pulsæ. Itaque si res tristis sit, quæ animum contristat, illam animi tristitiam indicabit, & quasi repræsentabit pronuntiatio vocis rem tristem significantis: Et ita similiter in aliis.

Itaq; hoc loco paulo altius, hilarius & cum grauitate aliqua enunciandæ & mora quadā trahendæ sunt singulæ illæ voces: seueritatem potius: item (ad quædam studia) grauiora atque maiora: item grauib. seriisque rebus satisfecerimus: item ingenuum & facetum: item lumen eluceat: item elegans, urbanum, ingeniosum, facetum.

Cum contemptu vero seu indignatione aliqua, & submissius, cum mora quadam enunciandæ sunt: ad ludum & iocum: item profusum, immodestum: item illiberale, petulans, flagitiosum, obscænū: item verborum

D

obscœnitas: item vt ne nimis ludum profundamus: item turpitudinem.

Alterum præceptum est de tropis (figuræ enim non sunt singularum vocum, sed soli tropi): vt nimirum genera troporum magis ætuoſa, pronunciando magis reluceant: partim hilariter attollendo vocem, in rebus vt-cunque lætis, partim hilariter exclamando in rebus lætioribus, partim longius trahendo ſaltem, in triſtibus: nec enim Ironia alias & Metaphora illuſtrior & animoſior intelligeretur.

Huius generis fuerunt ſupra, grauiora; maiora; grauibus: lumen: eluceat: &c. item profuſum: illiberale: obſcœnum: obſcœnitas.

Pronuntiatio & vox integræ ſententiæ, quoad figuras verborum ſeu dictiõnis, quoddam pene quaſi canticum requirit, id eſt altiorem quandam ſeu clariorem & inflexam cantus more, enunciationem: vt in illis ſupra poſitis figurarum dictiõnis exemplis.

Qui tamen cantus etiam permiscetur cum cæteris ſententiarum figuris, & animi affectibus enunciandis.

Alias pro vt animus pronunciantis ex rerum, vocibus ſignificatarum, varietate vel irafcitur, vel lætatur, vel triſtatur &c. vel aliis affectibus turbatur, ita in alio affectu aliud vocis genus eſt.

Ita ſuperioribus illis ſententiis, vbi hilaritas

tas

tas, & tanquam voluptas quædam erat, lene & hilaratum vocis genus sit: vbi vero contemptus, & tanquam tristitia quædam erat, vox sit depressa & contemptum istum exprimens.

*ANALYSIS GESTVS ET
actionis.*

IN propositis istis agendis, gestus subsequatur flexiones vocis, ita tamen vt magis ad sensus, quam ad verba, corpus ipsum eiusque membra requisita, sese in gestu accommodent. Nimia gesticulatio vitetur: itemque nutatio & vacillatio corporis: quod secundum naturam erectum & excelsum sit: caput, cuius præcipua ferme cura est, cum illo corporis statu consentiat: Ita videl. vt res præcipuas & maioris momenti, motu gestuque decoro, quantum fieri potest, quasi repræsentet, & animi sensa spectanda exhibeat. Aspectus vertatur eo, quo & gestus corporis: si quid tamen damnetur, remoueatur, spernatur, aspectus etiam à corporis trunco amoueatur, ad illud significandum.

Quo gestu ferme pronuncianda fuerint prima illa: Neque enim ita generati à natura sumus, vt ad ludum & iocum facti esse videamur: item, Alter ne homine quidem.

Sed in vultu, vt in fronte, oculis, ore, maximus est gestus ornatus: vultus enim imago est animi, indices oculi.

Ita vultum serenare, & frontem exporrigere, licebit in illis: Sic in ipso ioco aliquod probi ingenij lumen eluceat.

Frontem vero caperare & contrahere licebit in illis:

Vnum illiberale, petulans, flagitiosum, obscœnum. &c. Præter hos gestus nulli fere occurrunt hoc loco &c.

ANALYSIS LOGICA.

ARgumentum, ut loquuntur, seu Materia, quam tractat, hoc est, subiectum, in quo logice tractando occupatur hic Tullius: est Ludus. Iocum enim quem per copulatiuam addit, rectius sub ludo, tanquam speciem, complexus fuisset.

ANALYSIS ARGUMENTORUM inuentionis: facilis scilicet, ac pro incipientibus.

Singulæ rationes, seu argumenta, Inuentionis logicæ, quæ in hoc de ludo tractatu adhibentur, varia sunt, & per analysin resolui possunt hoc modo.

Nos sumus à Natura generati] Nos sumus Effectum naturæ, tanquam efficientis causæ.

Non ad ludum & iocum] Contradicendo negat finem hominis duplicem, ludum scilicet & iocum.

Sed ad seueritatem, & studia quadam grauiora atq;

ra atq; maiora] Veriorem finem hominis duplicem ponit: primum simplicem, nempe seueritatem: alterum nempe studia, argumento Maiorum, duplici, comparatum, nempe in vocibus, grauiora, maiora.

Ludo autem & ioco uti illis quidem licet] Effectum finitum, duplex, ludus scilicet, & iocus &c.

Sed sicut somno & quietibus ceteris] Effectum illud finitum duplex, similiter comparatur alteri effecto finito, itidē duplici, nempe somno & quietibus ceteris: ita tamen ut adiunctum habeat certum tempus, quod denotatur voculatum:

Cum satisfecerimus] Causa efficiens.

Grauius seriisq; rebus] Duplex effectum.

Ipsumq; genus iocandi non profusum, nec immodestum, sed ingenuum] Honestati seu virtuti adiacet tanquam adiunctum ludus & iocus.

Ipsum genus iocandi (hoc est species illa ioci, quæ virtuti adiungitur, aliquando rebus scilicet seriis expeditis) differentiæ seu formæ loco debet habere, ut sit ingenuum & facetum: non autem profusum & immodestum: hæc enim pars aliqua formæ esset, in altera & aduersa specie ioci, nempe illiberalis, cum qua aduerse pugnaret prioris illius speciei, nempe ioci ingenui, forma hic posita.

Ut enim pueris non omnem licentiam ludendi damus] Similitudine illustrat, quod dixit. *Πρότασις* similitudinis est illa, ut enim pueris &c. quæ primum contradicendo negat causam efficientem (in verbo, Damus) & causatum seu effectum, Non omnem ludendi licentiam (omnem licentiam, significat genus licentiæ, generalem licentiam). deinde vero protasis consentanee affirmat, causam efficientem, sed damus, & ipsius causatum seu effectum speciale, eam quæ ab honestatis actionibus non sit aliena: quod nimirum effectum, adiunctum sit honestatis.

Sic in ipso ioco] Hæc est redditio seu *ἀπόδοσις* similitudinis.

Lumen aliquod in ipso ioco] Adiunctum speciale, subiecti, nempe ioci: quod adiunctum efficax sit, eluceat, causa efficiens sit eorum, quæ requiruntur &c. nempe lucem, tanquam effectum, emittat.

Duplex omnino est iocandi genus] Ioci distributio bimembris: Cuius species prior est, illiberalis iocus: cuius iterum species quædam sunt, petulans, flagitiosus, obscænus iocus. Species altera, potest esse elegans, id est liberalis iocus: cuius iterum species quædam, urbanus, ingeniosus, facetus.

Quo genere non modo Plantus] Species seu exempla prioris generis, nempe liberalis ioci, præcipue quatuor ponit. Prima tria im-
pariter

pariter inter se comparata sunt: Minora sunt: Non modo Plautus noster & Atticorum comœdia referti sunt: quæ illustrantur & declarantur vno Maiori: sed etiam philosophorum Socraticorum libri.

Referti sunt libri isto genere] Tanquam tota integra continent multas partes seu membra istius generis.

Multaq; multorum facete dicta] Multa, inquit, sunt alia exempla seu species istius generis. Dicta autem sunt effecta, multorum, qui scil. sunt causæ efficientes.

Ut ea quæ à sene Catone sunt collecta] Quartum exemplum istius generis sunt ἀποδείγματα; effecta Catonis, tanquam causæ efficientis.

Sene Catone] Senium est adiunctum Catonis.

Facilis igitur est distinctio ingenui & illiberalis ioci] Facile est discrimen, differentia formalis.

Alter est, si tempore sit ac remisso animo, libero dignus] Prima species, inquit, iocus scil. ingenuus, adiunctum proprium est liberi hominis: sed non semper, verum aliquando proprium, si scil. accedant duo alia adiuncta priori adiuncto, quod horum respectu subiectū fit, nempe commodum tempus, & animus remissus.

Alter ne homine quidem] Contradicendo

negat speciem alteram, iocum sc. illiberalem, cuiusquam hominis esse adiunctum, ita vid. ut eo dignum sit.

Sirerum turpitudini] Si ipsi ioco illiberali, tanquam generi, utraque illa species, sc. & rerum turpitudine, & verborum obscenitas, huic coniuncta seu adiuncta, simul subsint vno eodemque in loco.

Ludendi enim est quidam modus] Ludus tanquam subiectum debet habere adiunctum modum seu mediocritatem. Causa finalis est per comparisonem maiorum, contradicentibus illustrandis adhibitorum.

Ut, designat finem: Ne, designat contradicentia: Nimis, designat Maiora.

Alter finis est itidem per contradicentia; Ne elati voluptate in aliquam turpitudinem delabamur.

Vbi voluptas est causa efficiens, elationis, id est superbiæ, tanquam effecti: Elatio deinde illa est causa efficiens, efficit, ut in turpitudine delabamur, quod effectum est: vbi turpitudine subiectum, delabi adiunctum.

Sappeditant autem & campus noster, & studia venandi] Campus noster est subiectus locus. Studia venandi alias sunt adiunctum, sed hic sunt subiectum. Honestæ exempla sunt similia adiunctiva: campi & studiorum adiuncta: Aliorum honestorum ludorum, similia. Ipsius honesti ludi, in genere, exempla, id est species.

Omnia

Omnia autem illa & singula, quæ hic scripti sunt de Ludo Tullius, sunt testimonia ipsius, quorum ipse testis est, &c.

ANALYSIS DISPOSITIONIS seu iudicij.

Ac primum quidem Axiomatis, seu Enunciati; quod vulgo propositionem vocant.

Non sumus à natura ad ludum & iocum generati, sed ad seueritatem, & studia quedam grauiora atq; maiora] Axioma est affirmatum, verum, κατὰ παντός: simplex: generale: contradicendo negans finem falsum & duplicem finem verum affirmans: Simplex, inquam, Ramo: sed aliis rectius compositum.

Ludo & ioco uti licet, ut somno & quietibus ceteris] Axioma est affirmatum, verum, κατὰ παντός: compositum, copulatum: è loco similium ductum.

Tum uti licet ludo & ioco, cum grauib; seriisque rebus satisfecerimus] Axioma est affirmatum, verum, κατὰ παντός, compositum, connexum: è loco causæ efficientis ad effectum.

Genus iocandi non est profusum, nec immodestum, sed ingenuum & facetum] Axioma est affirmatum, sed non nisi de altera specie ioci, nempe liberalis, verum κατὰ παντός: compo-

fitum (Ramo simplex) è contrariis formis seu adiunctis ioci liberalis & illiberalis.

Ut pueris non omnem licentiam) Axioma est affirmatum, verum, κατὰ παντός: compositū, copulatum: è topico similium, subiecta & adiuncta inter sese comparantium.

Duplex omnino est iocandi genus] Axioma affirmatum, verum, κατὰ παντός: compositū, disiunctum: ex argumento distributionis, genus enim in species distribuitur. Quod tamen axioma rectius ita institueretur: Iocus aut liberalis est, aut illiberalis: Vbi deinde duo alia enunciata ponerentur: Iocus liberalis seu elegans est, vt urbanus, ingeniosus, facetus. Item iocus illiberalis est, vt petulans, flagitiosus, obscænus.

Quæ duo enunciata essent affirmata, vera: simplicia, particularia è topico generis & speciei.

Quo genere non modo Plantus noster] Axioma est affirmatum, verum: compositum, copulatum: è topico integri & membri.

Multa sunt multorum facete dicta] Enunciatum affirmatum, verum, simplex, particulare. E topico generis & speciei, quæ causam efficientem, & effectum symbolice exprimunt.

Ute a, quæ à sene Catone sunt collecta] Axioma affirmatum, verum, simplex, particulare, è topico generis & speciei similiter.

Quæ

Quae vocantur ἀποδείγματα] Enunciatum affirmatum, verum, simplex, particulare: ex argumento subiecti & adiuncti.

Facilis igitur est distinctio] Axioma affirmatum, verum: compositum, copulatum: è topico distributionis.

Alter est libero dignus, si tempore sit acremisso animo] Axioma affirmatum, verum: compositum, connexum: è topico subiecti & adiuncti.

Alter ne homine quidem, si rerum] Axioma affirmatum, verum: compositum, connexum: ubi pars prior è contradicentibus est, quo ad subiectum & adiunctum: pars altera per coniunctionem connectit consentaneae subiectum & adiunctum.

Ludendi quidam modus retinendus est] Enunciatum affirmatum, verum; simplex, particulare: è topico subiecti & adiuncti.

Ut ne nimis omnia profundamus] Axioma negatum, verum: simplex, generale: è topico maiorum.

Campus noster suppeditat honesta exempla] Axioma affirmatum, verum: simplex, particulare: è topico subiecti & adiuncti.

Analysis Syllogistica.

DE Ludo & Ioco Tullius sex syllogismis, sed imperfectis & Enthymematicis omnibus, itè compositis, & propositione ca-

rentibus, itemque connexis, modi primi, hoc loco disputat.

Primo Ludum & Iocum esse duplicē (hic enim accuratior fuisset ordo ac methodus) duobus disputat syllogismis connexis, primi modi.

1. Omnis ludus & iocus aut est urbanus, ingeniosus, facetus: quo genere non modo Plautus noster, &c. aut petulans, flagitiosus, obscænus.

Ergo facile est distinguere ludum & iocum alium esse liberalem, alium illiberalem. In hoc Enthymemate deest propositio connexa, nempe talis.

Si omnis ludus & iocus aut est urbanus, ingeniosus, facetus: aut petulans, flagitiosus, obscænus, facile est distinguere duplex esse iocandi ac ludendi genus, vnum liberale, alterum illiberale.

2. Iocus quidam & ludus est, qui, si tempore ac remisso animo fit, homine libero dignus est: quidam vero, & re & verbo turpis, ne homine quidem dignus est.

Ergo facile est distinguere ludum & iocum alium esse liberalem, alium illiberalem. In hoc Enthymemate itidem propositio deest, & expletur, ut supra, si hæc duo posita axiomata, per Si connectantur.

Deinde disputat tribus syllogismis, itidem modo primo connexis, Ludum & Iocum nō quem-

quemuis, sed liberalem, honestatis seu virtutis adiunctum esse, sed non semper, verum tūdemum, cum grauibus seriisque rebus satisfactum sit.

1. Nihil temere, nihil fortuito, incōsiderate, aut negligenter agendum est.

Itaque non sumus à natura generati ad ludum & iocum, sed ad studia seria & graua. Propositio deest, vt supra.

2. In secundo syllogismo hic itidē propositio deest, quæ talis fuerit.

Si à natura non ad ludum & iocum, sed ad studia honesta & seria generati sumus, ludo & ioco vti quidē licet, sed vt somno, & quietibus, cæteris, tum videl. cum rebus grauibus seriisque satisfecimus.

Iam sequitur assumptio & conclusio Ciceronis.

Sed à natura non ad ludum & iocum, verū ad studia honesta, & seria, generati sumus.

Ergo ludo & ioco vti quidem licet, sed vt somno & quietibus cæteris, tum vid. cum rebus grauibus seriisque satisfecimus.

3. In tertio syllogismo itidē propositio deest, vt in superioribus.

Assumptio & Conclusio tales sunt apud Ciceronem.

Vt pueris non omnem licentiam ludendī damus, sed eā, quæ honesta sit, sic in ipso ioco aliquod probi ingenij lumen eluceat.

Itaque genus iocandi non profusum, nec immodestum, sed ingenuum & facetum esse debet.

Denique vno syllogismo, per modum priorem itidem connexo disputat, Ludum illiberalē homine prorsus indignum esse. Propositio deest, vt supra.

Assumptio & cōclusio tales Ciceroni sunt.

Ludus modum non retinens, nempe illiberalis, omnia profundit, efficitque, vt elati voluptatē in turpitudinem delabamur.

Ergo ne homine quidem dignus est, praesertim si rerum turpitudini adhibetur, verborum obscœnitas.

Hi sunt sex isti syllogismi, quibus hic vtitur Tullius: tamen si fere septem esse possint, si aliter disponantur ac subtilius exquirantur.

ANALYSIS METHODI.

Methodus est naturalis, & Logica, quae vtitur hic Tullius.

Primum enim proponit hominem ad honesta, & seria atque graua studia, non autem ad ludum & iocum generatum esse: sed ita tamen, vt ludo & ioco, verum non nisi ingenuo, vt liceat, sed tum demum, cum rebus grauibz seriisqz satisfactum sit.

Hæc est quasi definitio, vel secundū alios propositio, continens proœmium & narrationem.

Deinde

Deinde sequitur distributio.

Cum ludo & ioco quandoq; vtiliceat, sed non nisi ingenuo: consequitur ludum & iocum non esse omnem generis vnus.

Itaque iocum distribuit, idque bipertito, nempe in liberalem seu ingenuum & illiberalem.

Postea vtrunque illum describit.

Methodum igitur à generaliorib. ad specialiora, non quidem prorsus exquisitè, sed tamen vtcunque obseruat.

QUALIS PHILOSOPHIA Vete Christiana vereq; perfecta esse debeat, & quomodo non tantum recte ac prudenter, sed pie quoq; & religiose comparetur & usurpetur.

Philosophia est medicina animi: eaq; aut diuina, vt puta Theologia, aut humana seu terrena, vt puta philosophia, speciatim dicta.

Tria vero sunt animi, seu mentis, seu rationis humanæ munera, siue facultates: & hæ pariter omnes corruptæ per lapsum ac deprauatæ: intellectus, memoria, voluntas.

Quanquam sane & conscientia istis addenda est: eaque sic excitanda, & assuefacienda, tum lenioribus admonitionibus, & virtutis ac recte gestorum collaudationibus, tum acrioribus castigationibus, ac pœnarum comminationibus, vt prompta sit & vigilans ad vir-

tutem & actiones virtutis, non autem segnis vel somnolenta, aut contumax, vel præfracta. Homo namque à teneris informandus & adsuëfaciendus est, vt conscientiæ curam gerat, eamque non nisi inuitissimus offendat ac lædat.

Trium istarum facultatum non vna quædam sola, sed simul omnes ad veram sapientiam, & perfectam philosophiam Christianam omnino requiruntur: quoniam hæ tres mutuas & necessarias sibi præstant operas.

Intellectus.

Nam quo ad intelligentiam: nisi regulas & præceptiones artis recte intelligas: artifex nequaquam fueris.

Memoria.

Quo ad memoriã: nisi easdem memoriæ fideliter infigas, in libro, & ex libro eruditus ac doctus videberis, sine libro magis quam vllus piscis mutus: quin imo cerdonibus etiam, ac manuariis opificibus, qui, cum operantur artemque suam exercent, libris opus non habent, deterior ac vilior eris.

Voluntas.

Quo ad voluntatem, & conscientiam ei additam: nisi ingenuas liberalium artium doctrinas & regulas, ad salutarem humanæ vitæ vsum honeste ac pie transferre, in lectione quotidiana virtutes authorum honesta voluntate ac desiderio imitari, vitia vero eorundem odisse ac euitare velis; artem quidem fortassis & philosophiam ipsam callueris, artifex tamen & philosophus nõ Christianus quidẽ ac pius,

ac pius, sed paganus & impius fueris. Christianum enim, imo quemuis virum bonum, vnice decet, vt non tam doctus, quam bonus ac pius semper & esse & haberi velit.

Ac nos sane qui Christo nomen dedimus, *Vera sapientia.* & ad tempus in hac ærumnosa miseriarum valle ita philosophari cupimus, vt illic in eternum philosophemur: sedulo ac serio meminisse decet: philosophiam nostram non paganam & ethnicam, sed Christianam ac piam, adeoque Theologicæ & Christianæ pietatis ministram ac instrumentum quoddam esse debere.

Alioquin enim Spiritu sancto per os Pauli teste, sapientia & philosophia nostra erit stultitia, & abominatio coram Deo.

Videamus itaque, quomodo pie ac vere sapiamus, & philosophemur: ne stultitiam pro sapientia, vmbra pro luce, tenebras pro die captemus.

Philosophia est humana animi medicina. Ergo vt perfecta sit, & perfecte sanet animū, non vnā eius corruptam facultatem, sed omnes sanabit: non intellectui soli medicinam faciet, sed & voluntati prauisq; cupiditatibus eius.

Itaque exercenda, & bene informanda est intelligentia nostra: quæ ipsa duplex quasi est, & partim in scientia præceptorum artis, partim in scientia praxeos, & vsus eorum.

E

dem consistit. Exercenda deinde & crebro usu excolenda memoria: quæ diuina res est, ac verissime mater sapientiæ nuncupatur: exercenda denique, & vel imprimis corrigenda rectiusque informanda voluntas: utpote quæ magis corrupta sit, magisque ab omnis generis affectibus, appetitibus, libidinibus, voluntati scilicet quam rationi vicinioribus, exagitetur, ac in transversum rapiatur.

Enim vero illi quoque, sophistæ esse, & pessimifimi solent, qui Dialecticam quidem alioqui præclare callent, sed ea tamen ad suum quantum, sophisticè abutuntur: hoc est cum ea recte & honeste uti possint, nolunt tamen: quæ voluntatis prauæ (non autem intellectus vel memoriæ) malitia & vitium est, humano generi perniciosissimum.

Philosophiæ ergo Christianæ studiosus, omnis generis liberales artes, atque autores varios, cum inuocatione diuini numinis, intelliget atque cognoscet: deinde memoriæ penitus imprimet: denique voluntatem imprimis ad pium ipsarum artium usum, ad virtutes auctorum imitandas, vitiaque fugienda adsuæfaciet: ut nimirum studia honesta abeant in mores.

*Qualibus
auctoribus
scilicet libris
legendum sit.*

Vnde & illud consequitur: Non quosuis autores, auctorumque libros, sed probatos, eruditos, ac pios: eosque ipsos adhibito magno tum verborum & phrasium, tum rerum ac sententiarum iudicio atque delectu euoluendos:

dos : præsertim cum Christiani simus, sed multis tamen ethnicorum libris vtamur.

QVOMODO PHILOSOPHIA

Et artes comparentur Et addiscantur: Et quænam præter tres istas rationis facultates ad id requirantur.

ARtes comparantur & addiscuntur. 1. Naturæ bonitate: 2. Institutione, seu doctrina, seu disciplina. 3. Sed imprimis crebro vsu & assidua exercitatione.

Bonitas ista naturæ est habilitas & aptitudo facultatum animæ rationalis propriarum (vt de sensibus nunc nihil dicam) nempe 1. ingenij seu intellectus, 2. memoriæ, 3. voluntatis quoque: nam amor docet Musicam.

1.
Natura hæc
bilitas.

Neque enim fatuus puer ad sapientiæ seu philosophiæ studia aptus esse potest.

Sicut nec is qui memoria destituitur: vt quidam reperti sunt; velut Cicero de Curione testatur.

Nec ille denique, in quo nulla est Naturæ, hoc est voluntatis ad artem inclinatio ac propensio. Nihil enim possumus inuita Minerva, id est aduersante ac repugnante natura, hoc est voluntate, vt scite in officiis Tullius.

Secundo. Institutio requirit diligentem ac fidum, tum præceptorem, tum discipulum; alioquin & oleum & opera perditur.

2.

Præceptorem, inquam, seu viuum in pri-

Institutio.

E 2

mis, seu deinde & mutum : Viuum, qui viua voce regulas artis explicet & interpreteretur, enarrando, prælegendo, iterando, repetendo, à discipulo exigendo : cæteroquin enim, vt dicitur, pessimus sibi quisque magister est. Præceptores autem muti, sunt libri: qui clasifici ac probati esse debent.

3.
Exercitatio.
Vsus ani-
mat præ-
cepta, alias
mortua.

Tertio. Sed ante omnia probe tenendum est illud, quod vulgo dicitur; tantum quisque callet, quantum exercet; vsus enim est anima præceptorum artis. Sicut namque corpus mortuum est sine anima: Ita præcepta quasi inter mortua prorsus sunt, sine vsu & praxi, seu exercitatione. Nam certe perfecta artis cognitio, nequaquam in nuda quadam, & verbali præceptorum ipsius artis notitia ac memoria consistit, sed exercitationis tum analysi, tum genesi perficitur atque absoluitur. Nam qui nudas Musicæ regulas didicit: neutiquam propterea continuo ac necessario cantare potest: qui Varronis & Catonis de agricultura libros cognouit: arare tamen nescit.

Scientia Ar-
is perfecta
duplex.

Vnde scientia artis perfecta quasi duplex omnino est : 1. Scientia præceptorum seu regularum, earumque affectionum. 2. Scientia praxeos & vsus: quæ scilicet exercitatione, seu crebris exemplis per analysin & genesein comparatur: Vt nimirum non tantum præcepta nuda intelligas: sed in primis etiam
scias,

scias, quomodo præceptis recte vti, regulas ad res ipsas obiectas applicare, seu accommodare, id est secundum artis præcepta recte operari debeas.

Miris enim modis sartor iste vel futor deridendum se propinaret: qui, etsi regulas artis suæ teneret: vestem tamen vel calceum secundum easdem recte conficere non posset.

Exercitatio autem ista in exemplis, seu indiuiduis ac singularibus rebus consistit. Nam vniuersalium veritas in exemplis cognoscitur & exploratur: vel quod idem est, Generalis regulæ seu præcepti veritatem, viam vim, viam scientiam, & perfectiorem notitiam, in multis singularibus seu exemplis re ipsa experimur ac perspicimus: dum Analysis quidem opus seu effectum artis, secundum ipsius artis regulas, ac theoremata expendis, resoluis & examinas: Genesi vero imitando primum aliquid alteri, secundum easdem regulas simile effingis: deinde per te ipsum ac tuo Marte nitendo conandoque tuum aliquod & proprium opus facis. Analysis in alienis potissimum exemplis occupatur: Genesi in nostris operibus ac factis: Quæ quidem exercitatio in exemplis rerum singularium, arti præceptisque eius obiectarum (seu subiectarum) varie diuersisq; modis fieri potest: vt cogitando de rebus, & meditando, scribendo, loquendo, disputando ac decla-

mando: communicando & conferendo &c.

Itaque multo plus temporis exercitationi in arte perdiscenda, quam auditioni vel lectioni tribuendum est.

*Quid obser-
uandum è
singulis au-
toribus ac
libris.*

*Sed quid imprimis obseruabit & addi-
scet adolescens è singulis artibus, libris, au-
thoribus?*

Respond. Id supra dictum est: Nempe tum verba ac phrasæ: tum res & sententias seu doctrinas: idque adhibito magno iudicio ac delectu: Haud secus atque apes è multis per terram flosculis, meliores duntaxat ac suauiores eligunt. Itaque phrasæ ac voces elegantiores ac difficiliore vbiunque occurrunt, sedulo notabit: deinde & imprimis res ipsas, iis descriptas: imprimis res ipsas, inquam secundum illud:

*Verbaq; prauisam rem non inuita sequun-
tur.*

Res autem (vt supra) in autorum lectione vel auditione aliquando laudabiles occurrunt, aliquando vitiosæ: illæ sunt virtutes, quas imitatur: hæ vitia, quæ auersatur. In quibus vtrisque sua debet esse vsus atque exercitationis analysi & examinatio: sed genesis seu imitatio in solis omnino virtutibus esse debet.

QVO.

*QVOMODO ARTES ISTAE
comparata iam & cognita conseruentur & au-
geantur; cum non minor sit virtus, quæ sita
ac parata tueri, quam quærere
sine acquirere.*

REsp. Iisdem ferme superioribus illis con-
seruantur & augētur artes, quibus com-
parantur & acquiruntur. Itaque magna cu-
ra tuenda & conseruanda est sanitas & cor-
poris & animi: nam à corpore male affecto
ac turbato animus ipse male afficitur ac per-
turbatur.

*Sanitatis
cura sedula,
tū quo ad cor-
pus, tum quo
ad animum.*

Primo fugienda omnia sanitati bonæq; va-
letudini corporis contraria: vt sunt voracitas,
ebrietas & crapula: vt venus, vt nimia somno-
lencia: vt vigiliæ & lucubrationes nimix: vt
pigritia: vt labor nimis assiduus (nil violētum
diurnū: amant alterna Camæne). vt nimia
cerebri humiditas, frigiditas, caliditas, sicci-
tas: quib. nepe mire læditur ac turbatur pri-
mo animi intelligētia, 2. memoria, 3. voluntas.

Intelligentia autem & memoria decrescē-
re, sapientia & artium ipsarum scientia eua-
nescit.

Si voluntatis nulla amplius ad artem pro-
pensio & inclinatio, nullū desiderium, amor-
que artis & oblectatio sit: nihil arte dignum
præstiteris, quin imo artifex esse desieris.

Itaque primum naturæ bonitas & sani-

tas, id est, intelligentiæ, memoriæ, voluntatis præstantia, sedulo & magna cura est conseruanda atque augenda.

Institutio.

2. Deinde quo ad institutionem: segnities fugienda, diligentia sectanda: à sapientioribus, & eruditioribus adhuc quotidie aliquid tanquam à præceptoribus discendum: ac vicissim alij docendi: Multa antea incognita & noua, singulis horis lustranda, videnda, legenda, audienda.

Exercitatio.

3. Denique quo ad exercitationem: Ea omnia, quæ sapienter cognouisti, prudenter ac sedulo exercere, & ad salutarem humanæ vitæ vsum, honeste ac pie transferre debes.

*Finis Verus
Seraphilo-
sophiæ &
sapientiæ.*

4. Postremo superiora ista omnia, & alia vitæ tuæ cuncta studia, dicta, facta, cogitata, ad gloriam Dei, & salutem ecclesiæ seu proximi, tanquam ad vltimum scopum summūq; bonum ac finem referre.

Sic enim breui huius Caducæ vitæ curriculo hic ita philosophaberis, vt illic in omnē infinitam æternitatem, immensa cum lætitia & ineffabili cum gaudio coram ipsius Dei throno, vna cum sanctissimo illo principatum istorum ac virtutum cœlestium, Archangelorum scilic. & Angelorum, ac beatissimarum animarum choro, philosopheris,

QVO-

*QVOTVPLICIA ADOLE-
scētis Christiani pijs musis sese consecran-
tis, studia sint, & quomodo ea recte
instituere debeat.*

CHristiani & pij adolescentis studia tri-
plicia sunt: Studia pietatis: Morum: ac
Literarum; quæ assidue & accurate omnino
coniungenda sunt.

Vt enim Socrates execrari solebat eos, qui
primi vtilitatem ab honestate seiunxissent: ita
in philosophia quoque Christiana execrari
decet eos, qui ista humanitatis & vtilitatis,
morum, inquam, & literarum studia à vera
honestate, hoc est pietate, ob quæstum ac
malitiam suam seiungunt, & docti potius, quàm
pij ac boni, vel esse, vel perhiberi cupiunt.

Studia vero literarum, quæ voco, tum lin-
guarum sunt, tum artium: Etsi hæc (artium
scil.) literarum quoque studia synecdochice
nuncupari consueverunt.

Studia linguarum & artium, verborum ac
rerum, hoc est eloquentiæ & sapientiæ, ipsa
quoque sedulo & accuratissime coniungen-
da sunt: idque exemplo tum Arist. tum Rami;
imo vero omnium sapientum, seu veterum
seu recentium philosophorum: Sunt enim e-
loquentia ac sapientia, tanquam gemellæ &
germanæ sorores, vna libenter habitantes.

Studia pietatis & literarum honestarum,

in mores pios abire, & suo cuiusque adolescē-
tis pij exemplo ac facto studiose exprimi de-
bent : Vt videlic. nihil pium, nihil pie litera-
rum audiat, legatur, videatur, hoc est, o-
mnino addiscatur : quod non ad pium in hu-
mana vita ac moribus vsum, honeste, candide
ac pie, sedulo transferre desideres atque exo-
ptes.

In studiis vero cuiuscunq; generis non tã-
tum praecepta ac regulæ, earumq; (si quæ oc-
currant) affectiones: sed exempla quoq; fide-
liter edisci ac memoriæ mandari debent : Ita
tamen, vt hoc minimum quid, vel potius ni-
hil esse cogites : nisi praeceptorum, eorundē-
que affectionum sensum genuinum : nisi vel
imprimis veram exemplorum vim ac scopū,
in omnes partes voluendo, accurate confide-
res & expendas, recteq; intelligas.

Analysis & Genesis sacra.

Matth. 6. Quærite primum regnum
Dei, iustitiamque eius: & reliqua omnia
adiicientur vobis. 1. Timot. 4. Pietas ad o-
mnia utilis, habens promissionem benedi-
ctionis, & in præsenti, & in futura vita: indu-
bitatus sermo, &c.

Itaq; conciones sacrę diligenter audiatur ac
frequētentur: & preces tum matutinę tū me-
ridianę & vespertinę sedulo concipiatur: ca-
techesis & scripturę sanctę assidue tractetur.

Sed

Sed in his omnibus non minus sua debet esse, quam in aliis studiis, analysi ac genesis. Omnia enim quæ leguntur & audiuntur in sacris, studiose debent ad doctrinæ Christianæ capita, & articulos fidei expendi & applicari : Imprimis vero studiosissime per Dei gratiam, cuncta ista, quæ in iis præcipiuntur, pia genesis & imitatione exprimi, atque ad vñum transferri.

Studia linguarum.

Hic in genere in autorum lectione, 1. attendenda Analysis Lexica de significationibus vocum incognitarum ac difficiliorum, primo singularum: deinde iunctarum, quæ phrasæ dici solent : 2. Analysis Grammatica, præsertim in Græcis: si quid notatu dignum & incognitum, siue analogum siue anomalum; primo Etymologicum, quo ad voces singulas, in specie, figura, numero, genere, casu, declinatione, comparatione, diminutione, coniugatione, &c. deinde syntacticum, quo ad voces iunctas, seu vocum structuram, occurrat; in syntaxi quidem seu convenientiæ, seu rectionis, siue analogæ, siue anomalæ quandoque.

Hanc Analysin sua debet sequi in reliquis disciplinis genesis, hoc est, secundum artem & virtutem imitatio;

Studia literarum.

Philosophicę literarum & artium disciplinæ variæ sunt: de quibus vide supra Diatriben secundam.

Atque hic exercitia disputationum & declamationum (in declamationibus autem vera pronuntiatio vocis, & actio gestus Rhetorica, notetur) minime negligenda sunt: vt supra dictum.

Quis fructus ex illis omnibus.

*Perfectio
philosophi-
ca.*

*Finis philo-
sophia in
uonam?*

*Tres virtu-
es memo-
ria.*

Superioribus istis omnibus intellectus imprimis firmatur ac roboratur: deinde memoria quoque & voluntas, cui conscientia quasi suffragatur: in quibus simul iunctis philosophica perfectio consistit: nam si vna ratiocinantis animi facultas non sit sana: nulla est satis perfecta animi medicina seu philosophia. Itaq; superioribus istis recte simul iunctis homo non tantum doctus sed etiam bonus euadit: quæ perfecta demum & Christiana artium liberalium philosophia est: nam perfectio, finis, & cōsummatio philosophiæ, nō est in theoria, sed in theoria ad praxin honestam recte accommodata.

Memoria autem (vt hoc obiter addatur) sic assuefacienda est. 1. vt res ac præceptiones feliciter apprehendat. 2. vt eas fideliter retineat & custodiat. 3. Vt prompte & alacriter easdem, quoties opus est, reddat: hæ namque sunt

sunt tres eximia & insignes memoriae virtutes ac facultates.

Et quoniam philosophiae perfectio non est in sola intellectus cognitione, sed in cognitionis praxi & actione, quam voluntas honesta regit ac moderatur: ideo virtutes à singulis autoribus & autorum libris ac disciplinis, seu sacris seu profanis, sedulo notentur: & voluntas ad eas, quantum fieri potest, studiose imitandas ac factò exprimendas: ad contraria vero vitia, si quæ occurrant, & minus pie facta, serio auerſanda & euitanda, Dei numine sedulo inuocato, gnauiter adſueſiat: quæ exercitatio quædam Ethica ac Theologica, philosopho certe Christiano dignissima, imo vero philosophiæ Christianæ perfectio, finis & consummatio fuerit. Nec enim verus ac vere Christianus ille philosophus, sed nequâ ac sophista est; qui scit & intelligit veritatem, nec tamen vera dicit: qui bene differere potest, nec tamen bene differit: & ad summam, qui multa bona, multarumque artium θεωρίαν nouit, nec tamen bene agit, ac theoriam, cū opus est, ad praxin laudabilem, & piam non transfert, adeoque illa, quæ bona esse nouit, non imitatur factisque exprimit.

*Litera sine
moribus
nulla sunt:
nec aliud
quam gem-
ma ac mar-
garita porco
lutulento
appensa.*

DIATRIBE QVARTA
 DE ORDINE TVM FINV E-
niendi præcepta artium, tum inuenta describen-
di, docendi, discendi, exercendi, confirmandi,
refutandi, &c. ut ita simul elucescat, an
multiplex sit ordo ipsius per se ar-
tis ac doctrine.

ARtes ac disciplinæ liberales, ratione or-
 dinis & methodi spectantur vel inueni-
 endæ, vel post inuentionem tractatæ atque
 excultæ.

Inuentio artis fit paulatim ac singillatim;
 dum nimirum præceptiones eius aliæ postea-
 lias, vsu hominum sic exigente pedetentim
 ab ingeniosis ac solertibus inueniuntur: idq;
 instrumento tum sensus, tum rationis, obser-
 uatione & inductione singularium vtentis;
 de quo supra diatribe prima.

Ordo inue-
niendi.

Ordo autem inueniendarum præceptio-
 num hic ferme non est alius, nisi quem vsus &
 necessitas hominum, itemque sensus & oc-
 casio rerum in sensus incidentium requirunt
 atque ostendunt. Neque enim certior hic
 ordo dari potest.

Inuentis ita præceptionibus tandem vni-
 uersis, ars inuenta est; sed vaga adhuc, & regu-
 lis nondum in vnum systema collectis, disper-
 sa, & indigesta.

Tractantur deinde & excoluntur artes ita
 inuen-

inuentæ generatim quidem bifariam : I. dum
 omnibus suis partibus ac theorematibus, ante
 hac vagis & indigestis, ordine methodico iã
 colliguntur, & ad vnum vnus integri corpo-
 ris systema rediguntur; id est, dum præceptis
 suis methodice digestis depinguntur ac de-
 scribuntur: seu id fiat in tabula mentis, seu in
 tabula libri aut voluminis. Sic enim discipli-
 næ præceptis omnibus ac singulis antea sin-
 gillatim inuentis, nunc autem in vnum syste-
 ma ordine legitimo coagmentatis perficiuntur,
 & ita iam porro corporis integri ac per-
 fecti formam & essentiam sortiuntur.

*Considera-
tio Extra-
ratio artis
Varia.*

Secundo tractantur artes, dum actu & ef-
 fectu pleniore ad pleniorum usum ac finem
 accommodantur: Atque hunc vel subordi-
 natum, vel præcipuum ac postremum: dum
 nimirum artes excoluntur vel institutionis
 disciplina, vel operis & artificij fabrica: hoc
 est, quatenus vel docente aliquo cognoscun-
 tur ac discuntur, vel cognitæ ac perceptæ se-
 dula in agendo & operando praxi usurpan-
 tur. Illic schola est ac tyrocinium: hic officina
 & artificium literarium.

*Institutio.
Operatio.*

Quomodocunque vero tractentur artes,
 sua habent tum præcepta, tum exempla, suam-
 que tum theoriam, tum praxin: quantumvis
 in prioribus duobus generibus (quatenus sc.
 vel literarum monumentis methodice de-

*Theoria.
Praxis.
Præcepta.
Exempla.*

scribuntur, vel institutionis disciplina percipiuntur) theoria, in hoc posteriori vero praxis prædominetur: nam docentis & discantis praxis siue exercitatio minus crebra, minusq; frequens est, quam artificis perpetuo operantis; aliqua tamen.

Præcepta.

Præcepta vero (ne qua in voce ambiguitas maneat) interdum denotant ipsa per se theoremata, interdum vero res ac sententiæ iis designatas, interdum vtraque.

Porro artes quatenus docentur ac discuntur, desiderant tum explicationem, tum plerunque etiam probationem nostrorum, quæ sequimur, præceptorum, & exemplorum: quin & interdum examinationem seu refutationem contrariorum dogmatum, theorematum & opinionum.

Explicatio.

Explicantur autem & enarrantur primo regulæ ac præcepta artis (seu ipsamet spectentur præcepta in sese, seu res ac sententiæ iis designatæ, seu vtraque) deinde etiam exempla.

Probatio.

Probantur eadem (præcepta & exempla) cum disputando & argumentando confirmantur, aut demonstrantur, nempe quo ad veritatem, methodum, generalitatem, homogeniam, exemplorum aptitudinem, &c. quandoque etiam refutantur his contraria.

Refutatio.

Atque hæc singula nisi ita curiose distinguantur, ante quam de ordine singulorum dicatur, perpetuo captiose & inutiliter per
fal-

fallaciam amphibologias & multiplicis quaestionis, in hoc negotio litigatur.

Iam ergo si de inuentione artium sola quaeratur, deque ordine eiusdem; earum tum initium & origo, tum progressio & consummatio ab indiuiduis & singularibus, sensuum ministerio & *κρίσις* observatis, extitit; idque ratione duce, seu Logica praeside. Vbi praecceptum illud inuentione & origine primum est, quod usus ac necessitas hominum, vel sensus, & occasio rerum in sensus incidentium primum desiderauit ac rationi saepius monstrauit: illud vero secundum ordine, vel tertium, quartum, quintum, &c. quod idem usus ac sensus & occasio rerum, secundo, tertio, quarto, vel quinto loco exhibuit.

Atque hoc ordine & processu artes omnes; imo omnes & singulae earum praecptiones, primum quaesitae & inuentae sunt: nempe non à principiis (vt veteres loquebantur) & causis vniuersalibus, ad singularia descendendo, sed à singularibus ad principia & generalia rationis & intelligentiae fundamenta ascendendo. Itaque singularium duce Logica, inuentio & observatio sensuum est, eorum vero omnium per sensus observatorum inductio, vel generalis ex inductione & collectione sufficiente conclusio, praecipue vniuersalis constitutio, ratiocina-

F

Ordo inueniendi.

tionis & intellectus est.

*Ordo descri-
bendi, docē-
di, discendi
artem.*

Artes deinde isto sensuum ministerio per singularium multorum de singulis paulatim regulis ac præceptis extruendis obseruationem eorumq; tandem omnium inductionē, seu in vnum collectionē, singillatim ac particulatim ita inuentæ, contraria prorsus methodo seu ordine regulis suis describendæ, ac docendæ simul & discendæ sunt, nempe non ad principia, sed à principiis & per principia, id est per vniuersalia & generalia, de plurimis & interdum infinitis singularibus vno genere, familia, & quasi stirpe vniuersali comprehensis, præcepta ac theoremata: alioqui grammatico, exempli gratia; regula in A, sic frustulatim ac minutatim describenda, & constituenda, vel potius discerpenda fuerit: Musa est generis fœminini: item tabula, item mensa, item candela, platea, camera, officina, constra, & talia innumera: quod ineptissimū in artibus & fastidiosissimi laboris sit, tum describenti, tum docenti, tum discenti.

Sed cum omnia in omnibus artibus præcepta debeant esse generalia & de plurimis eiusdem generis ac familiæ indiuiduis, vniuersalia: vel, si sint indiuidua sempiterna, vt Sol, Luna, Saturnus, &c. vniuersalibus affinia & æquipollentia: tamen certi sunt istius vniuersalitatis & generalitatis gradus ac veluti scalæ: vt videlicet. quædam sint generalia, quæ-

quædam generaliora, quædam generalissima, & in his omnibus, id est, in singulorum istorum trium familia & stirpe, rursus quædam magis, quædam minus generalia. Sed quo generalius & vniuersalius est vnumquodque præceptum, eo semper est intellectui notius, vicinius, & clarius, ac plerumque etiam simplicius: si vero notius & manifestius rationi, vel etiam simplicius, certe docendi ordine necessario prius: quia nimirum sine sequenti theoremate intelligi potest, sequens vero sine illo non item, quoniam media & sequentia sine præcedentibus ac principiis, satis intelligi non possunt, sed à prioribus tanquam notioribus & dilucidioribus, ipsa tanquam ignotiora & obscuriora illustrantur, & clarius cognoscuntur: deinde quia, vt mater, quatenus est homo, sine filio & liberis esse potest, liberi vero sine matre non possunt: ita simplicia sine compositis intelligi, composita vero sine simplicibus & principiis, ex quibus sc. componuntur & constât, & in quæ tandè resolvuntur, cognosci ac doceri neutiquâ possunt. Itaq; quo vnumquodque artis cuiuscunq; præceptum est generalius, eo est notius, & clarius intellectui, atq; ideo, quo ad ordinem docendi methodicum necessario prius: quo vero minus generale eo obscurius rationi & ignotius, ac pinde omnino posterius quod specialissimum & indiuiduis proximum.

id in suo genere, & familia postremum: quod in tota aliqua arte obscurissimum, maxime compositum, & ex præcedentibus omnibus dependens, id omnium ultimum. Singula vero ista generalia artium præcepta, exemplis specialibus statim additis, quoties opus est, fieriq; potest, illustrāda sunt; quin & affectionib. & necessariis breuibusq; explicationib. appositis, interdū declaranda: & longius à se inuicem remota, transitionū methodicarum (quibus methodi series, & omniū præceptorum quasi catena seu coherētia ostenditur) vinculis & ligamentis inter se colliganda, ne quid in methodo hians & dissolutū appareat.

Atque hæc est vnica & perpetua omnium artium ac disciplinarum commode, facile, ac perspicue describendarum, docendarum, & discendarum methodus, nempe à principiis & causis, non ad principia.

Hanc methodum obseruant omnes fideles ac periti artifices & magistri, artem describentes, aut docentes: ideoq; & Arist. tum in aliis, tum in Ethicis etiam Nicom. in quibus ipsis tamē vel maxime contrarium sentire videtur l. i. c. 4. Vbi ait incipiendū ab iis quæ nota sunt nobis, id est à singularibus: Cum tamē re ipsa nobiscum sentiat, & methodum paulo ante à nobis traditam obseruet. Ethicam enim etsi non aperte satis ac rotunde & discrete definit: beatitudinis tamen seu beatæ vitæ
doctri-

doctrinam esse innuit. Beatitudinem deinde in virtute & actione virtutis ponit: virtutem postea describit, in species diuidit: species ipsas rursus similiter describit, diuidit & subdividit, ad specialissimas vsque diuisionum & virtutum species: affectionesque earum atque accidentia, explicationes, illustrationes, proprietates, & alia, quoties opus videtur, exponit; admittis tamen subinde questionibus ac refutationibus variis, & ita tandem ipsum opus finit, & in circulum quasi reuoluit; à beatitudine nimirum incipiens, in beatitudine desinens.

Cum ergo Aristoteles ait, incipiendum ab iis quæ nota sunt nobis, id est, à singularibus siue sensualibus, nequaquam vult à fine virtutum, seu ab infimis speciebus virtutis incipiendum, & hinc sursum ad principia causasque & superiora genera virtutis progrediendum, atque ibi quiescendum: sed de modo probandi ac demonstrandi loquitur, qui à singularibus magis proficiscitur, iisq; nititur potius quam yniuersalibus.

Sed artes earumque præceptiones, ita vt hætenus dictum est inuentæ ac descriptæ, seu in methodicum systema redactæ, docentur, ac discuntur ea ipsa methodo & ordine, *Ordo docendi, ac discendi.* quo descriptæ ac præscriptæ sunt; idque tum explicando, tum confirmando, ac demonstrando singula, aut saltē præcipua ac diffici-

Explicatio. lora, quæ paulatim in methodico isto ordine
 occurrunt, tum præcepta, tum exempla. Illic
 primo regulæ ac theoremata artis, deinde
 praxis quoq; & exempla initio quidem bre-
 vius, pinguiore Minerua, simplicius, & ad ty-
 ronum captum conuenientius; paulo post
 etiam fusius & accuratius; enarrantur & ex-
 plicantur: hic vero probantur ac demonstrā-
 tur artes, subtilius de præceptorum veritate,
Confirmatio. generalitate, & vtilitate, exemplorum com-
 moditate ac praxi, &c. disputando: & con-
 traria vel inepta interdum theoremata, do-
 gmata, vel exempla refutando.
Refutatio.

Itaque sua est tum institutionis seu præce-
 ptorum, tum exercitationis seu exemplorum
 tum explicatio & enarratio, tum subtilior di-
 sceptatio & per disputationem confirmatio
 vel refutatio. Hac enim ratione, hac metho-
 do & ordine, magister seu docens partim in-
 stituit, partim exercet discipulum, tum expli-
 cando tum demonstrando, tum præcepta seu
 theoriam, tum exempla seu praxin, ac vicissim
 discipulus eadem ratione & ordine sic insti-
 tutus & exercitus, discendo perficitur, ac ma-
 gister tandem efficitur, id est, assiduus artis
 perceptæ cultor: qui vel alios rursus ipse do-
 ceat, vel secundum theoriam & regulas (soler-
 tibus experientiæ practicæ observationibus
 constabilitas ac firmatas) operando & agen-
 do, suam, quam callet artem, sedulo exerceat,
 & ad

& ad honestum vitæq; humanæ salutarem vsum assidue exercendo transferat.

Vbi sic interim nota exercitationem docentis & discantis quadantenus ab exercitatione artificis laborantis & operantis distinctam esse. Illic non tantum est analysis, sed & genesis; præcipue tamen analysis: hic vero genesis perpetua ac prope sola, si scil. artifex discipulum nullum informet, sed artificiū suum assidue exerceat.

Exercitatio, qua vel magister tyronem, vel tyro seipsum prima vice exercet, si totum artis systema spectes, debet fieri secundum ordinem ipsorum præceptorum, & vna cum præceptorum seu regularum explicatione. Sed exercitatio artificis, aut discipuli præcepta utcumque intelligentis, modo in hoc, modo in alio præcepto fit: modo in hoc, modo in illo exemplo: modo in initio, modo in medio, modo in fine artis aut libri methodice descripti. Itaq; exercitatio magisteriū artis iam adeptū, vel præcepta iam utcumq; cognita subsequēs, quo ad ordinē ac methodū alia est ab ea, quæ ipsorum præceptorum à generalibus ad specialia ordinem stricte sequitur, ac discipulis à magistro præeunte secundum ipsam præceptorum seriem, præmonstratur. Illum enim exercitationis methodicum à generalibus ad specialia ordinem discipuli, cum præcepta eorūq; praxin per se utcumq; intellige-

Exercitationis ordo duplex, doctrina scil. & usus doctrinæ, ut præcepta sequentia.

re cœperunt, non amplius obseruant, sed vel docētes vel artifices assidue laborantes, imitari magis magisque student.

*Ordo exerci-
tationis
mere pra-
ctica, idem
cum ordine
inventionis.*

Artificij iam plene percepti exercitatione, mere scil. practica, exercentur artes, earumque præceptiones iam cognitæ, eodem pene ordine ac modo, quo principio inueniuntur, & obseruantur: vid. per sensus, sed intellectu prælucente, illosq; regente: vt ita finis initio, exercitatio inuentioni respondeat, & res tota quasi in circulum redeat.

*Vniuersaliū
Veritas in
singulari-
bus perspi-
citur & ex-
ploratur.*

Itaque vniuersalium veritas & vtilitas in singularibus & indiuiduis ministerio sensuū perspicitur, sic tamen vt sensus ab intellectu gubernetur: nam mutuas sibi locant operas sensus & intellectus. Veruntamen vt singularem inuentio & obseruatio magis sensuum erat, sed inductio ex multis singularibus sufficienter obseruatis, & collectis, vel inductionis potius conclusio, vniuersalisq; regulæ constitutio, rationis & intellectus propria: sic generalium veritas & vtilitas partim rationibus, partim exēplis singularibus probatur & exercetur, magis tamen singularibus & exēplis exercetur, tum opus elaborando, tum artem docendo: nisi forte præceptum aliquod nimis sit generale, adeoq; tale, vt exemplo speciali declarari commode non possit: vt Ethica est doctrina beatæ vitæ, Arithmet. est ars numerandi: id. n. per Ethicam, Arithm. hu-
ius

ius vel illius auctoris, tanquam per speciale exemplum, non satis commode declaraueris: sed rationibus confirmaueris.

Alius itaque est ordo inuentionis & exercitationis artium, alius descriptionis & institutionis, hoc est artis ipsius. Ille est ordo singularium, hic vniuersalium: ille sensuum, hic rationis.

Ordo primæ inuentionis artium quasi sensualis est, hoc est à rebus singularibus sensui subiectis, primo proficiscitur & sensim progreditur, donec tandem ad intellectualia principia, hoc est ad generales & vniuersales intellectus notiones transferatur, vt supra dixi.

Itaque non à principiis & causis vniuersalibus ad singularia succincte & rotunde descendit: sed ad principia generaliora, à singularibus, lente ac prolixè ascendit. Atqui descriptionis & institutionis doctrinarum iam inuentarum, hoc est artis ipsius, tum præceptis accurate describendæ, tum exinde commode & facile docendæ simul ac discendæ vera methodus vna & eadem est, eaque priori isti omnino contraria: nempe à principiis & vniuersalibus causis, ad principiata, vt loquuntur, id est ad specialia & singularia, tanquam effecta, à simplicibus ad composita, à notioribus & prioribus ad ignota & posteriora declaranda, succincte & rotunde descen-

dens, vt supra fufius dixi. Stultiffimum enim fuerit, & contra naturam veræ ac prudentis institutionis, à posterioribus & ignotis, vel à compositis incipere, ac difcipulum poſtea tandem ad priora & notiora, adeoque ad ſimplicia principia deducere, ſine quibus composita & poſteriora plerunq; ne exiſtere quidem, nedum intelligi aut deſiniri poſſunt. Sic homo & belua deſiniuntur & intelliguntur per animal, tanquam per ſuum genus, & commune principium, hoc eſt communem materiam: & ſi animal nullum eſſet, nec homo nec belua eſſe poſſet: proinde natura veræ methodi flagitat, vt de animali prius agatur (ſi de his ſimul agendum ſit) quam de homine ac belua: ſic ineptiffimum fuerit à ſyntaxi ordiri, & ad etymologiam progredi: cum illa ex hac pene tota dependeat, & ſine hac intelligi ac doceri nequeat.

*Explicatio-
nes, cõfirmationes, refutationes, arti adiecta, ipſam artis ac doctrinæ methodum vix tollunt.*

Sed hanc ſuccinctam & rotundam artis doctrinæq; ſeu institutionis methodum explicatio & demonſtratio, quandoque & refutatio, tam institutionis & theorias, quam exercitationis & praxeos, arti ipſi, præceptiſq; eius addita & coniuncta, omnino ſequitur & comitatur quidẽ, ſed paulo tamen liberius, Etenim ſi accurate diſtinguas, aliud eſt ars ipſa per ſe, & præcepta eius, aliud commentarius qui ſit explicatio mera præceptionum, aliud demonſtrationes ac ſubtiliores diſputationes.

tionones de præceptis aut exemplis artis: & sane nihil est commodius ac prudentius, quam illa tria sicut reuera sunt distincta, ita distinctis quoq; locis ac libellis proponere, & distinctis temporib. ac horis docere: nempe si tyro artis plene sit informandus: huic .n. ipsius artis idea, id est nuda præcepta & exempla, principio cōmodissime proponētur, & simplicissime ac breuissime exponentur: mox altera vice explicationes paulo vberiores, vbicunque opus est, addentur: tandē subtiliores ac prolixiores disputationes, demonstrationes, refutationes, & exercitationes, adiungentur: nō quidem ad singula omnino præcepta, vel exempla, sed ad præcipua & difficiliora: multa enim expositione simplici contenta sunt,

Itaq; verbosæ explicationes præceptorum artis, & annotationes vberiores, itēq; disputationes ac probationes, & sublimiores rationes, sicuti & refutationes, proprie non sunt de ipsa intima substantia & essentia artis ac præceptorum, sed ad commentarios, aut similes alios libellos pertinent: sunt enim accidentia ipsius doctrinæ.

Veruntamen hæc omnia sæpius ab Aristotele & aliis in vno volumine coniunguntur: vnde fit vt quasi diuersa & multiplex methodus videatur: & tamen reuera non nisi illa vnica & perpetua doctrinæ methodus manet, aut manere certe debet, à principiis videl. ac

simplicioribus ad composita, ab vniuersalibus tanquam notioribus, ad specialiora tanquam ignotiora declaranda. Hanc methodum explicatio & confirmatio tum institutionis seu theorias præceptorum, tum exercitationis seu praxeos exemplorum: item horum omnium cum aliis autoribus collatio: itemq; analysi, seu variarum opinionum examinatio & refutatio, itemq; genesis, seu veræ sententiæ ac regulæ, ex certis rationibus & conclusionibus extractio ac deductio, arti ac præceptis ipsis in arte addita & coniuncta; hæc omnia, inquam, hanc doctrinæ methodum nequaquam tollunt, vel etiam immutant, sed aliquando tamen obscurant, ac hiantem & dissolutionem reddunt.

Ordo exercitationis artis cognitiæ sequentis.

Hæc de artis ac doctrinæ methodo: Restat exercitationis artem vel regulam artis iā cognitam sequentis, ordo: qui similis est inuentionis ordini. Artes enim, quo ad primam originem, seu inuestigationē & inuentionem, ab indiuiduis & exemplis inceperūt; & quo ad exercitationem in indiuiduis & exemplis rebusque singularibus exercentur, quiescunt ac finiuntur, atque ita in circulum redeunt. Præcipuus namque finis inuentionis, descriptionis & cognitionis artium, est praxis & exercitatio, seu vsus in vita humana.

Itaque doctrinæ methodus artificiosa, cōstans & perpetua est: sed inuentionis, item exerci-

exercitationis, cognitam præsertim artem, vel regulam subsequens, ordo ac via, non ita certa, constans & perpetua.

In inuentione, pro vt varia indiuidua seu res singulares & exemplares, ad hanc vel illam regulam vniuersalem cōstituendam idoneæ, varie inciderunt, ac vel maturius & prius, vel serius ac posterius in sensus incurrerunt, seu fortuito oblatae, seu data opera, & voluntate quæsitæ: ita hoc vel illud præceptum prius quam alterum inuentum & animaduersum est: in exercitatione similiter, prout varij in vita humana casus varie incidunt & requirunt, modo hoc, modo illud præceptum, in exemplo nobis prius oblato, prius quam alterum, exercemus. Illic occasio magis, & oportunitas inuentioni, hic necessitas magis & utilitas rerum artifice aut humano generi commodarum, exercitationi ordinem præscribunt, sed vagum & incertum ordinem, vel potius *πoεία*, viam & progressum, quem scil. vel casus aliquis fortuitus, vel voluntas nostra, aut coactio, seu mandatum alterius (quæ omnia incerta & inconstantia sunt) non autem certa & perpetua ordinis ratio, nobis præscribunt. Ideoq; lex hic certa sanciri nulla potest.

*Inuentionis
ordo.*

*Exercitationis
ordo.*

Sed quoniam exercitatio fit partim per analysin, cum scil. hominis, ac præsertim artificis alicuius opus arte factum ac perfectum,

*Analysis &
Genesis an
sint species
methodi ar-
tium.*

vel etiam partem operis, aut exemplū resoluimus, & ad artis præceptionumq; eius normam, vim & virtutem examinamus & accommodamus, ut constet an & quomodo arti cōforme sit opus vel exemplum: partim per genesin vel synthesin, cum scil. nos ipsi opus aliquod (vel etiam partē operis, aut exemplū & praxin regulę cuiusdā) secundum artis præcepta effingimus: idq; vel simile alteri operi vel exemplo, quod imitari cupimus: vel omnino nouū ac diuersum, quod nostro plane Marte elaborare, & ad artis nutum atq; præscriptum exprimere desiderauimus: hinc factū, ut istę duę præterea tamquam diuersę species methodi artium ac doctrinarum, excogitatę & propositę fuerint, Analytica scilic. & Synthetica siue Generica, id est resolutiua & cōpositiua: cum reuera non sint ipsius artis doctrinęque, seu institutionis, ordines ac methodi, sed exercitationis (quę fit per analysin aut genesin) modi distincti.

*Methodus
definitiuā,
diuisiuā, Di-
alectica, A-
podictica.*

Neque vero definitiua etiam ac diuisiua, itemque Dialēctica, aut Apodiēctica methodus reuera, & ipso genere ab illa vnica & perpetua doctrinę methodo discrepat, sed cum illa congruit & quadrat.

Etenim in omni doctrinę genere perpetuis prope definitionibus ac diuisionib. opus est, quę pro ut vel magis vel minus generales sunt, ita secundum perpetuam istam doctrinę metho-

metho-

methodum, vel priori magis vel posteriori loco disponuntur. Et quanquam disciplinæ quædam propter rerum sibi subiectarū (quæ probabiles magis quam apodicticæ sunt, id est opinione hominum magis, quam indubitatæ veritatis scientia ac demonstratione nituntur) varietatem & inconstantiam rationibus, explicationibus, confirmationibus ac demonstrationibus probabilibus magis, quam apodicticis ac necessariis vtuntur: aliæ autem vicissim doctrinæ, ob rerum scientificarū seu demonstrabilium certitudinem, & constantiam, apodicticis magis ratiocinationibus ac demonstrationibus nituntur: ideoq; harum explicatio & probatio magis fit per principia intellectualia & vniuersalia, id est per generales & communes notiones, ac certiores rationes: illarum vero contra per sensualia & singularia exempla, aut per specialiora argumenta rationesque infirmiores.

Attamen, inquam, hæc ipsa rerum & rationum diuersitas ipsam vniuersalem & perpetuam doctrinæ methodum non immutat vel diuersam facit: non enim minus in ethicis & politicis, aliisque rerum & rationum probabilium doctrinis, quàm in apodicticis rerum & rationum demonstrabilium, id est necessariarum, scientiis, à generalioribus, simplicioribus, & notioribus præceptis, definitionibus ac diuisionibus incipiendum, & per minus

generalia descendendum, ac tandem in specialioribus definendū est: sicut in Grammaticis à literis & syllabis, tanquam generalissimis & simplicissimis dictionū principiis inchoamus: per ipsas dictiones simplices ac disiunctas, literis tamen ac syllabis constantes, videl. nomina, verba, aduerbia &c. descendimus, ac tandem in dictionibus coniunctis & compositis, id est in ipsa oratione syntactica definimus.

Deinde Apodicticæ scientiæ multis probabilibus quoque rationibus & argumentis in explicando & confirmando, nō raro vtuntur, & singularibus exemplis aliquando: Ac vice versa, cætera non apodicticæ disciplinæ, non tantum probabilibus & specialioribus rationibus, atque à sensibus petitis seu exemplaribus probationibus, sed crebro necessariis quoq; & vniuersalibus demonstrationibus, in explicando & disputando nituntur.

Itaque tametsi superiora omnia sapius ab Aristotele & aliis, in vno artis alicuius volumine coniunguntur: dum videl. præter vnicam illam vniuersalem ac perpetuam doctrinæ methodum, præceptis artium adiunguntur vsquam & admiscuntur, explicationes, confirmationes, aut disputationes, seu probabiles seu necessariae: item analyses siue examinationes ac refutationes contrariarum opinionum, & erronearum præceptionum,
aut

aut ineptorum exemplorum: itemq; præceptorum quorundam, de quibus nondum factis liquet, geneses, ad normam artis Logicæ, ut puta cum philosophus genus ac formam, & sic de finitionem, rei alicuius è certis rationum argumentis inuestigat, (ut solet) eruit ac colligit: ista tamen omnia, inquam, principalem ac regiam docendi ac discendi viam seu methodum, longiorem quidem & aliquando perplexiorem atq; obscuriorem faciunt, neutiquam tamen tollunt, nec impedire possunt, aut debent, quo minus à primis ipsius propolite doctrinæ principiis & fontibus vniuersalibus, tanquam à prima origine exordiamur, & ad speciales ac peculiare riuulos sensim progrediamur. Sicut enim per vnam eandemq; viam ambulant, boni & mali, literati & illiterati, liberi & serui, adeoq; homines & pecudes: & hi ipsi ligna, lapides, fœnũ, frumentũ &c. secum gestant, vehunt, & portant: ut via tamen vna eadẽq; maneat: sic recta, principalis, & regia doctrinæ seu institutionis via siue methodus vnica manet ac manere debet: à generalibus videl. præceptis ad specialia, siue explicationes, confirmationes, refutationes, aliẽq; disputationes insuper aduehant quasi atq; addantur præceptis, siue nõ.

Sed cum præcepta interdum denotet ipsa per se theoremata, interdum res ac sententias iis designatas, quæritur an eodem ordine ac

G

modo p̄bentur, confirmentur, ac demōstrē-
tur? Resp. Præcepta sane, quatenus sunt præ-
cepta logice conformata, hoc est definitiones,
diuisiones, proprietates, enunciationes &c.
examinantur & p̄bantur è natura & doctrina
definitionis, diuisionis, enunciationis logicę,
tam in Practicis quàm in Theoricis: idq; eo or-
dine quo secundū doctrinæ meth. in tracta-
tu seu libro practicæ disciplinæ posita sunt.

At vero res ac sententiæ præceptis subie-
ctæ, quatenus statim post ipsa præcepta pro-
bantur aut refutātur in artibus, eatenus certe
generalem ipsarum artium ac præceptionum
methodum sequuntur: verum quatenus ipsa
probationū ac refutationū non series, sed ma-
teries, ac modus rationū diuersus spectatur,
eatenus res ac sententiæ præceptis subiectæ,
tā in theoria, quàm in vsu artis, in practicis qui-
dem vt plurimū probantur & indicātur, item
docentur, discūtur, argumētis probabilibus,
& experientia practica, quę inductionē parit,
hoc est, cognitione ac probatione à postero-
ri, vt vocant, adeoq; demonstratione τὸ ὅτι;
incipiendo scil. à notiorib. nobis, id est à spe-
cialibus ac sensualibus, & progrediendo ad
generalia & vniuersalia, iam pridem è multis
plerunque singularibus deducta: quia res a-
ctionesque & circumstantiæ, proinde & ra-
tiones practicę sunt contingentes potissimū,
ac particulares. In theoricis vero contra, vt
pluri-

plurimum argumentis necessariis, apodicticis, & vniuersalibus, adeoque cognitione ac probatione à priori, vt vocant, seu demōstratione τῆ δόξης, incipiendo sc. à generalibus & intellectualibus ac progrediendo ad specialia & sensualia: quia rationes theoricæ, vniuersales & apodicticæ sunt. Quod tamen vt plurimum, non autem semper fit.

Sic. n. in præceptis ethices generalioribus etiam δόξιν quoddam ethicum est: sed id si nondum esset inuentum, experientia potissimum, vt posteriori, colligendū foret: inuentum aut si declarandum, probandū, vel exercendum; exemplis actionum quotidianarum probaretur, illustraretur, exerceretur: si in arte disponendū, vniuersalitatis ratione & ordine, secundū methodum doctrinæ & artium à generalioribus ad specialiora, disponderetur.

Ex istis omnibus liquet ambiguitatem manifestam apud Aristotelem & alios esse in vocabulo Methodi: quod modo generatim accipitur. 1. pro quouis antecedentiū & consequentiū, priorum ac posteriorum ordine ac serie, eaque seu generali, seu particulari, seu totius seu partis: 2. modo pro vnica ista & regia omnis doctrinæ à generalibus ad specialia methodo: 3. aliquando generalissime sumitur pro quauis doctrina; vel etiam pro quauis docendi ratione & modo, sicut in initio capitis 1. lib. 1. Ethic. Nicomach. 4.

*Ambiguitas
in Voc. Me-
thodi.*

Interdum pro via, modo, & ratione explicandi, vel potius disputandi, confirmandi ac demonstrandi præcepta ac theoremata artis, videl. pro vt sunt vel rerum opinabilium probabilia, & à sensibus magis petita, ac vicissim per sensus demonstrabilia: vel rerum scientificarum, necessariarum & constantium, intellectualia magis & vniuersalia, id est apodictica & necessaria: in qua significatione vox methodi vsurpatur capite 3. 4. & 7. lib. 1. Ethic. ad Nicomach.

Aliud autem est methodus certa & constans; qualis est methodus artium & doctrinarum; aliud ordo, via, modus & ratio, vel inueniendi, vel exercendi, vel probandi ac demonstrandi.

Cum igitur supra dicto cap. 4. quærit ac dubitat Aristoteles, an in philosophia practica vtendum sit ordine à principiis, an vero ad principia, non de methodo doctrinæ quærit, sed de modo probandi ac demonstrandi: atq; adeo quærit an in diiudicandis ac demonstrandis quæstionib. politicis plus tribuendum sit sensui & experientiæ, an vero doctrinæ; vel an apodictica in omnib. rationibus ac probationib. subtilitas requirēda, an vero qualiscunq; probabilitas & mediocritas vt plurimum sufficere debeat. Ad quod respondetur: quicquid notum est homini, imo quicquid non tantum cognoscitur, sed etiam diiudicatur,
ac de-

ac demonstratur, id inuestigatur ac nititur vel αἰσθῆσαι, sensu, venante & inuestigante singularia ad vnius vniuersalis inductionem & cōstitutionem inferuentia: & hoc, quod sensu nititur, notum dicitur ἡμῖν, nobis, hominibus scil. plerisq; omnibus; ab Aristotele etiā dicitur τὸ ὅτι: vel nititur intellectu seu λόγῳ apprehendente vniuersalia, ex multis singularibus deducta. Et hoc in Analyticis dicitur notum τῇ φύσει: siquidem conceptus mentis, naturæ simulacrum, & constantia eiusdem effigies est, in singularibus quantumvis infinitis eodem tamen modo sese exerentis. Et quia vniuersales istæ mentis notiones & conceptus, ab ipsa rerum singularium, vnde desumuntur, materia, veluti abstrahuntur ac secernuntur, idcirco istud τῇ φύσει notum, supra dicto cap. 4. etiam dicitur notum ἀπλῶς, id est simpliciter, sine materiæ consideratione. Cum vero abstractio ista ingenij & ingeniosorum hominum quasi propria sit, non omnium hominum communis, ideo non vocatur notum nobis, sed absolute seu natura notum: ab Aristotele etiam dicitur τὸ διότι.

Si vero theorema quoddam per singularia sensibus subiecta inueniendum, vel singularibus exemplis demonstrandum quo ad praxin, hunc fere ordinē natura suggerit, vt primordia ab iis ducamus singularibus quæ sensibus ipsis magis obuia sunt, eosq; vehemen-

tius ac crebrius percellunt: ab his vero deinde pgrediamur ad ea singularia quæ propius ad intellectum vergunt. Et cum singularia primo occurſu, & ipſa propter infirmitatem noſtram imperfecte, confuſe, minusq; diſtincte cognoſcantur, diutius aliquando incumbendum iis eſt, vt diſtincte percipiantur.

Quoniam autem duo ſunt cuiuſvis doctri-
næ ignotæ cognoſcendæ, cognitæ diiudican-
dæ ac demonſtrandæ, *κεφάλεια* principalia, in-
tellectus & ſenſus: quorū hic exempla ſingu-
laria, & actionū practicarū morumq; & offi-
ciorū ethicorum ac politicorū hiftoriam, iſte
pcepta vniuerſalia, & habituū ac notionum
διδασκαλία ſectatur: ac pinde pceptiones ſenſui
propiores ac ſenſu nitentes, qualicūq; demō-
ſtrationū & conſuſionum pbabilitate con-
tentæ ſunt, ſed intellectu nitentes apodicticā
veritatis ac demonſtrationū ſubtilitatē req-
runt: mores aut & officia actioneſq; vitę hu-
manę ac politicę, opinione magis ac ſenſu ni-
tuntur quā apodixi: ppterea concludit Ariſt.
philoſophiam practicā ſeu politicā τὸ ὅτι ma-
gis, & qualemcunq; veritatis ac demonſtra-
tionis mediocritatē, quam τὸ διότι & exquisitā
ratiocinationum ſubtilitatē flagitare: adeoq;
τὸ διότι & exquisitas omnium cauſas, ac ratio-
nes in diſciplinis practicis non eſſe ſeuerius
exquirendas: de methodo vero doctriņę illic
non quærit: eamq; nuſquam reiicit. Sed de
his omnibus alias plenius. DE

DE PRÆCIPVIS
RAMEÆ ET ARISTO-
TELEÆ PHILOSOPHIÆ
differentiis.

Discrimen, quo philosophia (& in primis logica) Ramea ab Aristotelis aliorumq; philosophicis, & præsertim logicis, voluminibus discrepat, quintuplex est. Nam quinque potissimum modis, & quinque in rebus, discriminē illud perspicitur. Modus primus est in fundamento; ex quo præcepta artium extructa sunt, & quo nituntur: secundus est in materia seu conformatione præceptorum: tertius in eorundem forma seu methodo: quartus est in exemplis: quintus in artis usu.

Fundamento itaq; primum discrepat Aristoteleorū philosophia, & vel in primis logica (quæ reliquarū tamē artium & doctrinarum omnium regina, dux & magistra esse debet) à nouissima illa & hoc nostro tandem seculo, singulari quadam summi Iehouæ benignitate in scholas postliminio reuocata & reducta Academica, seu Platonica, hoc est, Socratica philosophandi ratione, quæ à Rodolpho illo Agricola & Ioanne Sturmio paruis quibusdā initiis nata & inchoata, à P. Ramo vero summa cum laude, tametsi non sine magno & capitis discrimine (ita enim semper inuidia virtutem comitatur & odium veritatē) ingenio-

*Quintuplex
discrimē phi-
losophiæ Ra-
meæ & Ari-
stoteleæ.*

*Discrimen
primum.*

*Hoc testatur
Talaus lib.
1. cap. 13. in
dial. Rami.
& Ramus
in schol. dia-
lect. scil. in
præfat. schol.
liberal. &
in fine lib. 4.
schol. dial-
eticarum.*

*Initium di-
scriminis.*

fiffime & feliciffime locupletata, ac tantum non omnibus omnino numeris fuis perfecta & confummata eft: Quod Aristotelei pro fundamento habent non rationem fed autoritatem & præiudicatas tantum Aristotelis & interpretum eius opiniones, ex quibus dialectices & aliarum artium θεωρηματα, hoc eft, logicam & totam philofophiam, potiffimum extruunt: nihil enim in artibus ponendum aut admittendum cenfent, nifi id ipfum ab Aristotele & interpretibus eius arte dignum prius fit iudicatum. Si quid autem ab Aristotele ita cogitatum & æftimatum, & deinceps dictum, fcriptum, aut factum effe acceperunt, religionem & grande nefas effe arbitrantur, vel tantillum ab hoc ipfo defletere: eius enim tanquã Dei cuiufdam qui errare aut labi nullo modo poffit, veftigiis diligentiiffime infiftendũ effe profitentur: Arist. enim fcripta Aristotelicis diuina ferme funt oracula, adeo vt non verecundius de diuinis myfteriis, quam de quibufcunque Aristotelis fcriptis cogitare foleant: tanta eft apud plerofq; etiam doctos (vt in proëmio fcholarum phyficarũ conqueritur & admiratur Ramus nofter) ac de religione quoq; pie fentientes de philofophi huius fcriptis opinio, vt vel de Moſe deq; Chriſto potius, quã de Arist. dubitent. Quod fundamētum cū fallax omnino & ruinofum fit, ideoq; à P. Ramo olim oppugnatur,

retur, Sarbonici Parisienses acerrimi philosophiæ Aristoteleæ propugnatores (qui Aristoteleorum more in Arist. doctrinam iurarunt, eamque, non quia per se, & re ipsa vera esset, sed quia præceptor Aristoteles eam protulisset, ac scripisset, veram esse iudicabant) *Vide præf. schol. Rhen. Ram.* tanta rabie in illum exarserunt, ut de capite etiam & omni salute periclitaretur, atque aliquandiu & lingua & manibus ita ab illis cōstringeretur, ut de philosophiā nec dicere, nec scribere quicquam, ac vix quidem cogitare etiam auderet: tametsi interim summo iure de omnibus ferme Aristotelis libris, disciplinis & scientiis dubitari, iisque omnis & fides & autoritas derogari possit, si Plutarchi & Strabonis historia, de Aristotelis Bibliotheca diutissime sub terra occultata, Apelliconisque tineis & blattis, Andronicique & aliorum pro suo libitu emendationibus miserrime corrupta & deprauata paulo attentius consideretur. Etenim Strabo libr. 13. & Plutarchus in Sylla (ut testatur Petrus Ramus Schol. Dial. et. lib. 1. cap. 7. & Cælius secundus Curio Aristoteleæ philosophiæ peritissimus in suo de libris, qui Aristotelis nomine hodie circumferuntur, iudicio) aperte narrat Aristotelis volumina aliquando excidisse omnino & oblitterata atque corrupta fuisse, ac qui tum philosopharentur eos tantum scripta veterum quorundā Peripateticorū habuisse. *Cælius secundus Curio.*

*Historia de
naufragio
librorum A-
rist. Schol.
Dialect. libr.
2. cap. 7. Ra-
mi.*

*Primum
naufragiū
librorum
Aristotelis.*

*Secundam
naufragium
& corru-
ptio.*

*Tertium
naufragiū.*

Aristotel. enim Bibliothecam simul & scho-
lam suam (referente Plutarcho & Strabone)
Theophrasto discipulo reliquit: Theophra-
stus autem Neleo Scepsio Bibliorhecam de-
dit: Neleus autem Scepsim urbem Æolidis,
(secundum Plinium) eam secum tulit, po-
sterisque suis, hominibus idiotis dedit, qui
libros inclusos & negligenter abiectos te-
nuerunt: ac deinde propter Attalicos Reges
(qui illos ad Bibliothecam Pergami instru-
dam fortassis petere poterant) in fossa qua-
dam sub terra occultauerunt, tandem vero
tineis & situ corruptos Aristotelis & Theo-
phraستي libros Apellicani Teio precio ma-
gno vendiderunt. Erat autem Apellicon ma-
gis librorum quam sapientiæ studiosus. Ita-
que cum vellet à tineis corrofos & exesos li-
bros emendare, scriptura non expleta, ex-
emplaria noua descripsit, librosque vitiis &
mendis refertos edidit. Statim vero post A-
pelliconis obitum, Sylla, qui cæperat Athe-
nas, Apelliconis Bibliothecam illam Aristo-
telicam, secum Romam tulit: Romæ autem
Tyrannio Grammaticus Aristotelis, studio-
sus, itemque Bibliopolæ quidam librariis &
scriptoribus malis vfi eam iam ante tineis
corrosam & exesam, & deinde ab Apellico-
ne describendo & corrigendo adulteratam,
amplius corruperunt: à quo demum Ty-
rannione Rhodius Andronicus (quod Stra-
boni

boni addit Plutarchus) exemplaria nactus *Quartum*
 est, eaque publicauit, & eas quæ nunc fe- *transmissa*
 runtur tabulas, Aristotelicas conscripsit.
 Hæc Plutarchus & Strabo : Ex quibus nul-
 lo negotio perspicitur & euincitur, quomo-
 do & quo iure de Aristotelis sui Bibliotheca
 & Philosophia Aristotelei tam imperiose
 gloriantur, tamque reuerenter & religiose
 existiment, cum satis ex his pateat, primum *ἀνακεφα*
 ducentos ferme & quadraginta annos (nam *λαίωσις*
 tot ab Aristotelis obitu ad victorem Græciæ *τιμὸν*
 Syllam, vt ait Ramus, intercedunt,) Ari- *παι-
σίων*
 stotelis Bibliothecam, partim neglectā, par-
 tim sub terra occultatam tinea & blattis
 expositam latuisse. Deinde vero eos ipsos
 Aristotelis libros, quos hodie habemus, si
 quos tamen habemus, corruptissimos esse,
 & potius quasdam ab Andronico conscriptas
 & publicatas tabulas, quam veros Aristote-
 lis libros censendos. Primū enim eos Theo-
 phraستي & Nelei Scepsij hæredes, vel, per
 horum incuriam & negligentiam tinea ac
 blattæ corruerunt: deinde Apellicon; tum
 Tyrannio & librarij : tandem Andronicus
 eos corruptos in tabulas quasdam, quæ nunc, *Rationes*
 vt ait Plutarchus, feruntur, hoc est, qui- *alia cur de-*
 bus nunc verorum Aristotelis librorum lo- *ros Aristot.*
 co vtimur, redegit. Huc & illud accedit, *libros hodie*
 quod Diogenes Laërtius multos Aristotelis *non habea-*
 & libros & librorum titulos recenset, quos *mus.*
1.

s. Ratio.

*Aristoteles
philosophiā
dialogis cō-
plexus est.*

utrosque hodie desideramus : in primis vero quod idē Laërtius & Simplicius diligentissimus Aristotelis interpres, itemque Cicero multos Aristotelis libros dialogo conscriptos fuisse testantur, quos etiam nominatim citat Laërtius (sicut & Quinctilianus vspiam dialogi cuiusdam Oratorij meminit) qui omnes hodie defunt. Tullius sane ad Lentulum scribens, se libros tres de Oratore dialogo scripsisse, idque Aristoteleo more, dicit. Iam si Aristoteles hunc morem habuit (ut Cælij illius Aristotelei verbis contra Aristoteleos potius, quam nostris utamur) ut dialogis suas disputationes explicaret, credibile est, cum multa volumina, nedum vnum ea forma cōscripsisse : Id quod etiam tituli & inscriptiones librorum quæ apud Laërtium leguntur, ostendunt : ut Sophista, Menexenus, qui de moribus disputant, & Nerithus & Gryllus de oratoria facultate, cuius etiam meminit Quinctilianus, & Eudemus, siue de animo dialogus. At ubi illos Philosophi dialogos hodie reperias? Simplicius vero græcus homo qui Aristotelis multa non minus acute quam diligenter explicauit, eum philosophiā dialogis complexū fuisse affirmat. Et est quidem verisimile, illum sui temporis morem fuisse secutum, in quo fere quidquid literis mandabatur, de philosophia præsertim, dialogilepore & varia personarum venustate atque

que decore condiebatur. Id quod Platonis & Xenophōtis & aliorum diuina scripta testantur. M. quoque Tullius, Simplicij opinionem mihi sane confirmare videtur, qui in quadam ad Q. fratrem epistola, Aristotelem (inquit) quæ de Republ. & præstante viro, scribat, ipsum loqui, cum in iis quæ ipse non probet alios loqui faciat. Ex quo satis apparet eum de scribendi genere eo sentire, in quo *3. Ratio* personæ loquentes inducuntur. Sed & procæmiis, Aristotelem in suis libris frequentissime vsum esse Cicero ad Atticum epistola 83. autor est: quoniam (ait istic Tullius) in singulis libris vtor procæmiis, vt Aristoteles in his quos *ἑρμηνεύς* vocat. Sed vbi, inquam ego, crebra illa in Aristotelis voluminibus *4. Ratio* procæmia hodie visuntur? & vt reliquas meas rationes conferam (ait Curio cuius tanquam Aristotelei verbis lubenter vtimur) idem Cicero adeo Aristotelis eloquentiam admiratus est, vt eum flumen aureum orationis fundere scripserit in Academicis, in topicis autē, vnumquemque non modo rebus iis quæ ab ipso dictæ & inuentæ sunt, allici debere, sed dicendi quoque incredibili quadam cum copia, tum etiam suauitate: & de Finibus, eius splendidam & illustrem appellat orationem. Sed quid locis colligendis immoror? cum vbiq; illum eloquētissimum, ornatissimumque dicat: ac cum aliquid ornatius se scripsit

se vellet innuere, se Aristotelica pigmenta consumpsisse dicat, eaque cum Isocratis Mirothecii coniungat. Sed & Epicuro minus delectari quosdam existimat, quod illa Platonis, Aristotelis, Theophrasti, orationis ornamenta neglexerit. Vbi autem in iis quos habemus libris, istam tam splendidam Eloquētiā, vbi flumina, vbi eloquendi suauitatem tantam copiamque inuenias? quis ex tanta hominum doctissimorum, græcæque scientium multitudine dictionis hunc splendorem & hanc vbertatem admiratur aut videt? Omnes quidem fatentur pura & propria esse quæ legunt, ornata autem & splendida negant. De omnibus igitur qui Aristotelis nomine hodie circumferuntur libris, tantum tres quibus etiam, tametsi subtimide Organon addit, reuera Aristotelis esse statuit ac concludit Cælius ille Curio, nempe libros de Animalibus, librum de Mundo, & Rhetoricam ad Alexandrum, quam Cicero ad Atticum libr. Epist. 12. non obscure tribuere videtur Aristot. quos ipsos tamen propter mirabiles illos fluctus & turbulentas tempestates, quibus omnia Aristotelis (vt supra audiuius) volumina misere iactata sunt atque adulterata, non omnino integros euasisse verisimilimum est.

*Tres tantū
libri Arist.
Veri hodie.*

*De libris A-
rist. in spe-
se, cur Ari-
stotel. non
sint.*

Verum de reliquis libris cur Aristotelis nō
sint,

sint, Curionem audire pergamus. Libros igitur de moribus Cicero 5. de finib. Nicomacho Aristotelis filio attribuit, tametsi Arist. *Ethica.* esse dicerentur: Deinde qui libri Rhetorici ad Theodecten circumferuntur, eos Theodectis non Aristotelis esse Fabius Quintilianus & alij nonnulli putarunt: qui libri si Aristoteli forent assignandi, duo tantum esse deberent: tot enim Diogenes Laërtius esse dicit: ex quo eos non esse Aristotelis affirmes. Poeticorum autem opus an sit Aristotelis, omnes fere ambigunt eruditi. Equidem non leui coniectura, id opus non esse Aristotelis, ut putem, adducor. Lego enim in Simplicij commentariis, quæ in Categorias conscripsit, ubi de homonymis loquitur, cum homonymi definitionem ex Poetica Aristotelis depromere: quam definitionem sæpe in eo libro quæsiui, nec inueni tamen: quod satis arguit Aristotelis Poetica ista non esse. Quid quod Diogenes Laërtius & Plutarchus tres esse Aristotelis de arte Poetica libros confirmant? cum vnum modo habeamus, qui quidem omnia eius artis præcepta complecti videtur, nec tamen sequentes alios libros pollicetur. Libri vero de anima qui possunt Aristotelis esse? cum à Diogene Laërtio vnus (quem Eudemum Dialogum esse coniciunt) tantum numeretur. Quid librum de vita, obitu, me- *Libri de Anima.* *Liber de Vita, obitu,*

memoria memoria, reminiscencia, de diuturnitate ac bre-
reminiscen- uitate vitæ, de infecabilibus lineis & id genus
tia. multa commemorem ? quorum nulla apud
 Laërtium fit mentio, cum tamen is diligen-
Problemata. tissimus in huius philosophi libris recensē-
 dis fuisse videatur. Quid Problemata? quæ nō
 esse Aristotelis, præterquā quod multa sunt
 inaniter in his repetita, multa pueriliter solu-
 ta & explicata (quod à tanti philosophi maie-
 state nimis alienum est) illud etiam præclare
 probat, quod à Diogene Laërtio sic inscri-
 buntur: Problematum ex Democrito libri
 sex. at hæc nostra sic: Problematum sectio-
 nes duodequadraginta: nam librorum nu-
Magna mo- mero non distinguuntur. Taceo magna mo-
ralia. ralia appellata & alios de moribus ad Eude-
Acroasis. mum libros, mirabiles illas narrationes seu
 auscultationes & alia multa, de quibus doctis-
 simi quique se omnino ambigere ingenue fa-
 tentur. Et ut tandem quod cœpi absoluiam,
Categoris. Categorias quoque ab Aristotelis familia re-
 moneamus & ad suum autorem & dominum
 transferamus. Simplicius is quem supra cita-
 uimus, cum Categorias explicat, Andronici
 paraphrasin citat, multis locis, quæ ubique fe-
 re cum his quas habemus Categoriis con-
 gruit & cum iis quos Simplicius enarrabat
 dissidet omnino; ut nulli iam dubium esse
 possit, hæc nostras Categorias ad Androni-
 cum, non ad Aristotelem pertinere. His igitur

tur tot argumentis, coniecturis, testibus, in eam sententiam venimus, ut paucissimos eorum, qui Aristotelis nomine hodie circumferuntur, Aristot. veros & germanos libros esse, aut si qui inter eos Arist. sint, hos ipsos tamen non integros, sed corruptissimos esse, non modo cum Petro Ramo sed & cum Curione & Vicomercato Aristoteleæ philosophiæ sectatoribus, in primis autem cum Plutarcho, Strabone, Diogene Laërtio, Simplicio & Cicerone testibus fide dignissimis existimamus. Scoriam igitur pro auro nobis venditant Aristotelei, id est, Andronici veluti auiduimus, tabulas quasdam, easque non ex veris sed tineis corrosis & mirabiliter adulteratis & deprauatis Aristotelis libris congestas ac pro libitu Andronici collectas nobis obtrudunt. Vbi ad extremum nec illud silentio prætereundum esse duximus, quod aliter domi artes suas prælegisse Aristotelem, aliter vero in publicum emisisse autor est Themistius: quod & Aristoteles ipse in Actroasi, cum Alexandro respondet non diffiteri videtur: Cum enim Alexander ad ipsum scripsisset, non recte fecisse Aristotelem, quod Acroamaticos libros edidisset: nihil enim esse quo cæteris excellere posset, si disciplinæ quibus priuatim ab Aristotele eruditus esset Alexander, communes fierent omnium Aristoteles ita respondet: Scripsisti ad

H

Scoriam pro auro Aristotelici venditant.

Andronici collectas tabulas hodie habemus pro veris Arist. libris.

Aliud iudicium de libris Arist. Arist. aliter domi prælegit, aliter in vulgus edidit libras.

me de libris Acroamaticis, existimans in ar-
cano custodiendos fuisse. Scito igitur ipsos e-
ditos & non editos esse. Cognosci enim per-
cipique ab iis tantum poterunt, qui nos ipsi
audiuerint.

Haëtenus igitur de Aristoteleorum fun-
damento, quod est non ratio, sed præiudi-
cata de Aristotelis præceptoris sui doctri-
na & autoritate opinio: quod fundamen-
tum fallax omnino & rinosum est, ac tan-
to quidem fallacius, quanto magis corru-
pti ac deprauati quin imo & supposititij
plerique sunt Aristotelis libri, ex quibus
isti omnem suam Aristotelicam doctrinam
hauriunt. Deinceps de fundamento Ra-
meo. Ramus autem noster Socratem & ve-
riores Academicos secutus, pro fundamen-
to habet, non opiniones Aristotelis vel al-
terius cuiusquam philosophi, sed ipsam na-
turam & rationem humanam. Dialecticam
enim & philosophiam totam non ex huius
vel illius philosophi placitis, sed ex ipsa ratio-
ne, fundamento omnium certissimo (quan-
tum quidem ad huius vitæ & rerum huma-
narum certitudinem attinet) extruit ac de-
ducit. Nulla igitur omnino in arte Diale-
ctica admittit præcepta, quin primum è ra-
tione ipsa tanquam è viuo fonte sint profe-
cta, & quin deinde vicissim ad rationem tan-
quam

*Fundamen-
tum Rami
Ratio.*

quam ad finem vltimum summumque bonum aspirent ac referantur, vt ita nullum in arte Dialectica sit præceptum, cuius non sit aliquis in ratione humana vsus, ac vicissim retrorsum, vt quæcunque in disputando, hoc est, ratiocinando naturali hominis rationi conducere & vsui esse possunt, hæc ipsa ars Dialectica tanquam viuum rationis exemplar, præceptis suis explicet ac repræsentet: adeo vt hæc ars quasi elegans quoddam & minime fallax speculum sit, in quo vera & genuina rationis humanæ imago & effigies refulgeat & spectanda ob oculos ponatur: nisi enim ars Logica ita descripta sit, vt hoc præstet, non Logica, sed reuera Sophistica fuerit.

*Dialectica
speculum
rationis huma-
næ.*

Obiecerit aliquis: Atqui Beurhusius ponit non tantum rationem, sed & *ἐμπειρίαν καὶ ἰσχυρίαν*. Respond. Ratio per se nihil potest exquisitè & accurate facere sine sensibus; in intellectu enim nihil est, quod non antea fuerit in sensu. Ratio igitur agit per sensus & sensuum *ἐμπειρίαν* & *ἰσχυρίαν* tanquam efficiens per instrumentum, id quod alterius loci est tractare. Hoc igitur Petri Rami fundamentum est, quo Dialectica eius & tota philosophia nititur, nempe non autoritas, non opinio, non persuasio, sed veritas, sed natura ipsa, sed ratio. Maxime omnium enim vt Aristoteles ita &

*Huius funda-
mentum
ratio i. sol.
2. pag. 2. an
fin.*

Testimonia ipse illud Pythagoreorum αὐτὸς ἔφα, in Socra-
Platonis, So- tica sua schola patitur : eiusque rei appro-
cratis, Cice- batores habet Socratem, Platonem, ipsum
ronis & i- Aristotelem & Ciceronem, imo omnes veræ
psius Arist. philosophiæ ac sapientiæ studiosos, quo ve-
atq; aliorū ritatem discere, non autem falli & decipi cu-
profunda- piunt : neque enim penes testantem veri-
mento Ra- tas est, aut falsitas, sed penes rem ipsam, ve-
mi. ram aut falsam. Præclarissime igitur Chri-
 stianus ille Cicero Lactantius ille Firmia-
 nus diuinarum Institut. libr. 2. capit. 8. Cum
 sapere (inquit) id est, veritatem quærere
 omnibus sit innatum, sapientiam ipsi sibi
 adimunt, qui sine vlllo iudicio inuenta ma-
 iorum probant, & ab aliis pecudum more
 ducuntur. Sed hoc eos fallit, quod maio-
 rum nomine positum, non putant fieri pos-
 se, vt aut ipsi plus sapiant quia minores vo-
 cantur, aut illi desipuerint, quia maiores.

Lactantiij
locus, quem
confer cum
altero illo
fol. seq. 2.
pag. 2.

Testimoniū
Ciceronis.

Cum Christiano autem illo Cicerone belle
 & Ethnicus ille consentit : ita enim is in pro-
 æmio libr. 1. de Natura, pulcerrime : non
 tam autoritas inquit, in disputando quam
 rationis momenta quærenda sunt. Quinet-
 iam obest plerunque iis qui discere volunt
 autoritas eorum qui docere se profitentur.
 Desinunt enim suum iudicium adhibere, id
 habent ratum, quod ab eo quem probant
 iudicatum vident. Nec vero soleo probare
 id quod de Pythagoricis accepimus, quos
 ferunt,

ferunt, si quid affirmarent in disputando, cum exiis quæreretur, quare id ita esset, respondere solitos, ipse dixit: Ipse autem erat Pythagoras. Tantum opinio præiudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret auctoritas. Sed & verissime Plato vel sub eius persona Socrates in Charmide (ut & Taurus in Commentariis suis in caput 32. citat) non considerandum est, quis dixerit, sed utrum vere dicatur nec ne. Et in Gorgia Polo iuveni ardore quodam iuvenili de beata vita differenti, & veritate testium plurimum nitenti, ita reponit Socrates: Ego vni tibi non assentior: non enim me rationibus cogis sed falsis testibus contra me productis, ex ipsa veritatis substantia me deicere moliris. Ego vero nisi te vnum testem adduxero mihi assentientem, nihil estimatione dignum in his, quæ tractamus, perfecisse, me arbitror, nihil etiam te perfecturum puto, nisi ego vnus solusque tibi assentiar. Et ibidem paulo ante: O Pole, (ait Socrates,) redarguere me conaris oratorio more, velut hi qui in iudiciis conuincere se putant: nam illic alij alios conuincere sibi videntur, postquam sermonum quos habuerunt multos & claros testes produxerint: qui vero contraria dicit, vnum aliquem aut nullum adducit. Verum hic redarguendi modus momenti nullius est ad

*Testimonium
quinq; So-
crates &
Platonis.*

1.
2.

3.

H 3

4. veritatem: aliquando enim etiam falsa testimonia contra aliquem afferri possunt à multis, & quia aliquid esse videntur. Et in Protagora: ad disputationes si viri conueniunt tales quales nostrum plurimi se esse prædicant, haudquaquam aliena voce opus est, neque Poetarum, quos percontari de his quæ scribunt, non datur, & qui eorum testimonia in medium afferunt, alij hoc, alij aliud, poetam dicunt sentire, neque tamen convincere rem possunt, de qua differunt, aut expedire.

Tales ergo confabulationes viri sapientes omittunt, ipsique inter se colloquuntur, vicissimque ingenij periculum faciunt. Disputationes autem huiusmodi ut arbitror, ego & tu imitari debemus, & poetis posthabitis, nostris rationibus rem ipsam discutere, facereque tam ingenij quam veritatis periculum. Et in Critone: Nam ego is sum (ait Socrates) non modo nunc, sed & semper, qui meorum nulli paream præterquam rationi, quæ mihi ratiocinandi optimà videtur. Atqui & Aristoteles ipse Rami illud fundamentum suo nobis testimonio egregie confirmat, cum 6. cap. Ethicorum libr. 1. ait, oportere philosophum veritatis seruandæ causa sua etiam ipsius dogmata abiicere & tollere: item cum 2. Metaphysic. capit. 1. Phi-

Arist. testi-
monia pro
Ramo con-
tra Aristote-
leos.

1.

2.

1. philosophiam definit esse scientiam veritatis: item cum in libris de Interpretatione ait, non ideo hoc vel illud verum aut falsum esse, quia ab hoc vel illo affirmatum aut negatum sit, &c. Neque omnino philosophus ullus tam videtur id propositum habuisse (ait, Talæus) ut rationibus suis contra aliorum autoritates staret, quam Aristoteles, ut qui contra omnes omnium fere hominum autoritates liberrime & senserit & scripserit, idque frequenter in ore habuit, Amicus Plato, amicus Socrates, sed magis tamen amica veritas: ideoque & contra Platonis præceptoris, cuius per viginti annos discipulus fuerat, ideas & alia eius dogmata multis in locis: itemque contra alios antiquiores Philosophos, ut in Acroasi contra Melissum, Parmenidem, Anaxagoram & ceteros confidenter philosophatus fuerit.

Quæ causa etiam cur Ramus aliquoties dicat, se non tam contra Aristotelem quam contra Aristoteleos (sola præceptoris sui autoritate in differendo, Pythagoreorum more nitentes, quod Aristoteles, velut modo audiimus non fecit) plerisque in rebus disputare, ut ita Ramus dum fundamento illo suo è Socratis, Platonis, Ciceronis & ipsius Aristotelis philosophia hausto & accepto nititur, vel maxime sit Aristoteles

*Ramus non
tam contra
Arist. quam
Aristoteleos.*

*Ramus A-
ristoteles
contra Ari-
stoteles.*

*Philosophi
esse debemus
non philoso-
phorum ser-
ui.*

*Arist. ita di-
scipuli esse
debemus, si-
cut ipse Pla-
tonis fuit.*

*Aristot. quo-
logius à Pla-
tone recessit,
eo peius er-
rauit.*

*Vide Aca-
demiam
Talai.*

*Arist. con-
tra Platonē
ut pulli con-
tra matrē.*

*Sapientia o-
mnium tē-
porum &
hominum
communis
est.*

contra Aristoteleos. Itaque optandum sane
esset, ut mallet quisque Philosophus potius
quam philosophi seruus esse, id est, ut vellet
quisquis ita Aristotelis discipulus esse, ut Pla-
tonis Aristoteles fuit, imo vero vellet esse
ipse Aristoteles vel Aristotele præstantior,
ut Aristoteles alter Plato esse voluit, atque
adeo Platone excellentior: Tamen si interim
Aristoteles nunquam fere prius errauerit
quam cum à præceptore suo Platone longius
deflexit: ut cum Plato docuisset, Mundum
à Deo conditum, non autem æternum esse:
Item Dei providentia regi & gubernari: I-
tem hominis felicitatem à Deo accipi & ad
Deum referri: Item animam hominis im-
mortalem esse: Aristoteles, ut interpretes e-
ius confirmant, in his sententiis contrarium
aduersus Platonem statuit & à præceptore
suo adhuc viuo desciuit: unde & Platonem
dixisse Autor est Laërtius: Aristoteles in nos
recalcitrauit non secus atque in matrem pul-
li geniti. Ita igitur & Aristoteles ipse suo et-
iam testimonio illud fundamentum Rameæ
seu Socraticæ vel Academicæ, id est, om-
nis vere philosophiæ egregie confirmat:
quod sapientiam omnium temporum & ho-
minum communem esse asserit, non autem
vetustati & maiorum atque præceptorum
autoritati eam tanquam propriam magna
cum posteritatis iniuria tribuit. Dedit enim
Deus

Deus omnibus pro virili portione sapientiam
 (ait Lactant. lib. 2. diuin. instit. c. 8.) vt & in-
 audita inuestigare possent, & audita perpen-
 dere: nec quia nos illi temporibus antecesserunt,
 sapientia quoque antecesserunt, quæ
 quia omnibus æqualiter datur, occupari ab
 antecedentibus nō potest: illibabilis est tan-
 quam lux & claritas solis: quia vt sol oculo-
 rum, sic sapientia lumen est cordis humani.
 Quare cum sapere, id est, veritatem quærere,
 omnibus sit innatum, sapientiam sibi adi-
 munt, qui sine vllō iudicio inuenta maiorum
 probant, & ab aliis pecudum more ducun-
 tur, vt & supra diximus. Oportet igitur, ait
 idem paulo ante, & in ea re maxime, in qua
 vitæ ratio versatur, sibi confidere, suoque iu-
 dicio ac propriis sensibus niti ad inuestigan-
 dam & perpendendam veritatem, non autem
 tanquam ipse rationis sit expers, credentem
 alienis erroribus decipi. In humanis enim
 cognoscendum est vt credas & diu inuesti-
 gandum, in diuinis autem quæ humana sapi-
 entia superiora sunt, credendum est & fiden-
 dum vt postea cognoscas. Quod si igitur in
 his emendis & contrahendis (ait Taleus) quæ
 ad corporis vsum & cultum pertinent, tan-
 tū diligentia adhibetur, vt non nisi adhibito
 magno delectu, quicquam emas, nec si tibi
 mercator merces suas quas venales exhibet,
 optimas esse iureiurando confirmauerit, ic-

Lactanti
locus.Non qui tē-
pore antece-
dit, sapiētia
antecedit:

sed potius cō-

tra: nam po-

steri semper

aliquid ad-

dunt inuen-

tis, & disci-

plinis maio-

rū quas par-

tim corrigūt

pariam au-

gent: poste-

rior enim di-

es magister

prioris & v-

tēgi & q̄orti-

dis plerunq̄

σφωτίεγν.

NB. quod se

in caducis

corporis bo-

nis est dele-

ctus, quanto

magis in æ-

ternis bonis

animi.

circoplus eius testimonio quam tuo iudicio tribuas : quanto maiore studio & consideratione merces animorū quas philosophi venditant, explorandas & deligendas esse arbitraris? Itaq; si quid in Platonis sermonib. & scriptis commodum mihi & vtile est, accipio : si quid boni in hortis epicuri prostat non contemno : si quid melius Arist. vendit, quantū, quoque modo videtur assumo : si forsan magis sunt vendibiles Rami quam Aristotelis merces, Arist. relinquo, ad Rami officinam diuertor. Si quod in mercibus Rami vitium Scheckius vel alius quiuis monstrauerit (nemo enim hominum in omnib. solus sapit, vt verissime Theognis) merces ipse preciosiores exposuerit, hic Rami fucosas & vitiosas merces merito sperno, (id ipsum enim Ramicum est, quia Rami leges & Ramus ipse hoc iubet & quia Ramus antea hoc Aristoteli fecit) à Scheckio vel alio quouis meliores libenter emo : si qua in re vana sunt & inutilia, quæ venduntur in tabernis philosophorū omnia, omnino nihil hinc emo, neq; tamen optima quærendi finem facio, notoque illo Horatij consilio atq; instituto lib. i. epist. admonitus.

*Quod verum atque decens curo Ergo, &
omnis in hoc sum :*

*Nullius addictus iurare in verba magistri,
Virtutis vera custos, rigidusque satelles,
Et mihi res, non me rebus, submittere conor.*

Verorum

*Ramei ali-
quando etiā
contra Ra-
mum ipsum.*

Verorum enim Academicorum, imo in genere verorum philosophorum, atq; omnino verorum hominum ratio & consuetudo philosophandi illa & semper & sola esse debet, unicam veritatem in omni vita tanquā Deam colere, eamq; pluris quam omnium philosophorum & sui ipsius etiam placita & testimonia facere, neque si quid contra Platonem Aristoteles, vel contra Aristotelem Ramus, vel cōtra Ramum Scheckius aut quivis alius sentiat aut dicat, id statim sine delectu, vel quia nobis placet probare, vel quia nobis displicet improbare, sed si quis contra nos sentiat aut dicat, hunc, si modo vera dicat, non solum aduersarium nobis non putare, sed verum potius Academicum verumq; omnino philosophum nominare, qui nostra oratione & sententia nihil exterritus, perfectius aliquid & accuratius exquisiuerit, quodque veritati magis consentaneum sit, inuenire studuerit.

Haftenus igitur, quod nam Aristotelorum in conformandis & describendis artibus, & in primis dialectica, fundamentum sit diximus, nempe autoritas Aristotelis & præiudicata de eius sententiis opinio, deinde etiam, quod nam Rami contra fundamentum sit, indicauimus, nempe Natura, Veritas, & Ratio: non enim is philosophorum opinione, sed natura ac ratione suam constitutam

pseudo Academicis, & pseudo Socraticis, de reb. omnino omnibus disputabat, & de de sectis Dialectic. P. Melanchth. lib. 4. post princip.

Veri Ramæi.

habet, aut certe habere cupiuit, philosophiam & in primis dialecticam. Hactenus, inquam, de primo discriminis modo, quo Aristotelis, vel Aristoteleorum potius quam ipsius Aristotelis, fundamentum in extruendis artibus à Rami, vel potius omnium verorum Academicorum & omnium omnino verorum philosophorum fundamento discrepat: sequitur deinceps modus secundus.

2. *Discrimē.*

Alterum igitur discrimen est in materia seu conformatione præceptorum. Nam præcepta omnino apud Petrum Ramum ita sunt informata, ut sint κατὰ παντός, καθ' αὐτὸ & καθ' ὅλα πρῶτα, hoc est, ut primo sint non tantum vera sed etiam necessario & semper & de omni vera, deinde etiam homogenea siue cognata, denique vero catholica etiam & reciproca, hoc est, ut partes regularum vicissim retrorsum inter se commeari possint: & nullum à Petro Ramo præceptum ciuitate logica vel philosophica donatur, quod philosophicæ artium politicæ, legibusque & statutis eiusdem se non subiiciat atque conformet. In Aristotelis vero & Aristoteleorum philosophia & logica multa quidem sunt κατὰ παντός, κατ' αὐτὸ, & καθ' ὅλα, hoc est, bona & perfecta documenta, quæ omnia tanquam præciosissimæ logici patrimonij opes à Pet. Ramo retinentur, falsa vero nonnulla sunt, aliena & impropria sunt cōplura, sed multo plu-

rima

finan non reciproca, cum generalia specialiter & frequenter ac tautologice iterantur, quæ plaga, ut ait Talæus, est omnium longe grauissima, methodumque etiam propterea confusio rem peperit, & (quod caput mali est) rem totam vsui, cui omnia omnium artium theoremata inservire debent, grauiter & vehementer repugnantem effecit.

Sed quia sepiissime in tota philosophia Ramæa contra aliorum præcepta & opiniones disputandū est, aurea illa istarum legum theoremata ab Aristotele lib. 1. posteriorum analyticorum cap. 4. præcipue & deinceps aliquot sequentibus tradita, quæ ad cuiusvis discipline noticiam recte & exacte instituentiam necessaria sunt, & quibus omnia omnium artium præcepta reguntur, & intra suos fines coercentur, hic explicanda duximus, ut ad hæc tanquam certissimas normas & amules disputationes nostras perpetuo dirigamus.

L E X P R I M A

κατὰ πάντας.

PRima igitur lege (κατὰ πάντας hoc est de omni) cauetur ne vllum in arte sit documentum, quin omnino & necessario atq; affirmative sit verum, non autē vel fortuitum vel falsum: quod tum fit cum consequens de toto antecedente & nulla nō antecedentis par-

te affirmatur. Omnia igitur præcepta in artibus generalia sunt, nullum autem singulare indiuiduorum, nec moueat quenquam quod Grammatices materia, cum propter crebras exceptiones omnium artium maxime refractata sit, sub hanc legem cogi non posse videatur. Nam in grammatica exceptiones, ipsis regulis subnexę, hoc est anomalia analogiæ statim addita & coniuncta legem κατὰ πᾶνδς explet. De Astrologia vero quod obicitur, ad id respondemus hoc pacto: quamuis Astrologia singulorum corporum cœlestium, non vniuersalium affectiones vt plurimum docet, hac lege tamen tractanda est: corpora enim cœlestia cum sint æterna non autem caduca, quemadmodum alioquin singularia caduca sunt, pro vniuersalibus, quæ perpetua sunt, merito habentur.

Lex igitur κατὰ πᾶνδς vult omnia artium præcepta esse primum necessario, deinde generaliter deniq; & affirmate vera aut certe affirmantibus theorematibus æquipollentia. Necessario quidem vera, vt fallere nimirum nesciant, vt sint perpetua, constantia, immutabilia, vt nunquā non sint vera, nō autem mutabiliter & cōtingenter vera, multa enim vera quidem sunt, sed mutabiliter ac contingenter. Non enim omne verum est necessarium, sed quoddam etiam contingens: quæ autem contingenter sunt vera, ea sæpe mutantur

tantur & sæpe fallunt, artium autem præcepta debent esse rerum perpetuarum & constantium (quātum quidem eitis in hac vita fieri potest) vt nunquā fallant, alioqui enim singulis annis aut decenniis, & ita deinceps, artes essent mutandæ & nouæ conscribendæ. Artium igitur præcepta non contingenter ac mutabiliter sed necessario ac semper vera esse debent, alioqui enim falsitati, qua nihil est hominum naturæ magis inimicum, itemque fortunæ, id est inconstantia & mutabilitati locum in artibus dabimus.

Generalia deinde & generaliter vera esse debent, vt de omnib. & ita nimirū de multis subiectis speciebus cōmuniter dici queant, nō autem de vna aliqua specie indiuidua aut re singulari, vt nihil possit esse sub communi & vniuersali antecedente, de quo non semper dici possit commune & vniuersale cōsequens: vt ita nimirum inquam excludantur præcepta & axiomata de reb. singularibus & indiuiduis, de quibus alioquin etiam aliqua necessario vera dici possent theorematata: sed cum res illæ indiuiduæ hodie sint, cras autem & perendie non sint (indiuidua enim si diuina & astrologica, ac si qua sunt similia, excipias, sunt caduca, mutabilia, & inconstantia) artes autem debeant esse rerum perpetuarum & constantium, de quibus adeo non solum necessario vera.

sed etiam perpetua (sicut res ipsa sunt perpetuæ) & quæ semper aliquam humano generi afferant vtilitatem, præcepta dari possunt, consequitur artium præcepta debere esse de rebus generalibus generalia & generaliter vera.

Affirmate deinde vera esse debent artium theoremata, ut nimirum discentem aliquid certi doceant, axiomata enim negare vera nihil certi de rebus docent aut sane potius dedocent quam docent, præscribunt enim & explicant nō tam quid res ipsa sit, quam quid non sit. Si enim virtus exempli gratia definiatur esse omne id quod non est vitium: ita enim Horatius virtus est vitium fugere: hæc virtutis definitio negare vera non docebit quid proprie sit virtus, & quæ sit vera virtutis essentia seu materia & forma, sed explicabit tibi quid non sit virtus, & quæ non sit virtutis essentia, materia & forma, cum tu potius scire desideres quid sit virtus in sua essentia quam quid non sit. Idem iudicium de reliquis esto. Omnia igitur in artibus comprehensa necessario, generaliter & affirmate vera, atque ita æterna sunt, inquit lex prima: vnde & veritatis & vniuersalis necessitatis lex nominatur.

Tantum de lege prima: sequitur deinceps

LEX

LEX SECUNDA

καθ' αὐτό.

Secunda igitur hæc lex καθ' αὐτό (quasi dicas per se) amplius cauet multoque plus exigit quam prima: ut enim præcepta in arte sint per se omninoque & necessario vera, non factis est, sed & homogenea, seu syngenea, coessentialia, & penitus cognata esse debent, ac quasi vnius eiusdemque corporis membra, ne id in arte tradenda eueniat. quod Horatius in pictis tabulis (in quibus tamen maior licentia pictoribus) ridiculū putat in arte Poëtica, in epistola ad Pisones, cum inquit:

*Humano capiti cervicem pictor equinam
fungere si velit, & varias inducere plumas
Undiq; collatis membris, ut turpiter atrum
Desinat in piscem, mulier formosa superne:
Spectatum admissi risum teneatis amici.
Credite Pisones isti tabula fore librum
Per similem, cuius velut agri somnia, vana
Fingentur species: ut nec pes nec caput uni
Reddatur formæ. Et palo post:
Denique sit quoduis simplex duntaxat & v-
num.*

Nam non minus monstrum est ars variis & heterogeneis documētis descripta, quam naturæ error. Cautum igitur hac lege est, ut omnia in disciplinis homogenea sint, heterogeneum nihil admisceatur, id est ut Gram-

matica grammaticæ, Rhetorica rhetoricæ, Dialectica dialecticæ, & ita deinceps doceatur, nec dissentanearum & diuersarum artium theorematum confundantur, & quodlibet in qualibet arte doceatur. Quemadmodum enim ex illo auro, cui argentum, vel stannum, vel alia metalla sunt admixta, purus annulus aureus fieri nequit: ita neq; ex diuersarum artium confusis & permixtis præceptis pura ars constitui potest. In Arithmetica igitur numeri tantum eorumque genera, differentiæ, species & proprietates tradantur: in Geometria magnitudines tantum earumque species, differentiæ, proprietates: harumque artium decreta & theorematum non permisceantur; secus Geometricum in Arithmetica fuerit ἀριθμητικόν, & Arithmeticum in Geometria γεωμετρικόν. In Rhetorica elocutio & actio, earundemque species, proprietates & affectiones: in Dialectica argumenta & argumentorum genera, eorumque dispositiones tantum doceantur, neq; istarum inter se artium præcepta conturbentur & misceantur, alioquin enim Rhetoricum in logica tam fuerit ἄλογον, quam logicum in Rhetorica ἀρήλον. Sed quid ita inquires? quia inquam heterogeneum est, etiam si sit verum, etiam si non contra legem κατὰ πᾶντος, etiam si syllogismo constanti sit conclusum. Hanc legem tanquam principem artium moderatricem & iudicem, ut nimi-

vt nimirum suum cuique arti tribuat, artiumque fines regat & moderetur, tanquam limitem & terminum constituit Aristoteles, ne in artem aliam alia inundet. Per hanc legem artes quælibet, suas vel vi vel fraude sublatas alioque traductas possessiones legitime repetunt: Dialectica tanquam aliena detinentem in ius vocat Rhetoricam, repetit inuentionem, dispositionem & memoriam, quod mentis sint hæc & rationis, non linguæ aut orationis officia: Physicam accusat, quod Logicam causarum, motus, temporis & loci doctrinam pro sua usurpet Physica vicissim, vt se vlciscatur, substantiam & bonam qualitatis partem à Logica repetit. Geometria ab eadem quantitatem continuam de magnitudinibus, Arithmetica quantitatem discretam de multitudinib. seu numeris reposcit. Ethica suos habitus tanquam in Dialectica heterogeneous sibi reddi cōtendit. Falsorum quoque errorum refutationes quantumuis veræ, in legitima tamē artis descriptione nō feruntur, sed per hanc legē tolluntur, quia vitia sunt heterogenea virtuti, ideoq; nullum de vitiis præceptū in virtutis explicatione sit homogeneum, & quia cognita virtute facile etiā per se cognoscatur vitia. Tollendæ igitur ex artibus & exterminandæ errorum refutationes, quod tantum in scientiam dedoceant, scientiam vero ipsam non doceant. Hac lege igitur

ex arte Dialectica eiicitur Sophistica. Non minus enim ridiculum est in Dialectica tradere Sophisticos elenchos, vel fallacias, quam in Grammatica tradere vitia regulæ istius (vel alterius similis) adiectiuum & substantiuum conueniunt genere, numero, & casu. Nam ubi puer cognouit adiectiuum & substantiuum debere conuenire in genere, in numero, in casu, ridiculum erit addere, inconuenientiam fore, si adiectiuum sit alterius vel generis, vel numeri, vel casus, quam substantiuum: satis enim hoc ex ipsa regula cognoscitur: sic quoque vitiosum erit & heterogeneum, post cognitam doctrinam argumentorum, axiomatum, syllogismorum & methodi, tradere elenchos sophisticos, id est vitia argumentorum, enunciatorum, syllogismorum ac methodi, quæ satis ex ipsis eorum virtutibus percipiuntur. Rectum enim est iudex sui & obliqui, nec virtutis definitio probanda est, nisi hinc etiam manifesta sit cognitio vitij. Omnia igitur in artibus comprehensa homogenea & propria, coëssentialia & quasi vnius corporis membra sunt, inquit lex secunda: sequitur denique

L E X T E R T I A

καθ' ὅλας πρῶτον.

Tertia itaque demum lex omnium grauissima est: amplius enim hac sancitur multoque

toque plus requiritur quam vel à prima vel à
 secūda. Vt enim artium præceptiones ac the-
 oremata sint omnino necessarioque vera,
 quod lex καὶ πάλιν iubet, itemque vt homo-
 genea seu syngenea & cognata, quod lex καὶ
 αὐτὸ sancit, satis non est, sed catholica etiam,
 id est vniuersalia & vniuersaliter prima esse,
 hoc est eorum partes, antecedens scilicet &
 consequens, vicissim retrorsum inter se com-
 meare & reciprocari debent. Vetat igitur lex
 tertia, ne quid vniuerso generi conueniens
 per species doceatur, aut quod vni alicui
 speciei propriū est, vniuerso attribuatur ge-
 neri; postulat autem vt generalia generatim
 & semel tantum, specialia vero speciatim tra-
 dantur, ita vt mutua sit reciprocatio: si quis
 enim artifex secus in artibus faciat, & id quod
 speciale est generaliter tradat, is gigantis ve-
 ste pygmæum induit, & contra, si illud quod
 speciale est generaliter præcipiat, pygmæi
 vestitu gigantem vestit. In artibus igitur ac-
 curate & methodice institutis summorū ge-
 nerum affectiones & præceptiones vna cum
 summis generibus summo loco, mediorum
 cum mediis medio, infimorum cum infimis
 infimo, κατωδικῶς & αντιστροφῶς explicabuntur.
 Ideoque non nisi ex æqualibus & æque late
 patentibus argumentis composita axiomata
 & præcepta ab hac lege in artibus admittun-
 tur. Talia sunt enunciata definitionis de de-

*Quomodo
 præcepta fre-
 quentius ite-
 randa, vide
 lib. 4. schol.
 rhetor. pag.
 280. apud
 Ramum.*

finito, partium de partito, formę de formato,
 proprij adiuncti de proprio subiecto. Defini-
 tionum ergo & distributionū regulę in arti-
 bus debent esse catholicę & antistrophę, id
 est vniuersales ac reciproę, vt qui secus defi-
 nierit aut distribuerit, male fecerit. Nā si sar-
 tor gigantis vestimēto pygmæum vestiāt, ri-
 su excipitur, quod maior sit vestis quā deceat,
 & adiunctum subiecto plane nō respondeat :
 contra si pygmæi veste gigantem vestiāt, itidē
 se deridendum propinat, quod nimirum sub-
 iectum illud adiunctum exuperet, & ei corre-
 spondere non queat : de liberalium itaque
 artium artificibus quia consimiliter peccant,
 dum generalem in speciebus affectionem,
 & in generibus specialem demonstrant, idem
 merito statuendum est. Vetat ergo hęc lex
 ταυτολογία & flagitat ne idem in artibus sæpe
 repetatur ac iteretur, sed semel & generali-
 ter dicantur, quę generalia sunt. Si quis igitur,
 exempli gratia, communes animalis af-
 fectiones, vitam, motum & sensum, non in
 genere, nempe in animali & inter animalis
 affectiones, sed in speciebus, homine scil. &
 bruto docet, contra hanc legem delinquit,
 quia communia & generalia docet specia-
 tim. Sic præceptum de specie & figura in
 grammaticis generale & omnium vocū com-
 mune est: quæri namq; potest de quauis vo-
 ce, sit ne primitiua an deriuatiua, sit ne sim-
 plex

plexan composita: generaliter igitur & semel à grammaticis doceri merito debuit. Grammatices duæ sunt partes, altera in singulis, altera in coniunctis vocabulis cernitur: illius partis quæ in singulis occupatur vocib. vnicum dogma singularum vocum proprietates explicans, esse debuit. At grammatici tres separatas fecerunt partes, etymologiam, orthographiam, & prosodiam, contra sapientiæ legē καὶ ὅλως. Sic Dialectici vulgares peccant, cum relata in prædicamentis, post prædicamentis, & deniq; in argumētis tradunt: hac .n. via & ratione plures fiunt doctrinæ ex vna, & perturbatur discipulus; putat namq; doctrinas esse diuerfas & alias, cū alio atq; alio loco traditas videt. At vero hæc omnia sunt (inquies) καὶ τὰ παντός & καὶ ἀνθρώπου. Esto: sed non καὶ ὅλως πρῶτα sunt: quia pro vnica doctrina fiunt multæ: vitium igitur huius legis est tautologia, cum in singulis speciebus generis communis affectio repetitur, quæ generaliter & semel explicata in singulis postea speciebus intelligeretur.

Verum obiiciet fortasse quis, idem esse de *Obiectio.* omni specie & de toto genere demonstrare quippiam. Respondetur: fortassis re ipsa idē esse posse, doctrinæ aut methodo & cōpēdio, imo cōmodo idem neutiquā esse; demonstratur .n. sepi⁹ & odiose, quod semel demonstrari poterat, & satius fuerat, atq; ita res facilis, pispicua & exiguæ doctrinæ, difficilis, perplexa

& proluxa efficitur. His adde & illud, negare Aristotelem, rem ante reuera sciri & cognosci quam ex vniuersaliter primis sciat & cognoscatur.

Omnia igitur in artibus comprehensa καὶ ὅλα πρῶτα id est vniuersaliter prima, atque ita etiam reciproca sunt (alioquin enim ex huius legis non obseruatæ sed neglectæ dispendio præter alia incommoda, methodus etiam confusior existet) inquit lex tertia καὶ ὅλα πρῶτον, quæ lex sapientiæ dicitur, nimirum ex effectu ; tum enim sapere, id est vere aliquid scire dicimur, cum id ipsum scimus & cognoscimus è summis & primis, id est, vt Aristoteles interpretatur, ex iis quibus nihil nec superius est nec inferius, sed omnia inter se sunt paria & æqualia, ideoque & reciproca. Hæ igitur sunt logicæ Aristotelis, vel (si quis Aristotelis esse nolit) Petri Rami leges de informanda artium materia, communes omnium temporum, locorum, hominum, nullis exceptionibus consilij, voluntatis, occasionis cuiusquam astrictæ: quas qui impugnant & cauillantur, hi profecto præceptorum in artibus falsitatem & inconstantiam, deinde improprietatem & confusionem, denique inscientiam & ταντολογίαν, funestas reipub. philosophicæ pestes, ideoque à tribus istis legibus seuerè & legitime condemnatas tacite tuentur ac defendunt, & veritati, iusticiæ, ac sapientiæ anteponunt. Hæc-

Haftenus igitur de secundo discriminis modo : deinceps succedit modus tertius.

Tertium itaque discrimen est in artium forma, id est, methodo, ac præceptorum tribus istis legibus conformandorum dispositione, itidem ex Aristotelis sententia. Præceptorum namque in Ramea philosophia dispositio talis est, qualem ipsa natura exigit, ut generalissimum quodque præceptum primo sit loco, secundum secundo, tertium tertio, & ita deinceps distinctis gradibus sequantur & subiiciantur quæ minus generalia sint, tandemque ad finem referuentur & substituantur quæ sunt specialissima, progrediendo nimirum à generalissimo per subalterna siue interiecta & intermedia, usque ad specialissima & infima, ut loquitur Ramus vel ab unitate per media genera ad indiuiduam multitudinem descendendo, ut loquitur Plato. Qua equidem dispositione & ordine nihil excogitari potest ad iuuandam & confirmandam memoriam vel diuinius vel utilius : memoria enim dogmata tali dispositione cognita & perspecta tenacissime comprehendit, & fideliter retinet, quæ alioquin sine tali ordine difficillime hæere potuerant : unde memoria istiusmodi dispositionis umbra & comes passim & merito à Ramo & Taleo dicitur.

Obserua autem generalissimum præceptum hic nominari, quod natura notius est,

3. *Discrimen*

hoc est, quod claritate & notitia sua primum est, nec aliunde lucem & notitiam suam sumit, sed aliis, nempe sequentibus, specialioribus, claritatem & lucem quasi præfert ac largitur: Subalterna autem esse theoremata interiecta seu intermedia inter generalissimū & specialissimum præceptum, ideoque ea à superioribus semper lucem assumere & inferioribus communicare: specialissima vero esse illa, quæ à proximis superioribus illuminantur quidem & claritatem accipiunt, verū superioribus vicissim non largiuntur. Lexigitur de forma, hoc est, artificiosa & methodica præceptorum in artibus dispositione vnicæ est, eaque usu & fructu multo maxima, tametsi paucissimis verbis contenta, ut nimirum absolute notius & prius, hoc est, natura clarius antecedit, ut quemadmodum in catena perpetuo inferiores annuli è superioribus, & superiores tandem ex vno quodā supremo seu extremo omnes dependent, & inter se connexi sunt, ut semper alter trahat alterum, & medius extremos mutuo nexu sibi colliget & astringat: ita semper consequens theorema ex antecedente dependeat & necatur, mediumque à superiori intelligentiæ lumen accipiat, quod vicissim cum inferiori communicet, & ita antecedens consequenti, prius posteriori, cognitionis & noticiæ quasi facem præferat. Atque hæc artium forma
& me-

& methodus non solum optima est, sed etiam à grauiſſimis & optimis autoribus, Platone præcipue Aristotele & Galeno commendata & approbata. Hæc itaque Ramæ philosophiæ forma & methodus est. Apud Aristotelem vero & Aristoteleos dispositio talis est, vt methodi nomen vix ac ne vix quidem mereatur, sed mera ferme sit ἀταξία, generalissima enim & quæ primo loco erant tradenda, illi in postremis ponunt, & vicissim specialissima & quæ postremo loco erant ponenda, in primis collocât, intermedia vero seu subalterna confundunt & commiscunt: vt ita omnia sursum deorsum ferâtur, ac principio medium, medio quoque discrepet imum, velut in vulgaribus eorum Dialecticis videre est, in quibus prædicabilia & prædicamenta libr. 1. tradunt, propositionem, quam nos enunciationem seu axioma vocamus, lib. 2. in tertio syllogisticam doctrinam siue argumentationem, in quarto tandem locos Dialecticos seu argumenta, vt Ramus vocat: atque ita dispositionem siue iudicium ante inuentionem docent, filiam ante matrem, effectum ante causam: quod perinde est ac si quis in grammatica incipiat à Syntaxi, & Etymologiam siue doctrinam de vocibus singulis & vocum partibus, literis & syllabis, in fine grammatices inculcet, quæ doctrina mox in initio grammatices tradi debebat. Quo vix quicquam

absurdus esse aut dici potest, quodque memoriam magis obsit.

Tantum de tertio discriminis modo: deinceps de quarto.

*4. Discrimē.
Exempla.*

*8. Top. 1. fin.
exempla per
spicua esse
debent, &
perspicuita-
tis causa af-
forri: stem-
que domesti-
ca seu pro-
pria esse: &
omnino ta-
lia, e quibus
rem intelli-
gamus: qua-
lia Home-
rus, nō qua-
lia Chærilus
proponit:
sic enim ma-
gis perspicua
um erit id,
quod propo-
nitur, ait
Aristoteles.*

Quartum itaq; Rameæ & Arist. philosophiæ, ac præsertim logicæ discriminē est in exemplis, quæ à Petro Ramo & Aristoteleis ad illustranda præcepta, dissimilima sunt adhibita. Ramus enim longe alia adhibet exempla atque Aristoteles & Aristotelei, nempe non Chærilæa, sed Homerica (qualia Aristoteles adhibenda esse octauo topico nominatim & sapienter præcipit) id est, ex optimis & classicis autoribus deprompta, & à se multorum annorum professione ac labore observata & animaduersa: hæc enim artis vtilitatem & veritatem demonstrant. Alij vero abecedaria exempla adhibuerunt, vt Aristoteles, qui syllogismos huiusmodi exemplis illustrat, omne b est c, omne a est b: omne igitur a est c, qualia complura apud Aristotelem cernere licet, in analyticis prioribus.

Alij ridicula & conficta exempla adhibuerunt, vt, si Socrates currit, Socrates mouetur, & similia: peruulgatam enim in Logicorum scholis opinionem, veritatem nimirum in exemplis neutiquam requiri, defendere fortassis conantur. Saniores autem interpretes & qui à suo præceptore Aristotele aliquatenus degenerant, alia ponunt exempla, nunc

OK

ex phycis, nunc ex Mathematicis desumpta, ideoque in Logicis peregrina & aliena, ac talia plerunque, quæ nullum afferant vsum retextendis bonorum autorum scriptis, sed tantum cauillationibus scholasticis inseruiunt. Petrus autē Ramus ex naturali fonte, vt præcepta ita & exempla; quæ sunt scientiarum, vt ait Plato, vades deriuauit & deduxit, ad præcepta illa naturalia illustranda, quæ exempla apud ipsum, omnia sunt Homerica, id est, ex præstantissimis authorib. petita, Cicer. præsertim, Virgilio, Ouidio, Cæsare, Terentio, Liuiio, Catullo, Tibullo, Martiale, Propertio, aliisque qui verum differendi vsum habuerunt. Tantum de quarto discriminis modo: Denique restat Quintus.

Quintum ergo Ramæ & Aristoteleæ *Quintum discrimin.* Philosophiæ ac vel imprimis Logicæ discrimin est in artis vfu, qui diuersissimus est apud nostrum philosophum, & alios autores Aristotelem secutos. Hi enim Philosophiæ & præsertim Logices vsum esse arbitrantur in scholis in clamando, vociferando, cauillando, & de præceptis artium altercando, & ita amplissimam hanc artem scholæ parietibus circumcluserunt, & quasi in gurgustio quodam incluserunt. Petrus verò Ramus hanc artem ex ociosis scholis, in puluerem eduxit, in forum, in curiam, in templum, imo in domos ipsas, & omnia loca, in quibus homines vi-

uunt, introduxit: & docuit eius vsum esse nō tantum in ociosis, intra priuatos scholarum parietes altercationib. sed & in resoluendis, & per ἀνέλυσιν retexendis classicorum & probatorum autorum, vt philosophorum, historicorum, Oratorum, Poëtarum, & aliorum, scriptis ac monumentis tam sacris quam profanis, tam græcis quam Latinis, tam vernaculo quam quocunque peregrino idiomate perscriptis, imo vero & in omnibus actionibus, atque in omni genesi, in meditando, ratiocinando, scribendo, cum aliis colloquendo, & vt semel dicam, docuit nihil esse, ad quod non adhibeatur Dialectica, & amplificauit vsque adeo vt eisdem limitibus Dialecticam, quibus ipsam rationem humanam incluserit, nec tam multis in locis igni & aqua, vt vulgo dicitur, quam Dialectica nos vti demonstrauerit. Tantum de Quinto discriminis modo.

Quoniam supra facta est mentio Epistolæ Cælij Curionis de genuinis operis Aristotelici libris: libuit eam hic subiungere.

COELII SECUNDI CV.

RIONIS DE LIBRIS ARISTOTELIS IUDICIUM.

An

An libri qui Aristotelis nomine circumferuntur, sint Aristotelis, nec ne?

*Cælius Secundus Curio Oct. Fer.
suo S. D.*

PETIS à me, ut quid de libris, qui Aristotelis titulo & nomine circumferuntur, sentiã, tibi perscribam, Aristotelis ne esse germanos putem, an falso Aristoteli adscriptos. Quæ res etsi inuidiæ plena hac tempestate futura est, non possum tamen te amicum singularem meam celare sententiam, quidquid contra me dicturi sint Aristotelici nostri: qui si sectæ suæ auctorem velint (ut debent) exprimere & imitari, nihil temere iudicabunt, sed rationis regula omnia metiri volẽt. Equidem rationem ipsam ducem, tum maximorũ auctoritatem virorum sequar. Ac primum Strabo Geographus certissimus, & Plutarchus vir copiosa quadam eruditione præditus, aperte narrant Arist. volumina aliquando excidisse omnino & oblitterata atq; corrupta fuisse: ac qui tũ philosopharentur, eos tantum scripta quorundam veterum peripateticorum habuisse. Deinde M. Tull. ad Lentulũ scribens, se libros tres de Oratore in dialogo, Arist. more, scripsisse dicit. Iam si Arist. hunc morẽ habuit, ut dialogis suas disputationes explicaret, credibile est, cũ multa volumina, ne-

Aristot. volumina exciderunt & oblitterata fuerunt, teste Strabone & Plutarcho.

Probat ex Cicrone. Aristot. scripsit dialogos quos hodie non habemus, quorum meminisse Lærtius & Quintilianus.

dum vnum ea forma conscripisse: id quod tituli & inscriptiones librorum (quanquam & quosdam dialogos nominatim profert) quæ apud Laërtium leguntur, ostendunt: vt

Sophista,

Menexenus

& Nerithus,

Gryllus, &

Eudemus,

dialogi Ari-

stotelis quos

hodie nō ha-

bemus.

Simpl. inter

pres Aristot-

elis græcus,

testatur A-

ristotelē phi-

losophiā di-

alogis con-

scripsisse.

Tēperc Ari-

stot. & Pla-

tonis, omnia

fere dialogis

scribebantur.

Cic. mirum

in modū A-

rist. eloquē-

tiam, quæ ta-

men hodie,

in libris A-

rist. non cer-

nitur, admi-

ratus est.

Sophista, Menexenus, qui de moribus disputant, & Nerithus & Gryllus de Oratoria facultate (cuius etiam meminit Quintilianus) & Eudemus siue de Animo dialogus. At vbi illos philosophi dialogos hodie reperias? Simplicius vero græcus homo, qui Aristotelis multa non minus acute quam diligenter explicauit, eum philosophiam dialogis complexum fuisse confirmat. Et est quidem verisimile, illum sui temporis morem fuisse secutum, in quo fere quidquid literis mandabatur, de philosophia præsertim, dialogi lepore & varia personarum venustate, atque decoro condiebatur. Id quod Platonis & Xenophōtis & aliorum diuina scripta testantur. Marcus quoque Tullius Simplicij opinionem mihi sane confirmare videtur, qui in quadam ad Q. Fratrem epistola, Aristotel. (inquit) quæ de Republ. & præstante viro scribat, ipsum loqui, cum in iis quæ ipse non probet, alios loqui faciat. Ex quo satis apparet, eū de scribendi genere eo sentire, in quo personæ loquentes inducuntur. Et vt reliquas meas rationes conferam, idem Cicero adeo Aristotelis eloquentiam admiratus est, vt eum flumen aureum orationis fundere scripserit in-

Aca-

Academicis ; in Topicis autem vnumquem-
que non modo rebus iis , quæ ab ipso dictæ
& inuentæ sunt, allici debere, sed dicēdi quo-
que incredibili quadam cum copia tum etiā
suauitate. Et de Finibus , eius splendidam &
illustrem appellat orationem. Sed quid locis
colligendis immoror, cum vbique illum elo-
quentissimum ornatissimumque dicat, ac cū
aliquid ornatius se scripsisse vellet innuere,
se Aristotelica pigmenta consumpsisse dicat,
eaque cum Isocratis mycotheciis coniungat.
Atque etiam Epicuro minus delectari quos-
dam existimat, quod illa Platonis , Aristote-
lis , Theophrasti orationis ornamenta ne-
glexerit. Vbi autem in iis, quos habemus, li-
bris, istam tam splendidam eloquentiam ? vbi
flumina ? vbi eloquenti suauitatem tantam
copiamque inuenias ? Quis ex tanta hominū
doctissimorum græcaque scientium multi-
tudine dictionis hunc splendorem, hanc vber-
tatem admiratur aut videt ? Omnes quidem
fatentur pura & propria esse quæ legunt, or-
nata autem & splendida negant. Quamob-
rem & librum de Mundo plerique Aristote-
lis esse nōlunt, cum, quod aliis quæ huic au-
ctori attribuuntur, monumētis longe terfior
sit & maiore ornatu copiaque instructus esse
videatur : tum etiam quod longo cum exor-
dio ad regem Alexandrum sit missus, quod in
aliis vt apparet, factitare non consuevit. Ve-

*Librum de
Mundo ple-
rique Aristot.
esse negant.*

K

*Calvus Cu-
rio isidē ar-
gumentis,
quibus aliq
librum de
Mundo Ari-
stoteli de-
trahunt, eū
Aristoteli
adiudicat.
Arist. fuit
admodum
eloquens, &
in singulis
libris proæ-
mio & soli-
tus est.*

*Duo genera
librorum
ab Arist. e-
dita.*

*Rhetorica
ad Alexan-
dram est
Aristotelis.*

*Rhetoricam
Cicero ad
Attic. tri-
buit Arist.*

rum ego iisdem argumētis, quibus illud opus Aristoteli detrahunt, Aristoteli vindicarem. Primum enim à copia & ornatu (si Ciceronis de Aristotele iudicium sequimur) Aristotelis illud opus esse probabilius est, quam reliqua omnia, quæ illius nomine circumferuntur. Deinde quod de Proæmio dicunt, non ita dicerent, si Ciceronis epistolam ad Attic. 83. animaduertissent, in qua sic loquitur: itaque cogitabant, quoniam in singulis libris utor proæmiis, ut Aristoteles in his quos ἐξωτεικὸς vocat, aliquid efficere, non ut sine causa istum appellarem. ἐξωτεικὸς autem Cicero dicit Aristotelem quosdam libros appellasse, propterea, quod duo librorum genera ab eo edita fuisse constat, quorum alios ἐξωτεικὸς, alios ἀποαρμαπκὸς seu ἐγκυκλίους appellavit. In priore genere populariter omnia scribebat, altero limatius quod in Commentariis relinquebat, ut Cicero in 5. de Finibus, & Gellius lib. 20, c. 3. testantur. Ex his iam satis constare puto, eum librum de Mundo, & una Rhetorica ad Alexandrum non esse ab Aristotelis familia remouenda, quod cum aliquo splendore & ornatu conscripta sint, seu quod præmio longiore sint munita: cū neutrum ab Aristotel. more & consuetudine abhorreere videatur. Nam Rhetoricam Cicero ad Atticum libro epistolarum 12. non obscure tribuere videtur Aristoteli. Sed iam ad cæteros

teros libros veniamus, ut quod in re vniuer-
 sa ostensum est, in parte quoque comprobe-
 tur. Ac primi veniant libri de Moribus, quos *Ethica Ari-
 stot. Nicom.
 filio Arist.
 attribuit*
 Cicero Arpinas Nicomacho filio Aristote-
 lis attribuit, libro de Finibus quinto, tamen si
 Aristotelis esse dicerentur. Deinde qui libri *Cic. lib. 5. de
 Finibus.*
 Rhetorici ad Theodectem, circumferuntur,
 eos Theodectis, non Aristotelis esse Fabius *Libros Rhe-
 torici ad
 Theodectem*
 Quintilianus, & alij nonnulli putarunt: qui
 libri si Aristoteli forent assignandi, duo tan- *Theodectis
 esse Fabius
 & alij non-
 nulli puta-
 runt.*
 tum esse deberent (tot enim Diogenes Laër-
 tius esse dicit) ex quo eos non esse Aristote-
 lis confirmes. Poëticorum autem opus an
 sit Aristotelis, omnes fere ambigunt erudi-
 ti. Equidem non leui coniectura id opus non
 esse Aristotelis, ut putem adducor. Lego e-
 nim in Simplicij Commentariis, quæ in Ca-
 tegorias conscripsit, ubi de Homonymis lo-
 quitur, eum Homonymi definitionem ex
 poëtica Aristotelis depromere: quam defi-
 nitionem sæpe in eo libro quæsiui nec inue-
 ni tamen; quod satis arguit Aristotelis poë-
 tica ista non esse. Quid quod Diogenes La-
 ërtius & Plutarchus tres esse Aristotelis de
 arte Poëtica libros confirmant? Cum v-
 num modo habeamus, qui quidem om-
 nia eius artis præcepta complecti videtur,
 nec tamen sequentes alios libros pollicetur.
 Libri vero de Anima qui possunt Arist. esse?
 Cum à Diogene Laërtio, unus (quæ Eudemum
*Poëticorum
 opus non pu-
 tatur esse A-
 ristotelis.
 Causa.
 Laërtius &
 Plutar. tres
 Arist. de ar-
 te Poët. li-
 bros citant;
 cum nos vnu
 tantum
 habeamus.
 Libri de A-
 nima non
 sunt Arist.
 cum à Dio-
 gene Laër-
 tius saltem
 unus saltem
 nomen citat.*

*Liber de Vi-
ta, Obitu,
Memoria,
&c. non est
Aristotelis.*

*Problema-
ta non sunt
Aristotelis.*

*Magna mo-
ralia, &c.
non vendi-
cantur Ari-
stoteli.*

*Categoria
non nume-
rantur in
familia A-
ristotelica.*

Dialogum esse coniciunt) tantum numere-
tur. Quid librum de vita, Obitu, Memoria,
Reminiscencia, de Diuturnitate vitæ ac bre-
uitate, de infecabilibus lineis, & id genus
multa commemorem? quorum nulla apud
Laërtium fit mentio, cum tamen is diligen-
tissimus in huius philosophi libris recens-
dis fuisse videatur. Quid problemata? quæ
non esse Aristotelis, præterquam quod mul-
ta sunt inaniter in his repetita, multa puerili-
ter soluta & explicata (quod à tanti philoso-
phi maiestate nimis alienum est) illud etiam
præclare probat, quod à Diogene Laërtio sic
inscribuntur: Problemata ex Democrito li-
bri sex. At hæc nostra sic: Problematum se-
ctiones duæ de quadraginta: Nam librorum
numero nullo distinguuntur. Taceo Magna
moralia appellata & alios de moribus ad Eu-
demum, mirabiles illas narrationes seu au-
scultationes & alia innumera, de quibus do-
ctissimi quique se omnino ambigere inge-
nuè fatentur. Et ut tandem quod cœpi absol-
uam, Categorias quoque ab Aristotelis fa-
milias remoueamus & ad suum auctorem &
dominum transferamus. Simplicius is quem
supra citauimus, cum Categorias explicat,
Andronici paraphrasin citat multis locis, quæ
ubique fere cum his quas habemus Catego-
riis congruit: & cum iis quas Simplicius e-
narrabat, dissidet omnino, ut nulli iam dubiū
esse

esse possit, hasce nostras Categorías ad An- *Sunt An-*
 dronicum non ad Aristotelem pertinere. His *dronici non*
 igitur tot argumentis, coniecturis, testibus, *Aristotelis.*
 in eam sententiam venio, ut paucissimos eo- *Organon &*
 rum qui extant (libris semper de Animalibus *libris de ani-*
 exceptis, aliisque, libro scilicet de Mundo & *malibus. sunt*
 Rhetorica, quos supra nominauimus, quibus *Arist. quæ-*
ἀσχαρον addi mihi posse videtur) Aristotel. ve- *admodum*
 ros & germanos libros esse existimem. Tu *& liber de*
 vero quid sequaris vide. Equidem tibi mo- *Mundo &*
 rem ut gererem hæc pauca quæ veniebant in *Rhetorica.*
 mentem, in hanc epistolam contuli: quæ nō
 dubito pro mutuo nostro amore, te in bo-
 nam partem accepturum. Vale.

Tam necessaria hoc tempore est se-
 dula Rameæ & Aristoteleæ Philoso-
 phiæ collatio & coniunctio, ut sine ea
 nemo perfectus hodie Philosophus e-
 uadere possit.

QUINAM SINT VERI ARIS-
 TOTELEI, ET VERI RAMEI:
 & contra.

*Præcipui philosophorum hoc tempore Cory-
 phæi sunt Aristoteles & Pe-
 trus Ramus.*

Eorum sectatores Aristotelei & Ramei.

VTrique aut veri, aut falsi sectatores. Sunt
 enim veri Aristotelei & Pseudaristote-
 lei: Sunt veri Ramei & Pseudoramei.

¶ 3

Veri Aristotelei & Ramei sunt qui summo studio æmulantur & imitâtur virtutes ac laudes Arist. & Rami, vitia autem, nœuos, & errores vtriusque non minus quam aliorum, auersantur; idq; tum in doctrina, tum in moribus ac vita.

Veri Aristot. & veri Ramei tametsi in nōnullis dissident ac dissentiunt, facilius tamen in plerisq; conciliari possunt: quia alteri alteros audiunt, legunt, commonefaciunt, veritati cedunt, non temere proscribunt. Deinde Ramea philosophandi ratio vel veteri philosophiæ Academicæ & Peripateticæ consentiens & affinis est: vel saltem ex ea rite deducta, & elegantiori quodam habitu vestita; etsi non ibidem verbotenus semper contineatur.

Neq; obstat illud, quod pleriq; crebro in ore habet: nempe Ramum nimis seuerum in Arist. extitisse. Etenim Arist. idem fecit non tantum aliis philosophis omnibus, sed optimis etiam præceptoribus, Socrati & Platoni: quorum illius per triennium, huius vero per viginti & vnum annos auditor fuerat, & quibus omnia, quæ in disciplinis liberalibus afsecutus erat, accepta ferre debebat (Quamquam interim nimis seueram illam P. Rami in Aristotelem, Tullium, ac Fabium, quibusdam in locis vehementiam; imo virulentiam; veri Ramei nullo modo vel probant vel excusant.)

Deinde

Deinde non tam Aristoteli, quam inter-
 pretibus & assentatoribus eius contradice-
 bat, ac profanissimis præsertim Sorbonistis
 resistebat Ramus. Hi namque & ipsorum si-
 miles, longe grauiora profitebantur esse my-
 steria in Aristotele, quam in Bibliis, Aposto-
 lis aut Prophetis. Proinde conciones ex A-
 ristotele, non ex Bibliis habebant. Tertio im-
 piissima quæq; Aristotelis & religioni Chri-
 stianæ aduersissima deliramenta summis vi-
 ribus defendebant : idque in ignominiam
 Christiani nominis ac religionis : quasi Deus
 Deique verbum profano ac pagano philoso-
 pho cedere debeat, creator creaturæ, veri-
 tas Christiana nugis & mendaciis paganis.
 Quarto : illi Ramum propter Aristotelem
 oderant : quasi nimirum dum Aristotelem,
 vel potius Aristotelis errores, notabat & ar-
 guebat, religionis Christianæ fundamenta
 enervaret. Quinto : Ramum criminaliter in
 iudicio de capite ac vita, propter notatos A-
 ristotelis nœuos, accusabant. Et Ramus sane
 antiquum & validum vlcus forti medicamē-
 to abigere debuit ; maloque nodo malum
 cuncum adhibere. Atque hæc omnia
 Ramum paulo seueriorem
 effecerunt.

*QUÆNAM SIT VERA, VERE-
que Christiana Philosophia: & an Ethnicorum
nugacia commenta; atque inprimis an du-
plicem quorundam veritatem patia-
tur, qua nugæ Aristotelis
excusantur.*

VEra & sincera Philosophia est veræ sa-
pientiæ ac prudentiæ, sapientisq; ac pru-
dentis veritatis æmula & administra. Eaque
vel diuina & sacrosancta est, de rebus quippe
ac mysteriis diuinis & sacrosanctis, diciturq;
Theologia; vel humana, de rebus humanis
ac mundanis, diciturque peculiari ac speciali
nomine Philosophia. Et quia Deus est ipfif-
sima veritas & sapientia, Dei autem verbum
(hoc est Theologia) ipfissimæ veritatis & sa-
pientiæ verbum, ac proinde quia vera sapi-
entia ac prudentia, sapiensque, prudens, ac
certissima, & infallibilis veritas plurimarum,
etiam politicarum & humanarum, rerum ac
quæstionum, in sacrosancta Theologia con-
tinetur: ideo vera, & vere Christiana philo-
sophia, verusque ac vere Christianus Philo-
sophus sanctum Dei verbum vnice reueretur
& assidue intuetur, neque quidquam, vlllo
modo contra Deum Deiq; verbum, aut con-
fingit, aut asserit, aut defendit, sed perpetuo
probe meminit, se in Deum Deique verbum,
& in sacro baptismo, & in sacra cœna iurasse,
adco-

adeoque in Christum (qui ipsissima veritas, & sapientia est) baptizatum, & Christo per Spiritum sanctum arctissime coadunatum, firmissimeq; ac verissime incorporatum esse: ac proinde sibi nihil quicquam cōtra Deum suum, aut contra Christum suum eiusq; verbum, vllō modo statuendum, credendum, disputandum, aut docendum esse. Timor enim Domini est initium & basis omnis sapientiæ veræ. Itaque ethnicos, & atheos, & paganos potius, quam veros & Christianos philosophos, vera illa & Christiana philosophia censeat omnes eos, quicumque Aristotelem, eiusque interpretes ac sectatores, quicumq; Platonem, eiusque asseclas, quicumque quemvis alium philosophum, seu antiquum, seu novum, contra sacras literas vllō modo sentientem, aut statuentem, vel sectantur, vel tumentur, aut etiam distinctionibus vel coloribus quibusdam (velut Aristoteleis vsitatum est) sententias talium philosophorum colorant, fucant, interpolant, & cum sacro Dei verbo temere reconciliare conantur. Tales sunt, qui duplicem veritatem somniant, aliam Aristotelicam & philosophicam, aliam Theologicam. Tales sunt, qui æternitatem mundi Aristotelicam cum creatione mundi Moisaica: qui beatitudinem summumque hominis bonum Aristotelicum cum beatitudine summoque hominis bone Theologico, qui

virtutem Aristotelicam cum virtute Theologica: qui animæ rationalis mortalitatem Aristotelicam cum eiusdem immortalitate Christiana: qui nugacissima materiæ primæ priuationisque Aristotelicæ principia physica cum principiis Mosaicis: qui cœli & creaturarum cœlestium illocalitatem Aristotelicam, cum loco eorundem Theologico, Actorum 7. Ioan. 14. quique alia similia Aristotelis & interpretum deliria ac paganisimos per suam duplicis veritatis Chimæram, & futilissimarum distinctiuncularum Pseudaristotelicarum Pandoram cum sacro Dei verbo reconciliare nituntur. Cur non potius scapham scapham, ligonem ligonem. Væ illis qui malum bonum, & bonum malum, qui tenebras lucem, & lucem tenebras dicunt, Iesai. 5. Laboremus potius, viri Christiani, vt Christianismum, quam vt paganisimos & atheismos Ethnicorum, in scholis Christianis magno, proh pudor, numero adhuc reliquos, stabiliamus. Laboremus potius, vt gloriam Dei & auctoritatem verbi Dei, quam vt per futes distinctiones & reconciliationes, gloriam & auctoritatem Aristotelis vel Platonis &c. sartam rectam conseruemus. Alioquin enim nonne sapientia & philosophia hominis ac mundi erit stultitia & abominatio coram Deo, 1. Corinth. 2. Annon Christus & Spiritus sanctus

sanctus per os Pauli Coloss. 2. manifestissime contra philosophiam Ethnicorum, nos præmonitos ac præmunitos voluit? Videte, ait, ne quis vos deprædetur per philosophiam, & inanes captiones, quæ videlicet sunt tantum traditiones hominum secundum elementa mundi, non secundum Christum: Et 1. Timoth. 6. O Thimothee, auertere profanos ac paganos, de rebus vanis clamores, disputationes & contentiones illius falsæ scientiæ (hoc est philosophiæ paganae) quam nonnulli (Christiani) nimium sectantes ac profitentes à vera fidei Christianæ norma aberrarunt. Atqui, aiunt pseudaristotelei, nos in schola philosophica verſamur, non in Theologica, philosophos agimus, non Theologos. O vani & fatui. Qua fronte, qua conscientia, qua pietate, hoc effutire audetis. Quasi vero Deo & conscientiæ vestræ hac responsione, satisfaciat. Quasi vero schola philosophica inter homines Christianos, debeat esse schola Sophistica, schola nugarum, schola superstitionum, schola paganismorum & atheismorum, schola mendaciorum, schola impietatis. Quasi vero Aristoteles aut quis alius philosophus, in schola sua philosophica supra Christum, & supra Deum Dei-que verbum esse possit. Quasi vero creator

creaturæ vlllo in loco cedere debeat. Quasi vero in templo & auditorio Theologico solo duntaxat dogmata Christianæ religionis ac fidei, valere, credi, atque defendi debeant. Quasi vero decalogus & lex Dei (quæ Deum Deiq; nomen ac verbum semper ac assidue venerari, mendaciaque & sermonum atque opinionum inanum vanitates toto pectore & ore, vultu & gestu, auersari iubet) in schola philosophica non perinde atque alibi, valere atque obseruari debeat. Quasi vero philosopho plus hac in parte liceat in sua schola, quam sutori, sartori, aut cuicunque artifice, in sua taberna vel officina. Quasi vero Deus non perinde habeat ius in philosophum, atque in fabrum vel carbonarium. Quid si sartor aliquis aut sutor, in sua taberna mentiat, vel male agat, & si propterea obiurgandus sit, respondeat, tamen tsi id foris & in templo non licuerit, tamen domi suæ, & in taberna sua, sibi licere? Nonne is ex Pseudaristotelicorum istorum ore, responderit? atqui non serio (dixeris) verum disputandi gratia ethnicorum opiniones, licet minus veræ ac piæ, in schola philosophica defenduntur. Non serio ais? Quasi vero cum Deo, Deique verbo, & Christianæ religionis dogmatibus, vlllo in loco iocari liceat. Quasi vero philosophus, non perinde atque alius, de omni verbo ocioso, quodcunq; ex ore ipsius egressum

egressum fuerit, rationem in die iudicij, coram Deo reddere teneatur, Matth. 12. Quasi vero iudificandi sint adolescentes.

Disputandi gratia ais? Quasi vero disputandi gratia coram Deo nugari aut mentiri liceat. Quasi vero disputandi gratia veritatem inuoluere atque obscurare, certasq; sententias incertas reddere, atque auditores dubios efficere liceat. Quasi vero disputandi gratia cuiquam homini scandalum præbere liceat. Quasi vero non alia quam ethnicorum commenta, disputandi gratia proponere, atq; defendere conueniat. Quicquid verum est, hoc philosopho præsertim publice docenti aut scribenti affirmandum, quicquid vllō modo falsum, hoc philosopho negandum & refutandum est. Secus si fecerit versipellem sophistam, nequaquam autem philosophum egerit. Atqui duplex profecto veritas esse videtur, inquis, quicquid alij contra statuant. Diabolicum, inquam, Pseudaristotelicorum figmentum, & ad omnes errores, atq; atheismos, excusandos & defendendos accommodatissimum emplastrum est, duplicem esse veritatem. Verum enim vnum ac simplex, suiq; perpetuo simile est: falsum autem multiplex, sui que perpetuo dissimile.

Hinc verissime ac grauissime Aristoteles: oportet omne verum, ipsum sibi ipsi per omnia consentire, i. prior. 32. Deinde inter ve-

rum & falsum nullum est medium: sermo ver-
ter sit etiam etiam, non non: si quid præter
hæc adiungitur à malo proficiscitur, ac fictū
& simulatum quiddam est: Matth. 5. Iacob.
5. Verum vero omnino consonat, & verum
à falso quamprimum discrepat, i. Ethico-
rum Nicomach. c. 8. Quod autem obiicitur,
adiaphora esse medium quid inter verum &
falsum, id nugacissimum est. Hæc namque
boni & mali potius, quam veri & falsi ratio-
nem habent. Deinde si veri rationem ali-
quam habent, tamen eatenus bona & vera
sunt, quatenus legitimum & ecclesię condu-
cibilem vsum præstant, & in primis quatenus
verbo Dei nullatenus repugnant: secus enim
non sunt adiaphora, sed mala & falsa. At-
qui facillime mutari, deprauari, & in abusum
traduci possunt, inquis: ergo nec verum nec
falsum quid sunt, sed medium. Aft in finita
sunt, inquam, quæ per se bona ac vera sunt,
facillime tamen mutari, deprauari, & in abu-
sum transferri possunt. Atq; de his antea ve-
rissimum erat, ea bona esse, sed postea veris-
simum est ea nunc mala esse. Vbi hic aliquid
tertium? Et quænam isthæc consequentia
est. Multæ res citissime mutantur, aut de-
prauantur, ergo medium est inter verum &
falsum? Atqui vno quandoque in loco, bo-
na sunt, inquis, in altero non item. Eadem om-
nino loci ratio est, inquam, quæ iam modo
tempo-

temporis. Et quænam isthæc consequentia est, adiaphora vno quandoque in loco bona sunt, & in altero non item : ergo medium quoddam est inter verum & falsum, inter bonum & malum ? In adiaphoris enim antequam approbari possint, circumstantiæ personarum, ingeniorum, temporum, locorum, vni attendendæ sunt. Periculosissimum ergo pariter & mendacissimum est, quidquam philosophice verum esse posse, quod theologice falsum sit, aut vicissim contra. Periculosissimum : quoniam omnes errores, paganismi & atheismi hoc fucolorari ac defendi, aut saltem leniri possunt. Quid enim obstabit, quo minus Pseudaristotelicus aliquis credat ac defendat, mundum esse æternum ac proinde Deum non esse creatorem cæli & terræ : siquidem hoc secundum illos non est simpliciter falsum, sed theologice quidem falsum, philosophice autem verum. Quod si verum, non videbitur sane peccatum, credere id quod verum est : aut leue saltem peccatum. DEVS & DEI verbum, tales sophistas & impostores, taliaque futilium distinctionum sophismata, & imposturas penitus abominatur (vt paulo ante dictum) & execratur.

Mendacissimū quoniā sincera veritas secū nullo modo pugnat: quoniā vera philosophia

& Theologia nullo pacto sibi inuicē cōtradi-
cunt, aut se inuicem euertunt: quoniam ve-
ra Philosophia & Theologia, si quando in
quæstione aut sententia aliqua coincidunt, de
vna eademque re, vno eodemque modo ac-
cepta, vnā eandemque veritatem (non au-
tem contraria) pronunciant, secus enim ne-
quaquam erit vera sed nugax & pagana, vel
Philosophia, vel Theologia: Verum enim-
vero, huius figmenti fundamentum in eo la-
tet, quod auctoritatem Aristotelis cum veri-
tate, quod opinionem & persuasionem cum
ratione, quod rationem verisimilem cum
ipsa veritate impudenter & imprudenter cō-
fundunt. Atqui opinio persuasioque de re, &
ipsa veritas res *ἡ δὲ διὰ πάντων* ac toto cœlo di-
stant. Imo longe quoque aliud ratio seu ar-
gumentum est, quo veritas rei adstruitur,
quam ipsa veritas rei: tametsi interim nullæ
rationes ipsam rei veritatem reuera adstruāt,
quam quæ veræ, seu veritati conformes ac
consentaneæ sunt. Atqui Aristoteles (inqui-
unt) plurimas habet rationes, quibus mundi
æternitatem probaret, neque aliud ex Natu-
ræ luce ac principiis ratiocinando colligere,
scire atque statuere potuit. Vnde ergo, in-
quam, Linus, Orpheus, vnde Pythagoras,
Socrates, vnde Plato & Anaxagoras, alijque
innumeri Ethnicorum poëtæ ac philosophi
aliud collegerunt, sciuerunt & crediderunt?
An ho-

An hominis vniuersa natura, ingeniosissima & solertissima Dei creatoris ministra adeo cæca, rudis, & imperita, in semetipsa dignoscenda sit, vt, cum aliarum innumerabilium rerum creatarum momenta & principia, ortus & progressus inuestigarit, suam ipsius originem & propaginem, in tanto præsertim philosophiæ inter Græcos splendore, & ingeniorum acumine, inuestigare nō potuerit? Veruntamen sit ita: non potuerit inuestigare ac scire Aristoteles: an propterea natura non potuit? an propterea alij nō potuerunt? An propterea verum non manet, quod verum est, tametsi nec Aristoteles, nec vllus philosophus verum esse sciuerit, aut collegit? Multarum in natura rerum veritas abstrusa latet, ac perpetuo forte latebit: quarum tamen veritas, propterea non perit aut mutatur. Eamque vt maxime homines ignorent, Deus tamen & angeli non ignorant. Quas vero & quam firmas habuit rationes Aristoteles? Egregiam illam sane rationem, in primis habuit: motor est æternus, ergo mobile æternum. Bellissima sane & maxime necessaria ratio. Quasi vero non eadem rationis necessitate omnia in hoc mundo, minuta, magna, mediocria forent æterna: quia ab æterno motore aguntur, atque reguntur. Nonne in omnium, quotquot terra fouet hominum oculis quotidie versa-

L

tur, summa illa & ineuitabilis in omnibus mundi partibus, in minutis, magnis, medi-
oribus, fragilitas, mutabilitas, incertitudo,
corruptio, ortus, interitus? Quod si omnes
partes tales sunt, & magis magisque tales e-
uadunt, quid tandem de toto, deque ipso v-
niuerso existimare debuit Aristoteles? Ve-
runtamen fit ita: plurimas pro mundi æter-
nitate, rationes habuerit Aristoteles. Ra-
tiones fuerunt in speciem quidem plausibi-
les, sed fallaces & veritati sinceræ ac con-
stanti non conformes. Eas enim omnes nu-
gacissimas fuisse scriptura sacra manifestis-
sime euincit inter Christianos. Lapidem è
longinquo prospiciant aliqui animalis quo-
dammodo formam referentem, singuli di-
uersum colligant, & statuunt: singuli verisi-
milibus rationibus vtantur. Primus verisi-
milibus rationibus disceptet esse bouem,
alter esse ouem, tertius esse canem, quartus
esse hominem. An propter rationes singu-
lorum verum erit, quod singuli colligunt?
An rationes istorum ex lapide bouem, aut o-
uem, canem aut hominem efficere poterunt?
Dixerit aliquis solem stare, terram moueri,
plurimis vndiquaque collectis rationibus id
probet, ex Physica, ex Astronomia, ex Me-
teorologia, ex Arithmetica, ex Geometria,
ex Cosmographia seu Geographia, ex Opti-
ca, ex Poëtis, ex Oratoribus, ex historicis,
quin

quin etiam ex medicina, adeoque (si fieri potest) ex Theologia & iurisprudencia, & ab omnibus omnino disciplinis rationes petat & corradat, in vanum tamen laborauerit miser. Nam nec centies millies mille rationes aut argumenta, solem stare, aut terram circumuolui facient. Re mutata, veritas rei mutatur. Re non mutata, veritas rei non mutatur, etiam si innumerabiles, imo infinitae rationes proferantur. Neque enim ratio vel oratio vera, rei veritatem, seu rem veram efficit, sed contra rei veritas, rationem vel orationem veram reddit. Galat. i. Neque Paulus Apostolus, imo neque angelus è cœlo, quidquam in veritate euangelica vllis rationibus & argumentis mutare potest. Faceffat igitur à Christianorum scholis diabolicum illud duplicis veritatis emplastrum, Faceffat illud philosophandi cacoëthes, scapham scapham, ligonem ligonem. Ne extollamus, ac defendamus veritatem & estimationem Aristotelicam vel Platoniceam cum ignominia & contumelia veritatis & estimationis Christianæ. Iehoua in cœlis fortis Zelotes ac vindex omnis hypocriseos, omnium nugarū, & sophismatū, execratur talem philosophiam. Nos ergo qui Christo nomē dedimus, serio ac sedulo meminisse decet, philosophiam nostrā nō paganam & ethnicā sed Christianam & piā, adeoque Theolo-

giæ & pietatis Christianæ ministram ac pe-
dissequam esse debere. Alioquin enim spiri-
tu sancto, per os Pauli teste, sapientia & phi-
losophia nostra, erit stultitia & abominatio
coram Deo. Quocirca brevis huius caducæ
vitæ curriculo, hic ita philosophari nos con-
uenit, ut illic in omnem infinitam æternita-
tem, immensa cum lætitia & ineffabili cum
gaudio (1. Corinth. 2.) coram ipsius Dei thro-
no, vna cum sanctissimo illo beatissimarum
animarum, fortissimorum & castissimorum
angelorum & archangelorum choro, philo-
phari queamus.

DE VERA ET CHRISTIANA

*philosophandi ratione, aduersus pseudo-
ristoteleos & pseudo-
rameos.*

VEra & sincera philosophia est philoso-
phia Christiana, pietatisque Christianæ
ministra, studiosissima tum veræ in contem-
plando sapientiæ & in agendo prudentiæ, tum
sapientis ac prudentis veritatis æmula: quæ
nimirum Deum ac sanctum Dei verbum, do-
ctrinamq; & pietatem Christianam vnice ve-
neratur; nec quidquam, quod ei vlllo modo
refrageretur, aut confingit, aut asserit, aut cre-
dit, aut defendit: Secundo quæ decalogo &
legi Dei non minus philosophum, quam
abiectissimum & vilissimū quenq; homin-
cionem

cionem aut cerdonem perinde & æqualiter subiectum esse libenter agnoscit: Tertio quæ ethnicorū nugas, figmēta, quisquiliæ & paganismos candide ac serio execratur.

Talem philosophiam veri Ramei ante omnes alios cupide sectantur & æmulantur. Pseudaristotelei vero de Christo, de Mose, deque verbo Dei potius quam de suo Aristotele, palicitiisque & opinionibus Aristotelicis dubitant: & an dogmata sua philosophica cum pietate ac veritate Theologica pugnent, parum curant: 2. Philosophos in suo Lyceo legi Dei perinde vt alios homines subiectos esse non putant: sed creatorem fortassis hoc in loco creaturæ cedere debere somniant; philosophis quippe in auditorio philosophico Christianæ religionis ac fidei dogmata in templo & auditorio Theologico duntaxat valere, credi atq; defendi debere autumant: 3. Impiissimos quosq; Aristotelis & interpretum paganismos & atheismos sacræ scripturæ auersissimos per suam duplicis veritatis chimæram, ac per inanissimos infinitarum ac futilissimarum distinctiuncularum Pseudaristotelicarum sacculos colorant, excusant ac propugnant: vel ineptissime pariter & iniquissime cum sacrosancto Dei verbo reconciliant, cum quo tamen reuera mirifice pugnant: atque ita veritatem atq; existimationem Aristotelicam (proh pudor) cum igno-

minia & contumelia veritatis, pietatis, nominis, & existimationis Christianæ, immodicis laudibus ac vanissimis præconiis onerant atque commendant: adeoque malum bonum, & bonum malum, tenebras lucem, & lucem tenebras appellitant: 4. Vera autem & Christiana philosophia (quoniam pietatis & veritatis Christianæ nō sine magno zelo studiosissima est) ethnicos & atheos potius, quam veros & Christianos philosophos censeret omnes eos, quicunq; Aristotelem (velut Pseudaristotelei solent) aut vllum hominem, quicumque demum ille sit, contra sacras literas, & sacrosanctum Dei verbum vlllo modo, vlllo tempore, vlllo loco sentientem aut statuentem, vel sectantur, vel tuentur aut imitantur: aut etiam distinctionibus & colorib. quibusdam (velut Pseudaristotelei crebro facere consueverunt) sententias tales colorare, & cum sacrosancto Dei verbo reconciliare conantur: 5. Christiana illa vereq; Ramea philosophia veritatis adeo studiosa est, vt nec Pythagoræ, nec Socratis, nec Platonis, nec Aristotelis, nec Rami, nec Talei, imo nec omniū quotquot vnquam fuerunt, philosophorum, si omnes ac singuli cōiungantur, opinionem vel auctoritatem pluris faciat quam veritatem ac pietatem: 6. Sincera illa philosophia veritatē philosophicam nō modo impense amat ac sectatur, sed etiam candide profitetur ac tuetur;

tuetur; eamq; , vt maxime possit , nunquam tamen in cuiusquā gratiam inflectit aut inuoluit, neq; contrariam veritati sententiam calidis quibusdam ratiūculis ac distinctiunculis vnquam colorat aut propugnat. Pseudaristotelei vero in sui Aristot. suæq; sectæ gratiam, (quod tamen & Pseudoramei solent) modo simulant, modo dissimulant, modo aiunt, modo negant: adeoque mirabiliter omnia inflectunt & inuoluunt, argutulisque ratiunculis ac præcipue distinctiunculis colorant & excusant: illud prioristice, hoc posterioristice, illud prædicabiliter, hoc prædicamentaliter, illud antepædicamentaliter, hoc vero post prædicamentaliter intelligunt atq; exponunt. 7. Christiana illa & Ramea philosophia omnia sophismata & mendacia, omnes nugas, calumnias, & imposturas detestatur: quin etiam iis ne disputandi quidem gratia patrocinator, ne videlicet veritas inuoluatur, ac certa sententia incerta reddatur, & auditor dubius efficiatur. Pseudaristotelea vero sophismatis ac nugis interpretum valde delectatur: iisque vt plurimum serio, interdum vero disputandi gratia libenter patrocinator: neque curat, etiamsi hoc modo veritas inuoluatur, certa sententia incerta reddatur, & auditor dubius efficiatur. 8. Christiana illa vereque Ramea philosophia ynicam sinceram rei veritatem.

agnoscit & amplexatur, duplicem autem veritatem vnius eiusdemq; rei ac sententiæ penitus abominatur: veram Philosophiam & Theologiam nullo pacto sibi inuicem contradicere arbitratur: ac propterea quidquam philosophice verum esse posse, quod theologice falsum sit, aut theologice verum, quod in sincera & vera philosophia falsum sit, id vero mēdacissimum esse protestatur. Pseudaristotelea vero duplicem veritatem confingit (quod sane perinde est ac si duplicē Deum confingeret) veram Philosophiam & Theologiam non raro inter se pugnare statuit, ideoque multa philosophice vera esse gannit, quæ theologice falsa sint, & vicissim contra: 9. Christiana illa & Ramea philosophia sapientiæ & vtilitatis publicæ studiosissima est, ideoq; omnis generis ociosas & spinosas Arist. & præcipue interpretum sententias, doctrinas, quæstiones, disputationes, plus subtilitatis, difficultatis, ac fatuitatis, quam veræ sapientiæ, facilitatis & vtilitatis complexas, adeoque omnis generis perplexas & intricatas tricas & quisquilias execratur. Istas vero omnes pseudaristotelea philosophia tanquam singulares delicias, ac lautissimas epulas, tanquam diuina mysteria, & cœlestia oracula auidissime sectatur & æmulatur.

10. Sed vt breuiiores magisq; perspicui sumus vtriusq; istius philosophiæ fundamenta, & præci-

& præcipuas, quibus à se inuicem discrepant, differētias ac discrimina, ad certa quædam capita per antithesin ob oculos posita redigamus: ac ordine de singulis videamus.

Christianæ ergo vereque Rameæ philosophia fundamenta & præcipua, quibus à Pseudaristotelea discrepat, discrimina sunt: 1. Christiana pietas & charitas. 2. Constantis ac veræ, non autem fucatæ, ac spinosis tricis, & subtilitatibus, futilibusque distinctionibus fatuæ, sapientiæ ac prudentiæ studium. 3. recta natura, rectaque ratio: quatenus scil. in hac vita recta esse, & recta fieri atque emendari potest: 4. Candor & veritas. 5. Modesta & prudens libertas ac magnanimitas, & assidua industria atque cupiditas philosophandi, inquirendi & inueniendi, examinandi, iudicandi, emendandi, recta laudandi, & vitiosa obiurgandi: 6. Humilitas quæ scil. de se suisque inuentis ac dogmatis humiliter existimat & iudicat. 7. Patientia & docilitas quæ se patienter emendari, corrigi, obiurgari, ac meliora & veriora doceri patitur. 8. Præceptorum & exemplorum, item phrasium & terminorum elegantia & bonitas. 9. Eorundem omnium perspicuitas. 10. Item breuitas. 11. Itemque eximius ordo & methodica claritas. 12. ex his omnibus orta facilitas, itemque iucunditas & dignitas. 13. constans omnium & in pietate, & in veritate, & in perspi-

cuitate, & in ordine harmonia atque consensus, non autem antilogia & contradictio. 14. Omnium & præceptorum & exemplorum, rationum & disputationum tum priuata, tum publica utilitas.

Cōtra vero Pseudaristoteleæ philosophiæ fundamenta, & præcipua, quib. à Christiana vereq; Ramea philosophia discrepat, discrimina sunt. 1. Idololatria & ἰδωλολατρία Arist. hominis Ethnici ac profani; itē paganis morū & atheis morū Aristotelicorū defensio, & eorū dē iniqua cū sacrosanctis scripturis cōciliatio; itemq; obrectatio, maleuolentia, maledictia, ac virorum optimorū & vere Christianæ pietati ac religioni addictissimorum propter Aristot. contra charitatem Christianam iniquissima proscriptio, in metallum, in exilium, ad incendiū, ad excidium cōdemnatio. 2. Nugacis ac fucatæ, spinosis tricis & subtilitatib. futilibusq; distinctionibus fatuæ sapientiæ ac prudentiæ studium. 3. Monstruosa quædā natura: Aristotelis & interpretum somnia: vana ac præiudicata opinio & persuasio. 4. Fucus & dolus sophisticus: nugæ, sophismata, mendacia, cauilli, calūniæ, maledicta conuicia, aduersus sincerā verē philosophiæ veritatē, eiusque sectatores. 5. Impudētia, proteruita, audacia, contra modestam & prudentem magnanimitatem, parasitica adulatio, itemq; seruitus atque captiuitas Aristotelica, contra verā liber-

obertatem dimicans: quam comitatur nugax
 credulitas, ac vesana socordia & ignauia in in-
 quirendo & inueniendo, examinando & iu-
 dicando. 6. Superciliosus fastus & superba
λαυρία, quæ alto quodam spiritu de se suis-
 que placitis, de suo Arist. & interpretibus, de
 que sua philosophia Thraſonice gloriatur:
 teros aut Aristotel. & Rameos aspernatur. 7.
 impatiētia & indocilitas, quæ te moneri, cor-
 rigi, emēdari, obiurgari, melioraq; & veriora
 doceri nō patitur: vnde vid. satis notum illud
 cuiusdam lycophantæ: cum Arist. errare ma-
 ius, quam cum Ramo recte sentire. 8. Præce-
 ptorum & exemplorum, item phrasium &
 terminorum inelegantia, & ænigmatica dif-
 ficultas. 9. Eorundem omnium obscuritas. 10.
 item multitudo ac vastitas. 11. Pessimus ordo
 & perturbata sine vlla vero methodo perple-
 xitas: quæ scopas dissolutissimas parit. 12. Sum-
 ma ex his omnibus orta difficultas: itemq; te-
 diū, fastidium ac deformitas. 13. Inconstans o-
 mniū & in pietate & in veritate & in perspi-
 cuitate, & in ordine dissensio, antilogia & cō-
 tradictio. 14. Plurimorum & præceptorū &
 exemplorum, rationum & disputationum in-
 utilitas, ac fatua subtilitas, aut subtilis fatui-
 tas.

Sed iā capita ista resumamus. Pietati ergo p
 antithesi opposuim⁹ idololatriā & apotheo-
 sin Arist. quæ tamē D. Aug. ad inferos ablegat,

& ibidem cōtemiscere affirmat. Sed Pseuda-
 ristotelei, quantum quidem in ipsis est, Ari-
 stotelem supra genus mortalium euehunt
 excellentissimum naturæ miraculum consti-
 tuunt: diuinum, vel potius Deum quendā i-
 psū efficiūt; qui nec labi, nec errare, nec fal-
 li, nec fallere potuerit. Re ipsa vero non Deū
 sed vanissimum & nugacissimum idolū effi-
 ciunt. Quidquid Arist. dixit, id ipsam sapien-
 tiam & vniuersam philosophiam dixisse cre-
 dunt: atq; adeo naturam ipsam, tanquā Deū
 quandā, suo quasi ore dictasse ac docuisse. Se-
 non intelligunt miseri, se hoc pacto tyrannicā
 monarchiam insolēter ac nouo more in phi-
 losophiam introducere: & hanc ipsam (qua
 regina & domina semper est habita) vniū-
 hominis tyrannico imperio seruiliter subiū-
 gare, verum de pietate & charitate supra.

Charitas sane Christiana non ita maleuo-
 la, non ita maledica est: nō ita calumniosa: ne
 propter philosophicas quasdam de rebus hu-
 manis dissensiones quenquā ita temere pro-
 scribit, & in exilium mittit.

Quo ad secundum caput. Pseudaristotele
 plurimas habēt spinosissimas ex interpretib;
 quæstiones, & inaniissimas subtilitates, qui-
 etiā plurimas easq; futiilissimas distinctiones
 quas solas vix aliquot paginis cōsignare pos-
 sis: quibus ipsis veritatem obscurant, sua deli-
 cia colorant, omnes nugæ & tricas omniac
 philosophi

phismata excusant. Veri autem Ramei illas omnes auerfantur, & scapham scapham, ligonem ligonem vocant, secus quam isti nugatores ac sophistæ.

Quo ad tertium & quartum caput. Arist. his somniatoribus est ipsa natura (monstruosa ne natura) quin etiam diuinius aliquid quàm natura.

Hanc tyrannidem, hanc seruitutem, hanc in & iniuriã veri Ramei à philosophia procellare conantur.

Philosophia ergo Ramea, si fundamenta eius ac firmamenta spectes, veritate ac solidis rationibus nititur, non autoritatib. arguentis, non testimoniis (præterquam diuinis) quiescit. Pseudaristoteleis vero non principaliter veritas proposita est, sed Arist. autoritas: non ratio, sed Arist. & interpretum opinio & persuasio: non argumenta solida: sed Arist. & interpretum somnia, & testimonia. Nihil enim præter nomen & auctoritatem Arist. præbent: nil nisi Aristotelem, Arist. clamant, repant, duplicant, triplicant, quadruplicant, multiplicat: Quanquam in hoc ipso (vt quod es est candide dicam) pseudoramei illos strepue imitentur. Ad summam illi quidem Aristotelis, hi vero Rami nomine & auctoritate omnia colorant, fingunt, pingunt, & excutant. Aristotelis enim scripta illis sunt diuina philosophiæ oracula: autoritas Aristotelis &

præiudicatæ de eius sententiis ac dogmatis interpretum opiniones omnis philosophiæ apud ipsos fundamenta sunt.

Verorum autem Rami sectatorum fundamenta sunt Veritas, ipsaq; natura, & Ratio recta. Illi sapientiam, & sibi & aliis, & omni adee posteritati, summa cum iniuria adimunt: hi vero eandem omnium temporum & hominum communem esse sciunt: ideoque nec sibi, nec aliis ademptam volunt.

Quoad quartum caput, fucum scil. ac dolum sophisticum. Pseudaristotelei contra dissentientes & ab ipsorum placitis & spinis secessionem facientes meris calumniis, lannis, cauillis & conuiciis, nimirum impotentum, insipientium, & insanientium armis, furiose debachari solent. Veri autem Ramei rationibus & argumentis seuerè quidem, sed tamen modeste, candide, ac sincere decertare. Pseudaristotelei ergo Papistis longe similesunt, hi namq; vnicum Papam, & externâ Papalis ecclesiæ auctoritatem pro fundamento habent in Theologia: illi vnicum Arist. & Aristotelici nominis, Lycei ac philosophiæ auctoritatē. Hi nō rationibus agūt, sed cōuiciis & calumniis: non argumētis sed sophismatis: non documentis, & admonitionibus, sed bānis ac proscriptionibus: non probationibus, & legitimis disputationibus, sed armis, ferro, flammis, incendiis, excidiis. Illi ferme prorsus eodem

eodem modo. Hi libertatem conscientiarū tollunt ac miserrimam tyrannidem & seruitutē in Theologicis introducunt. Illi vero libertatem animi, mentis & iudicij tollunt: ac miserrimam tyrannidem & seruitutem in philosophicis introducunt: Hi papam, papam, clamant, & adorant: illi Arist. Arist. Hi superstitiones, paganismos & atheismos in Theologicis: illi pariter in philosophicis fouent: atque ita omnia, quæ plerique illorum in Papistis detestantur in Theologia ea omnibus modis conantur in philosophia.

Pseudaristoteleis ergo autoritas Aristot. idem est quod veritas: opinio ac persuasio idem quod Ratio: plausibilis & apparens ratio, idem quod constantissima veritatis certitudo. Ratio in speciem plausibilis, licet re ipsa falsissima, res ipsas mutare, & nouam rerum apud ipsos veritatem, quippe rationibus & opinionibus ipsorum consentaneam, constituere potest.

Sed Rameis sincerioribus longe aliud est autoritas & veritas: longe aliud opinio, persuasioq; de rebus, quā vera ratio aut ipsa rerū veritas quinetiam aliud vera ratio, firmumq; argumentum quo veritas rei probatur, aliud ipsa veritas rei. Ratio enim vera à veritate rei tanquam à causa dependet: veritas autem rei dependet ab ipsa re, quæ nimirum talis est, qualem veritas esse dicitur, & exprimit.

Ratio itaque & veritas rei sæpenumero disiunguntur ac separantur. Plurimas namque res tales vel tales reuera esse, sensus & experientia verissime demonstrant: quarum tamen rationes, ob quas sc. tales vel tales sunt, nullæ nobis constant. Quapropter veritatem rei nulla ratio vel argumentum, nedum villa opinio vel persuasio, mutare potest.

Quoad quintum caput. Ramei sinceriores liberrime philosophantur, nullius addicti iurare in verba magistri. Aristotelem pro merito, quotiescunq; id decet, cōmendant, summisq; laudibus euehunt: aliquando etiā pro merito ipsius obiurgant, ac redarguunt: Omnium philosophorum tum antiquiorū, tum recentiorum, tum Platonis, tū Arist. tum Rami, tum Talci, opiniones ac dogmata ad veritatis trutinam, & liberum rectumque rationis iudicium examinant, & diiudicant: laudāda ingenuè laudant, vituperanda cādide vituperant: optimos quosque authores sedulo euoluunt, & ex his optima quæq; magno cum iudicio ac delectu instar sedularum apicularum eligunt: virtutes imitātur, vitia auersantur. Nulli philosopho adulantur: ac veritatis causa, ne sibi quidem ipsis (secundum aureū illud Aristotel. in Nicomachicis apophthegma) parcunt, sed sua ipsorum dogmata reiciunt aut corrigunt.

Pseudaristotelei vero in Aristotelem iurunt,

runt, os & linguam, imo mentem & rationē, ingenium ac iudicium Aristoteli & interpretibus vendiderunt ac manciparunt: Arist. & interpretibus parasitice ac seruiliter adulantur: ideoque non tam philosophi sunt, quam philosophorum parasi ac serui: aduersus Rameos autem impudenter calumniando ac Thraſonice debachando plus satis proterui.

Pſeudaristotelei porro discipulos, quantūvis doctiores & grādiore, semper volunt esse credulos: ne, si iudiciū adhibere cœperint, & sophisticas ipsorū tricas olfecerint, ab ipsis ad rectius philosophātes desciscant ac deficiant. Vt igitur ipsi nimis creduli atque ignaui sunt ad inquirendum noua, aut meliora inueniendum suspecta examinandum aut emendandum; quoniam præ socordia suum adhibere ingenium atq; iudicium non cupiūt: sic discipulos quoq; suos credulos, & ad inquirendū atq; examinandū & emendandū ignauos esse, nec iudiciū suū adhibere volunt. In quib. omnibus maximopere à veris Rameis discrepāt. Hi. n. nihil minus quā illud ipsum p̄bant.

Sextum & septimum caput. Experientia ipsa plus satis ac manifeste hæten. cōfirmavit.

Quoad octauum caput: Ramei sinceriores non modo elegantes phrasēs ac terminos & formulas loquendi cultiores ac politiores sectantur: sed præcepta quoq; & exempla selectissima aucupantur. Nullum. n. in arte præ-

M

ceptum admittunt, nisi sit ad docendum accommodatissimum, ac præcipue affirmatum, item necessario verum, deinde καὶ αὐτὸ seu proprium & essentiale, deniq; catholicum & reciprocum, quantum quidem hoc ipsum fieri potest.

Exempla porro Ramei sinceriores in artibus ponunt non conficta, obscura, perplexa, ridicula & usum nullum habentia, sed vera, perspicua, expedita, graua, homerica, ex optimis autoribus deprompta, & ad communem usum accommodatissima. Pseudaristotelei vero, conficta, obscura, difficilima, ridicula, puerilia, abecedaria, chærulea, ad communem vitam ac studiorum usum ineptissima: qualia sunt illa, per α, β, γ, δ, apud Arist. & Aristoteleos millies iterata & reiterata: & alia eorum similia.

Stylum porro plerique horum intricatissimum, ac terminos obscurissimos habent: quos sapius ne ipse quidem Oedipus diuinando assequi possit.

Quo ad caput decimum & duodecesimum. Quanta sit apud eosdem in omnibus ac singulis disciplinis garrulitas, librorum ac præceptionum, obseruationum & exceptionum multitudo ac vastitas, apud omnes propterea constat, ac discipulorum iustissimæ querimoniæ plus satis restantur. Adolescentes sane ex Ramo & Rameis præceptis ac disciplinis mirifice proficiunt, fructusq; maturos satis mature percipiunt: cum in Aristoteleis
spinis

PSEVDARIST. ET PSEVDORAM. 179
spinis ac difficultatib. vastissimis, idq; in singulis pene studiorum generibus ac doctrinis per totam ferme vitam detineantur.

Et ut de vnico nunc præcipue Organo paucissimis attingam: quam tædiosum, quam fastidiosum, quam ingratum est, illud ipsum à plerisque Aristotelicarum Academicarum professoribus vix intra septennium, ab aliquibus autem vix intra quatuordecim, octodecim aut prope viginti annos, prælegendo absolui & ad finem perducì.

Quoad XI. caput. Methodum Pseudaristotelei adeo perturbatā, dissipatā, ac disturbatam in cōscribendis & explicandis suæ philosophiæ disciplinis obseruant: ut ferme nil nisi dissolutissimas scōpas apud ipsos deprehendas: cum apud Rameos sinceriores omnia non secus atque annuli in catena pulcherrimo ac firmissimo nexu cohæreant.

Quoad caput vltimum & penultimū. Quis omnes illorum & in pietate, & in veritate, & in perspicuitate, & in ordine methodoq; antilogias & cōtradictiones dinumeret? similiter quis omnes ac singulas eorundē argutias, spinosas tricas, obscurissimas obscurissimarū quæstionum nugas & quisquilias, atque adeo inutilissimas subtilitates percenseat?

In quibus tamen vitiis ac vitiosis cōsuetudinibus & opinionibus, hætenus enumeratis adeo præfracti sunt, & pertinaciter persistunt, quantūvis conuicti & constricti, ut ne

latum quidem vnguē veritati cedere, melioraque & veriora (vt Ramei sinceriores lubenter faciunt) doceri velint.

Et in summa Pseudaristoteleorum quorūdam (vt nuper Oueni illius) tanta vesania est: vt ipsorum aduersus Ramum & Rameos præcipua pene fundamenta & firmamenta sint? 1. αὐτὸς ἔφα, Aristoteles dixit, Aristotelei interpretes ita scribunt: rationibus (si quis eas requirat) opus non est, diuinus enim præceptor dixit. 2. neque legi, neque lego, neque legam, ac proinde neque intellexi, neque intelligo, neq; intelligam Ramum & Rameos eorumque rationes & argumenta. 3. Et tamen calumniabor audacter, quia semper aliquid hæret: quanquam & apud plerosque illorum hæc ratio causaque subest: quia alioquin publice nec scribere, nec docere possent, si Ramo & Rameis nō conuiciarentur, atque his calumniarum & cauillorum flosculis auditoria sua non oblectarent ac detinerēt.

Pseudorameorum præcipua vitia.

1. αὐτὸς ἔφα: Ramum nimis honorant & adorant.
2. Aliqui eundem nimis temere obiurgant & castigant, præceptaq; ipsius & præceptorum ordinem atque exēpla sine iusta causa mutant, & transformant.
3. Pietas & charitas Christiana iis non admodum

modum cordi est : præsertim cum non nisi per maledicta & conuicia, aduersus veros Aristoteleos & Rameos agant : cumque mordaces & contentiosi existant.

4. Non sunt humiles ac modesti, sed superciliosi, garruli, ac proterui : atque imprimis ingeniolo suo nimis confidunt.

5. De instrumentis & modis rerum & artium tractandarum valde solliciti sunt, sed de rebus ipsis parum.

6. Nimis vrgent exquisitū suum κατὰ παντὸς, καὶ αὐτὰ, ac præsertim nimis τὸ καθόλου.

7. In methodo quandoq; nimis curiosi, nimisq; scioli sunt.

8. Breues esse laborant, obscuri fiunt.

9. Vnde fit, vt in artibus ac doctrinis suis habeant nudum sine carne, sine corpore, skeleton, ideas umbratiles seu umbras sine carne ac nervis : atque adeo vt ideales, non reales sint.

10. Præcepta non satis explicant : imprimis autem res ipsas, earumque naturam, proprietates, differentias & conuenientias non satis persequuntur, & explanant : rariores addunt illustrationes ac declarationes.

11. Non habent nisi meras definitiones ac distributiones.

12. Habent meras & nimis multas, sæpe etiam nimis obscuras dichotomias, diuisiones

nes, & subdiuisiones: quæ ratio perpetua diuidendi ac subdiuidendi sine intermediis illustrationibus, & proprietatum, conuenientiarum & differentiarum, aliarumque rerum & circumstantiarum explicationibus odiosissima est.

13. Aristotelem, Ciceronem, Quintilianum, eorumque volumina spernunt; eaque nec ipsi legunt, & ferre possunt, nec aliis legere libenter concedunt: aut si legunt, non perpendunt tamen, & quæ utilia sunt, inde transumunt, sed calumniantur & carpunt: & Aristotelem in scholis doceri ac proponi ægerrime admittunt. Ramus & veri Ramei contra. Etenim Ramus cum Talæo, studiorum focio, totam pene & vniuersum Aristotelem perpendit, considerauit, & examinauit. Freigius Ethica, politica, & alia ex Aristotele collegit & in ordinem redegit. Ramei veri probe norunt Ramum Physica, Ethica, Optica, Musica, & alia, ante obitum suum vel nō tractasse, vel potius tractasse quidem, sed non omnino absoluisse: quæ vero tractata in illis disciplinis & absoluta erant, in nefanda illa Parisiensi religiosorum strage ablata, dilacerata, concremata & deperdita esse. Itaque Aristotelem, Ciceronem & alios eorumque interpretes in istis disciplinis (sicut & in aliis) legunt, perpendunt, examinant, optima quæque seligunt, & in ordinem redigunt, reliqua corrigunt,

gunt, aut si omnino inutilia sint, reiiciunt.

14. Pseudoramei sunt nati censes & Aristarchi omnium, etiam optimorum, & probatissimorum, tum veterum, tum recentium authorum.

PRÆCIPVÆ SINCERIORIS

philosophiæ virtutes ac proprietates.

1. Studere pietati Christianæ.
2. Charitati Christianæ.
3. Humilitati ac modestiæ:
4. Veritati.
5. Methodo & ordini accurato
6. Libertati iudicandi.
7. Utilitati, seu verbi vsui, non autem subtilitati ociosa.
8. Perspicuitati.
9. Breuitati moderatæ ac dilucidæ.
10. Docilitati, & in studiis sedulitati.
11. Candori & sinceritati.
12. Concordiæ & paci.

Sine sedula Ramæ & Aristoteleæ philosophiæ collatione & coniunctione nemo perfectus hodie philosophus euadere potest.

PROOEMIUM ORATIONIS

contra Ramomastigas.

Quantum laudatissima illa & gloriosissima Philosophia bonum sit, non solum multialij, sed Tullius præcipue & Plato te-

*Vide Tullii
de Oratore.
De claris
Orat.
Tusc. 3.
In Pison.*

statum faciunt. Hic enim nullum ipsa præstantius, nullum optabilius, nullum ipsa utilius donum mortalium generi divinitus concessum esse dixit. Ille vero eandem laudandarum artium omnium procreatricem & quasi parentem omnium benefactorum benedictorumque matrem: animi medicinam: virtutis, officij, ac bene viuendi disciplinam esse pronunciauit. Ac verissimum sane illud quoque est, quod à nostris hodie iactatur, *ἀνὴρ φιλοσοφίας ἔδεν μέγα*. Tanta enim eius est tum iucunditas, tum vero maxime dignitas & necessitas, vt nec pacis nec belli tempore ipsius ope carere queamus. Nam pacis tempore, siue quis sacrosanctæ Theologiæ mysteria scrutari, siue saluberrima Medicinæ pharmaca tractare, siue iuri ciuili se consecrare, & vel causas pro tribunali dicere, vel dicentes audire instituat, nec mediocrem sibi philosophiæ cognitionem comparauerit; haud quidquam laude dignum vnquam præstiterit. Quomodo enim theologi nomē vere vsurpabitis, qui rationis orationisque facultates nescierit? qui hæreticorum sophismata logice retexere non possit? qui rerum Physicarum, Ethicarum ac Politicarum, quarum sæpissime in sacris mentio fit, ignarus sit? difficilime profecto vsurpabit: aut si vsurpat, claustralib. infulatisque asinis illis, qui neq; Biblia neque Philosophiam de limine salutarunt,

runt, similis erit. Num vero cuiquam corpus morbidum commiseris, qui amœnissimos physicae hortos non perlustrarit? intima naturæ arcana non penetrarit? haud opinor; nisi sponte te sis iugulaturus, doloribusque excrucians te daturus. Quid vero in periculum capitis vocatus, num defendendum te ei pro tribunali cōmittes, qui prætergressa dicendi persuadendiq; facultate protinus in iuris ciuilibus fines sese immaturus ingesserit: ibique binis aut ternis animo perceptis paragraphis, eorum iactatione, repetitione, iuriconsulti nomen aucupetur? nequaquam profecto; nisi vitæ tuæ inuideas, iudiciumq; in tuam necem inflectere cupias. Tanta apud doctos ac literatos philosophiæ necessitas est. Plebei vero etiam homines sine aliqua astrorum ac ventorum notitia, classem haud feliciter dirigere, nec tempestiuam sementem facere possunt. Quin & ferus ille atque atrox Mars Arithmetica & Geometria carere haud potest: & vix vlla felix decertatio militaris facta est, quæ non philosophica calliditate, Mathematicisque compendiis adiuta legatur. Nemini itaque mirum videri debet, quod non solum hodie multi philosophicis se laboribus macerent, verum olim quoque tam diligenter artes liberales excultæ fuerint, adeo ut omnia philosophorum plena esse dicerentur. Ex multis tamen eorum myriadi-

bus præstantissimi fuere, Socrates, Pláto, & Aristoteles : quos multi postea sectatores & interpretes secuti sunt; longe tamen illa excellentia veterum inferiores. Sed de Aristotele, quantum nunc *αὐτὸς ἑπὶ*, agamus. Aristoteles itaque peripateticæ sectæ princeps, Socratis per triennium, Platonis per totos unum & viginti continuos annos frequentissimus fuit auditor. Unde ad tantum eruditionis culmen ascendit, ut mox fama ipsius in tota Græcia percrebresceret: atque à Philippo Macedonum rege Alexandri Magni studiis præficeretur; quem postea decennium quoque diligentissime informavit. Aristoteles autē Athenis philosophiam annos complures docuit: ususque est laudabili consuetudine de omnibus rebus in contrarias partes disserendi. Nam philosophica libertate aduersus veterum sententias & opiniones liberrime disputauit: imo vero audaci quadam magnanimitate velut indignatur, alios sibi tam nobiles philosophiæ doctores antecessisse. Atque hac iracundia passim exardescunt ipsius scripta, quibus vel furenter in maiorum suorum commenta inuehitur, vel immaturos eorum fœtus perficere conatur. Aristoteles enim ex priscis illis philosophis omnes suos libros collegit: quos numero *Laert. lib. 5.* 400. fuisse Laertius affirmat: atque ex iis logicæ videntur fuisse 150. partim totam artem

*Tull. de oratore,
Solinus cap. 12.*

*Curt. lib. 1.
Laert. lib. 5.*

*Tusc. 2.
Aristotelis
philosophiæ
di libertas.*

Laert. lib. 5.

tem nomine Rhetoricæ & Dialecticæ, partim eius partes complexi. Peripatetici enim, atque in primis Aristoteles, logicam mirifice excoluerunt & celebrarunt: adeo quidem ut rogatus Aristoteles, quam philosophiæ parte in primis laudari atque ornari velit, logicam istam palmam sine dubio nominet. Sic itaque philosophus tum studio & diligentia, tum sapientia, subtilitate, intelligentia atque in primis libertate celebrimus fuit. Eius vero interpretes cantilenam patriam non cecinerunt, sed longe ab illa præceptoris virtute desciverunt: omnibus quidem nomine Aristoteleo gloriantibus, paucis tamen liberum ipsius iudicium ac diligentiam imitantibus. Nam etiam si aliquot pauci fuerint, qui libertatem Aristoteleam in iudicando amplecterentur: eorum tamen conatus liberior ab reliquis Pseudaristoteleis oppressus est: tanquam nefas esset melius quid optare, quam à præceptore traditum & præmansum fuisset. Hi itaque degeneres philosophi, vel serui potius, veri tuendi & quærendi libertatem abiecerunt; totam philosophiam ad aniles de præceptis artium non intellectis, non usu probatis, altercationes traduxerunt: nec ullas veras ac salutare artium exercitationes adhibuerunt. Tales fuerunt Alexander Aphrodisi, Porphyri⁹, Ammonius, Auerroes, &

*Interpretes
Aristotelis,
degeneres.*

hoc nostro seculo Iacobus Scheccius: aliaque complura mancipia, quæ veterino nescio quo oppressa, non fas sibi esse ducunt, vel transuersum vnguem ab antiquis Aristotelis institutis discedere. Tantum enim præposterus erga Aristotelem amor apud ipsos valet, ut quæ illi placent, & quæ ille profert, eadem ipsis omnia iam & recta & vera videantur. At vero hoc ipso declarant, se Aristotelem nescire, se falso Aristotelis sectatores audire. Nam Aristoteles liberrimus in philosophia fuit contra omnem vetustatem, contra Platonem, Socratem, atque amicissimos quosque veri gratia liberrime sensit. Hi vero omnem libertatem tollunt, omnem veritatem ex Aristotele metiuntur, vnicaque eius asseueratione: inutile ducentes de veritate asseuerationis inquirere. Atque contra hos seruos, contra hæc mancipia, contra hos pseudaristoteles, certamen nobis instituimus: non contra Aristotelem, quoad veritati contraria non asseruerit, non contra liberos & veros Aristoteles, qui scilicet pluris veritatem ac libertatem faciunt, quam Aristotelem: licet hunc magnifaciant. Tales etsi pauci hoc seculo, aliqui tamen reperti fuerunt: ut puta Laurent. Valla, Rhodolphus Agricola, Ludouicus Viues, Philip. Melanch. Ioannes Sturmius, Lambertus Danaus. Hieronymus Cardanus, Franc. Patritius, Theodorus Zuinge-

Zuingerus : & hac nostra tempestate Iulius Pacius, iurisconsultus ac philosophus celeberrimus. Talis imprimis fuit P. Ramus, & Audo. Talæus : quorum vterque libertatis, veritatis, vtilitatis, perspicuitatis philosophicæ, sicut rationis quoque & ordinis, supra omnes omnium seculorum ac temporum philosophos, amantissimus ac studiosissimus fuit, neque in ullius vnquam hominis verba in philosophicis iurare voluit : idque adeo quidem, vt neuter ipsorum vel sibi quidem ipsi pepercerit, sed vterque in sua ipsius dogmata & theoremata, etiam accuratissime ac diutissime prius trutinata & examinata, postea exquisitissime rursus inquisierit, eaque limarit, interpolarit, emendarit. Hinc aureum illud P. Rami apophthegma : **LOGICA** MIHI proposita est, ait, rationis pacatæ ac tranquillæ disciplina, quæ me doceat in me ac meos errores inquirere : habere gratiam iis, qui meliora & veriora doceant. Atque hoc humanitatis ac philosophiæ veræ fundamentum esse mihi persuasi. Isto apophthegmate, quid magis liberum ? quid magis verum ? quid magis frugiferum ? quid rationi rectæ magis consentaneum ? adeoque quid magis philosophicum ? Hanc vero Rami ac Talei indolem & consuetudinem omnes veri Ramei gnauiter imitantur. Sed Pseudaristotelei profecto longe secus, vnde & Hysa-

Ramea philosophandi ratio.

*Hysagathi
seruili &
conuictiosa
philosophā-
di ratio.*

gathus quidam nuperrime Rameos, quod Aristoteli & interpretibus eius non per omnia assentiantur, sed liberius ac liberalius philosophentur, acerbe obiurgauit ac prouocauit. Veruntamen omnino inermis venit. Verebatur enim fortassis, ne si telum aliquod firmitus in arenam attulisset, ipse infirmior id eripi sibi passus fuisset, & tanto grauius proprio gladio læsus. Itaq; missa vera ac pristina pugnandi cōsuetudine, nouam quandā (quæ magna hominis solertia est) excogitauit, conuictiosam scil. quæ & facilius & tutius decertari posset. Nam horrendis cōuitiis tum defuncti Rami manes insectatur: tum sectatores ipsius homines pios & religionis sinceræ consortes p̄fana & omnis Christianæ charitatis experte proscriptione damnat, eisq; supplicium & exilium à principib. impetrare nititur. Quomodo vero illud? qua ratione aut stratagemate? hyperbolica, inquam, hominis ethnici commendatione, & iniqua hominis Christiani accusatione: illum laudibus in cælum extollendo, ac Deum quendam philosophiæ faciendo: hunc ad ima tartara detrudendo, & tanquam rudens Arcadiæ pecus tractando. Hæc vero omnia eum ad finem, vt persuasa adolescentibus præstantia philosophiæ Aristotelicæ, Rameam eo facilius pessundet, & in inuidiā apud ignaros adducat. Neq; enim aliud molitur his tam inuidiosis condemnationibus,

tionibus, illis tam speciosis commendationibus, nisi ut illarum terribilium, harum dulcibus blandimentis iuvenes ab omni libertate philosophica auocatos, solis Aristotelicis placitis stare, aliorumque sententias, licet veriores, superciliose reiicere doceat, & suæ clientelæ seruituti; , quam miserrime collū Aristoteleo iugo subdidit, subiiciat. Hæc impostoris fraus est, hæc technæ, hæc mens conuictorum criminationumque aduersus P. Ramum emissarum, quibus memoriam eius in letheum præcipitate flumen conatur. Nam Rami fama superstita, videt se suosque scholarum ac pulpitorum imperio potiri non posse: illa obliterata atque obtrita, certissimam sibi in miseram iuventutem tyrannidem spondet. Hinc omnis iracundiæ scaturigo: hinc furia: hinc Harpiæ ad Ramum conquassandum, cruciandum, extirpandum. Causam quæris? Aristotelem Ramus vellicauit. Satisne causæ? hoc alij ante Ramum boni, hoc Aristoteles aliis fecit: Neoptolemi vindicta est. Si capitale ducis flagitium, Hyfagathe, refragari maioribus, errantes castigare, somniantes vellicare, quomodo Aristoteles capitali supplicio liberabitur, qui suos in philosophia antecessores, balbos sæpe, imperitos, infantes appellat? Sed Aristoteli, monarchæ scilicet & principi in philosophia id impune licuit: nostris plebeis

*1. Metaph.
4. 6. 7. cap*

philosophis tantum non licet. Itaque ad vlciscendam Rami audaciam bonus ille fulmen iouis è monte Tarpeio acciuit, quo audaculi istius, vt putat, nomen ad ima tartara adigat, exitiosa styge suffocandum. Tantum mereri putat diminutionem Aristotelis, cuius beneficio feudorum philosophicorum vasallus sit constitutus. Vnde patet, quanta hominis sit iniquitas, quam corrupti mores, quam deprauatum iudicium. Nihil præter Aristotelis nomen pro se habet: nihil non fucò Aristoteleæ autoritatis colorat, sub qua larua apud credulos quidlibet obtineri posse sperat. Sed abiit illud credulum seculum: abiit vana illa & vulgaris persuasio de Aristotele, coruscante veritatis meridie, & libertatis restituto splendore. ARISTOTELEM pro merito laudare, per me licet; per Ramum licuit, per nostros omnes licebit. Quilibet enim ipsum scribendi vbertate, dicendi suauitate, inueniendi subtilitate præstantem philosophum fuisse nouit. Cur itaque Ramus tam seuerè in eum animaduertit? quid desiderat? Id vt sciat iuuentus, paucis explicabo.

Lib. 2. schol. P. RAMVS sæpiissime protestatur, sibi non
logic. cap. 2. tam cum Aristotele certamen institutum esse,
Ibidem cap. se, quam pro Aristotele cum nugacissimis in-
10. & alibi terpretibus: qui partim mente Aristotelis in-
passim. sensum alienissimum, qui præceptoris ne per
 somnium quidem vnquam occurrerit, de-
 torta

torta fabulantur ac nugantur partim immo-
 dicis & plerunq; falsis laudibus atq; encomiis
 eundem onerant, quibus ferēdis ipse nequa-
 quam sufficit. Deinde Ramus ipsum quoque
 Aristotelem sepius dormitantem vellicat, in-
 ertiam eius & nugacitatē taxans: alium quan-
 doq; etiam præceptorū ordinem & viam re-
 quirens: nonnulla quoque negligentius o-
 missa desiderans: quam tamen libertatem ne-
 mo ipsi vitio dare potest aut debet. Nam ea-
 dem libertate, quæ pretiosissima annuli phi-
 losophici gemma est, Aristoteles Democri-
 tum, Anaxagoram, Platonem, & alios qui an-
 te ipsum scripserunt omnes reprehendit: ea-
 dem libertate ante Ramum Ludouicus Vi-
 ues, Rodolphus Agricola, Aristotelem re-
 prehenderunt. Quid itaq; iniquitatis habeat,
 si Ramus, philosophus præcellentissimus, e-
 andem sibi libertatemumat, fumosque sub-
 tilitatum inutiliter interdum ab Aristot. exci-
 ratos, solidioribus substitutis præceptis dis-
 sipare conetur? Quomodo autem Ramus,
 aut quando in Aristotelem inquirere cæpit?
 qui ex impeditissimis tricis se expediuit? Di-
 cam & hoc perspicue: partim vt totum Ra-
 meæ philosophiæ ortum ac progressum in
 conspectu iuuenes habeant; partim vt eadē
 medicina, quæ ipsum tam miserabiliter affe-
 ctum sanauit, ipsi quoque sanentur. Eius vt
 tanto certior constet veritas, non mea refe-

*Ramus A-
 ristoteles
 est, contra
 Pseudaristo-
 teleos.*

N

ram somnia, sed rem breuiter (quantū quidē fieri pōt) vel ex ipsius Rami verbis, vel ex clarissimi viri Theophili Banosij, qui vitā Rami descripsit, historia repetam. P. itaq; Ramus Veromanduus, discipulus Parisiensis Academiae diligentissimus fuit, in primis Organū Aristotelei studiosus, cuius quotidie decātari laudes ob insignem vtilitatē audiebat. Huic cum iam triennium integrum sedulā nauasset operam, non interdiu tantum, sed noctu quoque Cleanthis exemplo, oleo & lucerna vtens: innotuit tandem professorib. Academiae singularis eius diligentia & eruditio; quam scil. suo more metiebantur inani praeceptorum notitia ab vsu omni separata: vnde mox eum laurea philosophica redimierunt, aliquot annis post ad regiam professionem euexerunt: vbi praelectiones auditorum frequentia celeberrimas, & doctissimorum hominum iudicio doctissimas è suggestu regio habuit. Sic itaque Ramus adhuc iuuenis insignis fuit Aristoteleus, logicæ summam in eo esse positam credens (quæ hodie quoque multorum fatuitas est) vt de ea fortiter & animose clamando & altercādo in scholis disceptaretur. Itaq; disputauit pertinaciter, & non minus quam alij clamauit: aduersario vel verissima dicenti captiosa aliqua distinctiuncula (quæ omnium Aristoteleorum in angustias redactorum commune asylum est & sacra an-

*Ramus lib.
4. schol. dia-
lect. cap. 13.*

era anchora) illudere præclarum ducens. Sic institutus & informatus erat. Verum ad tempus prælectionum publicarum exercitio defunctus, tandem maiorem aliquem Organi, quod antea tot clamoribus & sudoribus didicerat, usum in explicandis autoribus experiri conatus est. In omni enim poetarum & oratorum lectione vigilavit, laboravit, modis omnibus contendit, an fieri possit, ut logici Organi libros, de quibus iamdiu in scholarum umbraculis clamose disseruerat, ad aliquem eruditionis usum reuocaret. Sed frustra. Neque enim se in antiquitate & historia prudentiorem, non in dicendo disertiores, non in poetâ promptiores, non denique vlla in re talibus logicis se sapientiores factum deprehendit. Obstupuit miser, deploravit suam tarditatem, si qua esset, quod nullum fructum eius sapientiæ, quæ tanta in illis logicis prædicaretur, cernere ac percipere tantis laboribus potuisset. Aliquot igitur annis post totum se iterum Organo dedit; publicam eius, ut maioris diligentiae necessitatem sibi imponeret, professionem suscepit, speciosis item sed fictis encomiis, quæ tunc vera arbitrabatur, ornauit. Sed tamen ne tum quidē aliquid solidæ utilitatis se inde percepisse conqueritur. Itaque paulatim ambigere cœpit, quid si Arist. sua nos autoritate decipiat? quid si cōmentitia sit ista doctrina? nonne

*Ramus ibi
dem.*

*Ortus Ra-
mea philosophia.*

frustra me torqueo, è sterili aridoq; solo fruges accepturus? Subinde itaq; præstantissimę facultatis logicę maiores sitiens vtilitates, omnes omnium logicas, tam Græcas, quam latinas curiosę peruestigauit: inter quas etiam fuere R. Agricolę viri vndecunq; doctissimi, de Inuentione libri: (quos Ioannis Sturmij consilio euoluit) & Platonis dialogi logici: ex quibus vtrisq; mediocrem germani amplissimę facultatis vsus gustum percepit: eam scilicet non ad clamandum de logicis præceptis inuentam esse, sed ad præstantium autorum lectionem, explicationem, cognitionem, refutationem, confirmationem: deinde ad dicendum de ciuilibus & humanis exemplis, deque artium studiis. Animaduertit etiam Aristotelem viuum non exercuisse Dialecticam in clamoribus de Dialectica, sed in analysi & explicatione Homeri, quem Alexander regi exposuit: sed in eloquentia, qua discipulos exercuit, vt & diserte dicerent, & acute disputarent. Deinde illi ipsi dialogi Platonici & Agricolę libri suggererunt ipsi non tantum finem logicę, qui sit explicando & disputando bene ratiocinari: sed etiam partitionem inuentionis & dispositionis; nec non naturalis & legitimę methodi regulam, à notioribus scilicet & communioribus ad ignotiora & angustiora progrediendum esse. His omnibus futurę reformationis

nis primitiis, adiunxit ex analyticis Aristotelis falcem, securim, aratrum, cylindrum, cæteraque instrumenta excolendi agri logici; quem ipse quidem Aristoteles fertilissimum à veteribus collegerat, multis spinis ac sentibus repurgauerat; sed tamen adhuc multis arandi & sulcandi difficultatibus obfitum reliquerat. Ad quas etiam ipsas tollendas Aristoteles tanquã bonus paterfamilias instrumenta præclarissima liberis fabre fecerat. Ea sunt axiomata illa & principia logica de materia artis, ut nimirum præcepta omnia sint *κατὰ παντός, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ, & κατὰ τὸ μὲν πρῶτον*. Quas quidem leges etsi Aristoteles non manifeste artium conformationi adaptavit, nõ tamen eisdem denegavit: cum eodem consilio suam illam filiolarum demonstrationem, (quam proprietatibus istarum legum vestiuit) pepererit; eodem, inquã, quo Ramus diuina illa de materia artis oracula, seu auream demonstrationis vestem usurpauit, ob legitimã scilicet artium & disciplinarum liberalium, scientiæ acquirendæ gratia, conformationem. Ad Organici itaque vniuersi lectionem Ramus tertio rediit, omniaque eius documenta ad auream illam trium istarum legum, ac veræ methodi libram ponderauit & examinavit, ut consideraret, quomodo tam multa ab Aristotele in logicam collecta decreta principiis illis ac legibus contentirent. Hic sane monstrum horrendum,

informe, capite caudaq; truncatum inuenit :
 mera artis rudera, indigestumque Chaos de-
 prehendit. Ac tum demum cognouit, se fal-
 sa scholasticę opinionis persuasione deceptū,
 Aristotelis auctoritati ac doctrinę nimium tri-
 buisse : vt mirum esse non debeat, si fructum,
 qui nullus inesset, in libris illis nullum inue-
 nerit. Verum vt præstantissima facultas logi-
 ca, temporis iniuria negligentiaque homi-
 num collapsa, pristino nitori restitueretur,
 nec hominum genus insigni eius vsu priuare-
 tur, Ramus perfectius quid meditari, logi-
 camque situ ac squalore obsitam è tenebris
 eruere & illustrare cœpit: partim propria cō-
 scripta logica, partim editis in Aristotelem
 animaduersionibus, quibus nō tantum erro-
 res eius & sophismata detexit: verum inter-
 pretes quoq; fatuæ credulitatis, Sorbonistas
 blasphemæ impietatis liberrime commone-
 fecit: quod videlicet priores illi Aristotelem
 superstitiose quarūuis litium sequestrē con-
 stituerent, eiusque responsis tanquam alicu-
 ius ex Tripode loquentis, indubitata fidem
 haberent: hi vero deliriis & paganis e-
 iusdem crassissimis ad oraculorum diuino-
 rum contemptum abuterentur, ac metaphy-
 sicam eius Theologiam subtiliorem vtilio-
 remque concioni, quam Prophetarum aut
 Apostolorum simplices oratiunculas, impie
 calumniarentur. Atq; ob hanc Christianam

παρρη-

παρρησία Ramus à Sorbonistis & aliis quibusdam malis geniis ad subsellia iudicium protractus, de fama & vita, & fortunis periclitatus est, tandemq; compedibus tum manu, tum ore ligatus, ne vnquam scribendo vel docendo se exerceret, vtpote qui Aristoteli repugnando Theologiam enervaret. His tamen omnibus nihil deterritus Ramus, quamuis magnis temporum calamitatib. affligeretur, inuidiosis hominū calumniis vexaretur, grauissimis interdictis commentari quicquā prohiberetur, & fere media iam morte teneretur; non tamen abstinuit, sed animo pariter & studio institutum tam sanctum, tam reip. salutare, ac communibus studiis profuturum persecutus est: & logicam, physicā, ethicam, mathematicā, reliqua; disciplinas humaniores Herculeis laborib. illustrauit ac restaurauit: præsertim linguæ manuumq; vinculis per mecænates solutis. Et hinc patet, qua ratione P. Ramus ad contradicendum Arist. sit adductus: nulla videl. calumniandi libidine, sed veritatis amore: nulla proprii cōmodi vanæve gloriolę cupiditate, sed cōmuni studio: sã iuuentutis vtilitate & necessitate: itē quomodo è scholasticis adulantū interpretū tenebris ad doctrinæ lucē peruenerit: quomodo artiū ingenuarum restorationē suscepit, quomodo ex tam longinqua errorū iactatione, tot fluctibus, tot tempestatib. ereptus,

suauissimum tandem veritatis portum at-
 gerit, Rhodolpho scilicet Agricola, Ioanne
 Sturmio, Platone, Aristotele naucleris, re-
 migibus, vectoribus. Nostrum est iisdem ve-
 lis ex alto scholasticarum vanitatum pelago
 in solidioris philosophiæ portum contende-
 re. Itaque ô iuuenes, quotquot estis liberali-
 ores, vos moneo, vos quaeso, ne putidis Ra-
 momastigum calumniis aures præbete: ne
 cæco quodam præiudicio doctissima Ra-
 mi scripta spernite, ne virgula censoria ea op-
 primit, sed voluite sedulo & reuoluite, vt
 rationes & instituta cognoscatis, quibus ar-
 tium reformatio ac legitima conformatio
 constat: præsertim cum subleuandæ iuuen-
 tutis imbecillæ causa edita sint, & tantum vi-
 rum non solum perpetuis laboribus, indefi-
 nentibus vigiliis, sed ipsa quoq; morte cõsti-
 terint. Etenim in illa Carnificina Parisiensi
 (qua nihil immanius aut crudelius nec anti-
 quitas vidit, nec posteritas videbit) à perdi-
 tissimo quodã sicario, qui à Papistis & Pseu-
 daristoteleis subornatus erat, plurib. ictib. est
 confossus, & è fenestra, spiritum egre trahēs,
 ex alto in aream præcipitatus, pedibus fu-
 ne deuinctis per vrbs sordes (quod idem &
 magno illi Admiratio contigit) deuolutus
 est: caput à chirurgo detruncatum, cadauer
 in Sequanam proiectum. O dura tibi, Ra-
 me, & acerba pietatis ac philosophiæ præ-
 mia!

mia! O detestandam hominum ingrati-
 tudinem! qui labores indefessos scurrili cachin-
 no: eruditionem incomparabilem inuidiosa
 tyrannide: pietatem singularem impiissima
 nece: honorem fannis: præmia pœnis: opti-
 ma merita exitialibus suppliciis ac dira morte
 compensarunt. Dignissimus profecto fuisti,
 Rame, qui ad Nestoreos annos, ad Mathusa-
 lemia secula peruenires, logicoq; ligone ar-
 tium arua diutius excoleres. Vah itaque nu-
 ptias regales! vah Thyesteæ conuiuia, sangui-
 ne piorum madefacta! Non enim patriæ so-
 lum funesta fuistis, sed omnibus quoque om-
 nium nationum gentibus, omnibus artium
 liberalium studiofis deplorandam ruinam at-
 tulistis. Sed memoria nefandæ illius tot illu-
 strium virorum necis, pristini doloris vulnus
 recrudescit, & animus facinoris meminisse
 horret. Itaque illa mittam, & quod restat ad
 Hysagathum me recipiam, toxicumque a-
 cerbitatis & calumniarum, quod in Ramum
 laboresque eius & sectatores iracunde euo-
 muit, abstergam: idque non calumniis aut
 conuitiis (quod certe, si ductum ipsius sequi
 vellem, facere necesse haberem) sed argumē-
 torum ponderibus, hominumque prudentū
 documentis. Id vero totum iuuentutis causa.
 Etsi enim inanes illius & ventosi strepitus ac
 fumi nullam merentur refutationem, cum i-
 psi sua leuitate facillime euanescent: tamen

quia iuuentutis periclitari libertatem atque ipsam adeo veritatem præsentiebant, homini isti conuiuere nolui. Itaque ne illa calumniarum nebula aduersus Rameam philosophiam excitata, mentis teneræ oculos perstringat atque obscuretur, quo minus veritatis lucem tueri aperte possit: immittam solem feruentissimum, cuius radiis illud conuitorum meteoron nuper exortum dissipetur. Confidimus, ô iuuenes, vos beneuolentiâ nostram agnituros, ac leuidense hoc munusculum libertati vestræ dicatum benigne accepturos, nec non de fraudib. aduersarij præmonitos, salutari nostro consilio & exhortationi parituros esse. Valete.

C A R M I N A A C C E N T O N E S
O B E L E G A N T I A M A C I N -
S I G N E M C V M P R O P O S I T O
conuenientiam ex Euzicio Synæ-
ceo huc ab amicis com-
portati.

*V*ix noua iam logice Rami florescere cæpit,
Lataq, diffusis frondibus arbor erat.
Et prope conciderant rodentes germina bruchi,
Cum malus insultat frondea culta caper,
Pestiferoq, salax consanciat omnia dente,
Et necat afflatu proxima quæq, suo.
Sed ule iam properans tua pastina vinitor effer,
Quoq, potes dirum robore perde pecus.

In du-

*In duram cornuta licet se bestia frontem
 Tollat, & elato te pede forte petat.
 Se tamen en nulla mancam suffragine fulcit,
 Qua se sustineat, conspice, parte caret.
 Forsitan adiutos aliis admonerit ictus,
 Firmat tibi, post quam te tueare, petra est.
 I. Episcopus F.*

Alius cento.

*Nunc marcesce, dole, nunc inuide rumpere diuor,
 Quod contendebas non fore posse, vides.
 Ranca Sophistarum reticent collegia: Ramus
 Dat sophiæ solem nunc rutilare suum.
 Namque coaxantes nocturno tempore ranae,
 Cum matutinus surgit Apollo, silent.
 S. Copperus:*

Alius in Hysagathi φιλαειστέλειαν.

*Quis tamen hic Zelus? quæ cæca insania mentis?
 Quis tam vesanus miror, & unde furor?
 Unius ut possint maculas delere Stagira,
 Diuinos tentant dilacerare viros.
 Quod quia difficile inceptum ut deducere possint,
 Nec flectant superos, nunc Acheronta mouent.
 Nam perstrata, vias, cauponas, lustra, tabernas;
 Balnea, tonstrinas, atria, templa, domos:
 Iniicienda rogo Rami Zizania clamant,
 Et suffocandos illius esse libros.
 Autorem sceleris vocitant, nequamq; Sophastrum,
 Et cane vitandum peius & angue monent:*

Quod sacra diuina peruertat dogmata legis,
 Et reprobam sanctam destruat arte fidem.
 Cur? quod Aristotelem nimio feruore magistrū
 Culpat, & abiectis dat meliora strophis.
 At nulla impietas, nulla est blasphemia, crede,
 Stultitiæ fatuos admonuisse suæ:
 Nulla est religio, sancte taxare profanum,
 Riteq; fallentem tecta aperire strophæ.
 Ergo quid in Ramum senis sycophanta maligne?
 Quid vomis infami dira venena libro?
 Quot tuus usq; furor Rami bachatur in artes,
 Quog; doces istas barbarus usq; technas?
 Has redimet semper nugas tibi per dita pubes,
 Et fœti partum credet inepta Iouis?
 Crede mihi non sunt istæ Dialectica nuge,
 Quas cogis pueros edidicisse tuos.
 Sed magis occacans teneram fuligo inuentam,
 Ne rectum studij cernere possit iter.
 Florida quin igitur cessas arrodere Rami
 Germina? quin tādē garrula labra premis?
 Namq; licet gliscens effundat aranea virus,
 Non tamen Herculeas inficit illa manus.
 De libertate ac veritate philosophi-
 ca vt breuissime sic rectissime Iustus
 Vulteijs, vir præstantissimus.
 Nec mihi pro Ramo, nec docto est pugna Philippo;
 Verus uterq; placet, falsus uterq; iacet.

O R A.

ORATIO

ADVERSVS RAMOMASTI-
GAS AC PRÆCIPVE ADVERSVS
Hysagathon quendam; vna cum
Exhortatione iuuen-
tutis studiosæ.

PRisci olim sapientes multa quidem saga-
citer & vere de humana vita hominumq;
ingeniis ac moribus protulerunt: sed inter re-
liqua ferme omnia verius nihil, aut saltem vix
quidquam æque verum dixisse videntur, quã
illud; quo quis sit indoctior, eo esse impudẽ-
torem. Nam huius prouerbij veritas non so-
lum hæctenus à compluribus egregie com-
probata est, sed nunc profecto longe euiden-
tissime ab Hysagatho quodam stabilita. Is e-
nim etsi nullam vnquam Academiam priui-
legiis & ornamentis academicis plene instru-
ctam perlustrauit, nullum insignem philoso-
phum audiuit, nullos præstantes nec Aristo-
teleos nec Rameos euoluit, nec vllius erudi-
tionis veræ sibi conscius viuit, audacter tamẽ
in publicum prodire, optimos ac doctissimos
viros non auditos, non intellectos, condẽna-
re ac proscribere, & hinc eximiam eruditio-
nis opinionem captare, non erubescit. Hanc
summam impudentiam ac malevolentiam,
thra sonicamq; gloriæ cupiditatem cum me-
cum reputarem, vtpote qui virum ante trien-

nium nouissem, & multas tunc studiosorum querelas de inuidiosis atque indoctis ipsius lectionibus audiuissem; obstupescendo hiandoque mirabar, tam breui spatio istum hominem tantum proficere potuisse, ut Aristotelis & Aristotelici operis interpretationem, aut defensionem vel tentare vel sibi arrogare auderet. Etenim ille (quod negare non potest) nec Aristotelem, nec Aristoteles interpretès, nec Ramum, nec Rameos excellentes, vnquam accurate vel audiuit, vel legit, vel intellexit: sed gloriandi tantum & conuitiandi libidine se audiuisse, legisse atque intellexisse, aliis persuadere cupit. Itaque continere me non potui, quin stylum contra audaculum stringerem, & aliquid ipsi, tum ad Rami defensionem, tum in Aristotelis & verorum eius sectatorum gratiam reponerem. Neque enim alia Hy-lagathum causa impulit, cur ita contemptim Rameis insultaret, quam ut alienis laboribus ac sudoribus friuole culpandis sibi gloriam nomenque compararet, aliis inuidiam & odium insulsis suis calumniis ac putidis conuitiis crearet. Itaque non dubito quin omnes boni audax & gloriosum illius facinus sint improbaturi: contra vero æquo animo laturos, si breuiter, libere ac sincere hominis arrogantiam, calumnias & inuidiam retundam, bonisque viris suam famam & existi-

existimationem contra mordacis illius philosophastri latratus defendam. Id vero cuncti ut faciant, & ut omni præiudicio sublato ad huius causæ cognitionem æquanimis veniant, & vtriusque rationes ad iustam stateram æquamque libram ponderent, enixe oro simul atque obsecro.

Qualia igitur argumentorum & rationum fulmina terribilis ille in Ramum & Rameos emittit? Principio Ramum & Rameos sophistas nominat: eorum vesanamentiam culpat: peruerse ingeniosos appellat, qui veræ philosophiæ simul & eius autoribus ac *βεβαιωταῖς* bellum ausint, & bellum quidem nefarium nunc nuper indicere. Hæc ille. Nonne sus Mineruam, dixeris? *ῥῆς* enim Latinis Sus est: à qua Hysagathus nomen conueniens obtinuit. At enim quibus argumentis accusationem istam probat? quibus rationibus confirmat? Argumenta ipsius sunt hæc ipsa, quæ audimus, calumniosissima conuitia: rationes ipsius sunt hæc ipsæ, quas audimus, putidissimæ ac mendacissimæ obrectationes. Idem accusator est: idem iudex & condemnator est: idem reus est. Ille namque qui optimo iure accusandus & condemnandus erat, viros optimos, non visos, non auditos, non lectos, non intellectos, causa non dicta, non audita, re non lecta,

non intellecta, tyrannice accusat & condemnat.

Prodierat nuper vanus quidam Ouenus, conuiciator Rami insulsiſſimus, à Marriano probe exceptus, cuius præcipuum aduersus Ramum & Rameos (quos non auditos, non lectos, non perspectos condemnabat) fundamentum ac firmamentum erat, neque legi, neque lego, neque legam (ac proinde, neque intellexi, neque intelligo, neque intelligam) quia ab Aristotele dissentiunt. Huius profecto germanum fratrem Hysagathum esse merito putarim. Neque enim ouum ouo, aut lac lacti similis esse potest. Par vtriusque ingenium est, par vtriusque studium: paria vtriusque firmamenta, paria vtriusque arma, par conatus, par successus, par pugna, par victoria. Meras tricās, meras ineptias, meras nugas, meras imposturas sophisticas proferunt ambo: Rationem prorsus nullam proferunt probationem omnino nullam: nullum plane argumentum. Ecquis ergo sophistam agit, si tales non agunt? Ecquis vesaniam suam amentiam prodit, si tales non produnt? Ecquis peruerſe ingenioſus est, si isti non sunt? Ecquis veræ vereque Christianæ philosophiæ bellum indicit, si tales non indicunt? Ecquis nefarius est, si tales non sunt? Nonne enim sophista est, qui σοφίαν paganis atque atheis plenam seruili quadam

αποζηλία

κακοζήλῳ æmulatur, eamque iuuentuti ad veram σοφίαν aspiranti, sine vlla distinctione, pro vera & incorrupta obtrudere & inculcare, vt isti faciunt, callide conatur? Nonne vefanus & amens est, qui, tametsi Christianus audire cupit, cum Ethnico tamē Aristotele multoties contemnit Christianismum, qui errare & nugari mauult, quam cum P. Ramo, homine Christiano, & Christi martyre, cumq; affeclis Rami veriora tradentibus, recte sentire? Nonne peruerse ingeniosus, imò nefarius est, qui tam peruerse abutitur ingenio suo ad peruersum illud ac nefarium philosophandi Cacoëthes celebrandum & propagandū, ad omnis generis tricas & rixas, calumnias & imposturas producendas, ad paganismos & atheismos defendendos, ad optimos viros sine vlla in medium allata ratione proscribendos?

Veræ philosophiæ bellum indicunt, ait ille. Sed qua fronte, qua conscientia, qua pietate, qua denique veritate veram nominat, quæ tot tricis, ac spinis, tot nugis & ineptiis referta est, quæ tam mendax & calumniosa est, quæ tam seruilis & illiberalis est, quæ magnam sui partē pagana & prophana est, quæ denique non vere Aristotelica, sed pseudaristotelica est? Si veram philosophiam, Hysagathe, veramque recte philosophandi rationem desideras; En tibi eam, quam perspicue

O

sum descripturus, omnibusque suis principis, formis ac differentiis à veterana & falso nominata philosophia deinceps paulatim discriminaturus. Illam nemo ex veris Academicis, nemo ex veris Socraticis aut Platoniciis, nemo ex veris Aristotelicis, nemo ex veris Rameis, quin imo nemo ex veris philosophis, inter Christianos quidem, salua religione ac pietate, salua veritate, salua scientia, salua conscientia, improbare, nedum impugnare, vnquam poterit.

Quod si Aristoteles hodie apud nos reuiuisceret, eandem illam ambabus vlnis amplexaretur, & suauissime exoscularetur: quin etiam pseudaristoteleis illam reiicientibus & calumniantibus, vehementissime succenseret, &, quod nomine ac philosophia ipsius tantopere ad veritatem ac veriore philosophiam oppugnandam abutuntur, grauissime indignaretur. Et quam stolidum profecto atque ineptum, istorum hominum institutum est. Quicquid Aristoteles dixit, id ipsa sapientia, & vniuersa philosophia apud eos dixisse creditur, atque adeo natura ipsa suo ore dictasse & docuisse: Quasi solius Aristotelis libris omnis philosophia comprehensa sit: Cum tamen optimo iure queratur: vbi ipsius Arithmetica? vbi geometria, optica, musica? vbi grammatica, græca vel latina? vbi cosmographia vel geographia? quasi vox Aristote-
lis

lis vnicum sit philosophiæ oraculum. Quid hoc aliud est, quam Monarchiam insolenter & nouo modo in philosophiam introducere, eamq; vnius hominis seruili imperio subiugare? Ea vero cum regina & domina semper sit habita, iugum ferre non didicit. Et quis credat humanæ sapientiæ immensas opes, aut naturæ tam spatiosa latifundia vnius hominis mente contineri, multo minus tam angustis chartis concludi posse? Quid audio? Aristoteles solus philosophus? Aristoteles solus sapit? Quod si ita est, quid de reliquis philosophis dicemus, qui ante ipsum extiterunt, quique post insecuti sunt? Nullamne philosophiæ partem iis relinquemus? An eos omni laude & lucro tantorum laborum, quos in philosophia consumpserunt, spoliabimus? In Socratis & Platonis schola nullane philosophia vixit? Quid de ceteris, qui horum tempora secuti sunt, qui multa sane, scienterque de rebus naturalibus disputarunt, multis philosophando profuerunt? Fateor quidem Aristotelem multa disputasse solenter, multa sapienter tradidisse, multa collegisse ex multorum philosophorum disputationibus, sed is tamen neque omnia complexus est suis libris, neque omnia vnus completi potuit, vt plane ridiculum sit dicere nullam esse aliam præter Aristotelis philosophiam, aut eum solum philosophum extitisse.

se: quod isti aperte profitentur, qui Aristotelem philosophiæ oraculum faciunt, qui eum solum recipiunt, cæteris omnibus explosis. At vero Aristotelem in scholis tantum retinuerunt, quod is vnus ex illa antiquitate rixantium circulis esset aptus (vt verissime sensit Ludouicus Viues lib. 4. De caus. corrupt. artium, vir pari iudicio & candore) non quod is solus omnia dixisset, aut omnia vere dixisset. Quam enim multa sunt, quæ Aristoteles non degustauit in naturæ contemplatione, quæ alii obseruarunt & addiderunt, vt Theophrastus, Plinius, Seneca, alique scriptores plurimi, quam etiam multa, quæ ab Aristotele tradita postmodum falsa esse experientia temporis progressu demonstrauit, quæque Naturæ historici magnis argumentis & experimentis confutarunt: Quorum libros qui legunt, rem ita esse intelligunt.

Sed satis (Hylagathe) de primo tuo, eoque valde bruto fulmine. Itaque ad reliqua progrediamur. Dicis Rameos Aristotelem omni calumniarum genere vexare. Cedo igitur calumnias: cedo vexationes: Ramus in Aristotelem eiusque interpretes animaduertit, errores eorū correxit. Quid tum? animaduersio nō est calumnia: correctio nō est vexatio, non est irrisio, sed iusta eius accusatio & admonitio, qui aliquid minus vere, minusque scite aut methodice scripserit. Quod si forte
Ramus

Ramus alicubi calumniatus esset, si iniuste quid reprehendisset, cur non rationibus & argumentis philosophicis, si philosophus es-
se vis, illud demonstras? Audacter quidem affirmas, rationem vero nullam profers, sed contumeliis omnia imperitioribus persuadere tentas. Sane multo tibi utilius fuisset, plus contra Ramum profecisses, plus laudis à philosophis reportasses, si breuem aliquam disputatiunculam rationibus logicis munitam contra Ramum edidisses; Locos quibus iniuria tibi Aristotelem afficere videtur, in medium protulisses, aperteque contra cauil-
lantem disputasses: Longe plus, dico, quam si sexcentas huiusmodi epistolas calumniosas & mendaciis refertas emiseras. Itaque si bonus es (Hysagathe) si existimatio tua aliquo modo tibi cordi est, tibi inquam, & tuis con-
tribulibus, qui tecum in eadem officina cu-
dunt, inque Rami oppressionem coniurarunt, & in suo quidem sterquilinio, detonando contra Ramum ac debachando, valde se fortes præbent: tum sane rationibus agite, non conuitiis, probationibus, non obtrectatio-
nibus, argumētis, non calumniis, documen-
tis, non contumeliis. Quod si chalybe pu-
gnare nolitis, plumbum quoque pugionem
omittite, dentemque theoninum; calumnias
& conuitia seponite. Sunt enim hæc arma
impotentium, nullius sibi fortitudinis con-

sciorum calumniatores & sophistæ, cum nec sua, nec eorum quos defendendos suscepunt, vitia excusare; Neque aliorum recte facta dictave iuste reprehendere, aut solidis rationibus impugnare possunt, tum ad maledicta & conuitia, omnium sycophantarum vltimum asylum (vt & vos facitis) cōfugiunt, quippe cogitantes:

Flectere si nequeo superos, Acheronta monebo:

Maxime autem dolendum, quod illa mancipia & serui atrienses egregie dominis suis consultum, eorumque honorem fortiter seruatum ac vindicatum existimant, cum multas criminationes in aduersarium euomuerint, & clamorum atque impotentium canum more summopere latrauerint.

Sed vt ad rem redeam: quid est quod tantopere te contra Ramum incitet? quia non tantum interpretibus. (ais) sed ipsi quoque Aristoteli, summo viro, & vnicæ philosophiæ aquilæ aduersatur. At at hinc illud est: hinc odiū, hinc liuor, hinc obtrectatio: quia Ramus non parasitice Aristoteli adulatur, quia non Terentianum scurram imitatur; ait, aio, negat, nego: Ideo grauiissimis criminationibus, virulenta lingua incessitur, carpitur, schola oppidoque eiicitur: Idque sine vlla ratione, imo sine vlla causæ cognitione & consideratione. Neque enim vlla quæstio mouetur, an iure Aristoteli in quibusdam re-

fraga-

fragatus sit Ramus. Satis apud illos Aristarchos & Zoilos est, quod aliquando refragatus sit. Sed quæso te Hysagathe, cur Aristotelem tantopere euehis? Nimirum quia tibi tuisque hoc pacto aucupium facis. Aristotelem, Aristotelem, ad raum usque clamatis: nimirum quia sub Aristotelis nomine & auctoritate fundos ac feuda vestra possidetis. Aristotelis nomine omnia coloratis: quia sub hac larua apud credulos & ignavos, qui ingenium ac iudicium proprium adhibere & exercere non cupiunt (quales prohi pudor nimis multi reperiuntur) quidlibet obtinere potestis. Aristotelis insignia usurpatis: Illius nomen prætenditis, sed pro vobis ipsis contenditis, non pro veritate ac perspicuitate philosophica, non pro iuventutis utilitate. Videtis Rami & Rameorum lectione, disciplina & exercitatione, adolescentes mirificè proficere, ad veram frugem studiorum maturè peruenire. Videtis ex vnius anni studiis vberiore prouentum surgere, quam ex auditionibus veteranarum commentationum per annos decem: Solum enim organon vix intra 10. aut 20. absoluitis: Ethica vix intra 10: Physica Aristotelis vix intra 20. Atq; ita tota hominis, quantumvis longæui, ætas non potest sufficere philosophiæ Aristotelicæ publice apud vos audiendæ, nedum perdiscendæ, atque exercendæ. Videtis fumos subtili-

*Aristoteles
privatum
suum qua-
sum ac lu-
cellum spe-
ctant.*

*Quantum
temporis
vulgo ad
audiendum
Aristotelem
requiratur*

tatum ac futilitatum, quibus vos in veterana philosophia innutriti estis, omnemque ingenii acie detriuistis, clariore luce rationis à Rameis dissipari. Videtis vestris illis tricis fidem aperte derogari; meliora tradi, nostra crescere, vestra decrescere. Videtis & deletis, doloremque & indignationem vestram armatis ira, odio, furiis, flammis, quib. ignaros & imbelles aliqua moueatis, scientes & intelligentes nulla permoueatis. Itaque Ramum, eiusque omnem memoriam & posteritatem sempiterna obliuione obterere & exterminare conamini. Etenim Rami fama & philosophia superstite, videtis vos frustra tyrannidis potentiam affectare, nec fieri posse ut illo viuo imperium cum vestris tranquille teneatis. Illo obliterato atque obtrito, à nemine metuentes, in scholis & pulpitis vos dominari libere posse arbitramini. Sicut hæc omnia totidē pene verbis Oueno fraterculo tuo demonstrauit & inculcauit Marrianus. Sed tu ô vano vestro more ea neque legisti, neque legis, neque leges: Interim ramen Ramum accusas, cōdemnas, flagellas. Sed quæso te, viden' etiam quid in Ramo accuses? *Laudes & quid reprehendas? Id scilicet quod magnæ laudi philosopho dandum est: Liberum ingenium, veritatis sinceræ studium, seruilis adulationis contemptum, sophisticæ despectum, quod in nullius gratiam, vel odium quicquam*

*Laudes &
vota Rami,
c Rameo-
um.*

quicquam scripsit Ramus, sed studio veritatis simul & libertatis illud Aristotelis nobilissimum apophthegma sedulo obseruauit, amicus Socrates, amicus Plato, sed magis amica veritas. Hanc, inquam, singularem, in sempiternum duraturam Ramo vitio vertis, atque ita stultitiam inscitiamque tuam turpiter prodis. Si enim ipsi Aristotelis scripta non per omnia satisfecerunt, id nihil iniquitatis habet, nec quicquam veris ipsius documentis ac monumentis detrahit. Nam Aristoteles etiam si diligentissimus fuerit in colligendis artibus, & è sentibus facibusque sophisticæ eruendis emendandis atque vsui accommodandis: Non tamen nobis quasi *Aristotelis philosophia non omnibus modis perfecta.* fabula peracta Plaudite commendauit, ut ipsius scriptis, tanquam omnimodo perfectis, & extra omnem dubitationis aleam positis perperam creduli acquiesceremus: Sed eadem illa liberioris animaduersionis atque correctionis media & remedia, quibus ipse aduersus omnes vetustiorum philosophorum ac sophistarum tricas & nugas vsus fuerat, posteris commendauit: Eaque qui amplectuntur veri Aristotelei & sunt, & dici debent, reliqui vero pseudaristotelei. Nequaquam ergo peccauit Ramus, quod Aristotelem examinare & emendare studuit. *Veri Aristotelei qui nam sint.* Aristotelis enim scripta non vbique perfecta neque sacrosancta sunt: neque incorrupta ad

E.

2. nos peruenerunt; Et Aristoteles omnibus
 3. superiorum temporum philosophis idem se-
 4. dulo fecit; ac nos idem facere suo exemplo
 5. docuit. Deinde magna utilitas efflorescit ex
 illa diligenti autorum consideratione, & a-
 nimaduersione: artium scilicet perfectio &
 maior ornatus. Itaque recte Ludouicus Vi-
 ues; De scriptis magnorum authorum existi-
 mare, ait, multo est literis conducibilius,
 quam autoritate sola acquiescere, & fide
 semper aliena accipere omnia: Absint modo
 iudicandi & pronunciandi pestes, liuor, acer-
 bitas, præcipue impudētia, & dicacitas scur-
 rilis. Neque enim effœta iam est vel exhausta
 natura, ut nihil prioribus annis simile pariat.
 Hæc est grauissima grauissimi viri sententia
 de artium recognitione: qua P. Rami liber-
 tas in contradicendo nugacibus interpreti-
 bus & ipsi nonnunquam Aristoteli, contra
 coniuatos nititur. Quid vero dicam de aliis
 præstantissimis viris, qui ante Ramum ean-
 dem sibi in Aristotelem libertatem sumse-
 runt; Et quibus nulla fuit religio præcepto-
 rem dormitantem vellicare, ineptias eius &
 antilogias, modo tecte, modo aperte nota-
 re, posterisque commonstrare? Theo-
 phrastus equidem præcipuus Aristotelis dis-
 cipulus, & in lyceo successor, multis in locis
 præceptorē nō obscure carpit: Idē facit Eu-
 demus, Philoponus, & alii vetusti, illos secu-
 ti.

6. *Etiā alii
 præstantes
 viri Aristotelem car-
 pserunt.*

ti. Sic Themistius Aristoteli de ideis cauillanti nequaquam pepercit: Aristoteles (ait) perpetuo contradixit in specie quadam fallaci, id est sophisticè captioseque disputauit. Eodē modo Simplicius & Eustrathius præceptoris sophisticen notarunt. Aristoteles (inquit Simplicius) de ideis potius ad verba, quam ad sententiam argumentatur. Multo apertius Eustathius; possit (inquit) Aristoteli aliquis iure obiicere, videris, ô Aristoteles de industria (quippe qui amicus & discipulus Platonis extiteris) aduersus opinionem de ideis adeo fallaciter & captiose disputasse, vt ex eo quod nihil dicturus eras, quod ad euerendam de ideis sententiā valeret, eam confirmares magisque stabilires. Præter hos alii multo libèrius multa carpunt, vt L. Valla, P. Melanchthon, Ioannes Sturmius, Lambertus Danæus, Theodorus Zvvingerus, Franciscus Patritius, Rodolphus Agricola, qui idem cum Ramo conqueritur, multa nimirum esse apud Aristotelem inutilia, obscura, inordinata: meliora doceri posse, ideoq; non per omnia Aristoteli tanquam Sireneo scopulo adhærescendum esse? Sic Ludouicus Viues, vir vel ipso nomine suspiciendus, pluribus sæpe libris nihil aliud agit, quam quod Aristotelis errores ordine enumerat: Præsertim vero lib. 20. de causis corruptionis artium. Quid dicam de Cardano? Is non solum

*Lud. Viues
de erroribus
Aristotelis.*

- Aristotelem inscitiae in physicis subtilitatibus accusat, sed sacratissimum quoque paladium logicum, demonstrationem dico, quam omnes Aristotelei tanquam intimum philosophiae mysterium colunt & venerantur, disertè oppugnauit, tanquam commentum in rerum natura impossibile. Nescio, inquit, quorsum suam illam tot conditionibus celebrem demonstrationem Aristoteles induxerit, cuius nullum apud homines exemplum potest inueniri. Quid vero Iacobus Scheccius, Tubingensis Academiae clarissimus philosophus? num is in omnibus Aristoteli parasitice adulatus est? minime vero: sed quamuis alias ad eius defensionem quilibet commentari soleat; in analyticis tamen veritas ipsi hanc vocem extorsit, ut Aristotelem somniasse, errasse, anatomiae imperitum fuisse, ingenue fateatur. Neque sane mirum. Homo namque fuit Aristoteles, & quidem Ethnicus ac Prophanus homo: angelus non fuit: Deus non fuit, qui labi, hallucinari & errare non potuerit. Quid nunc ais, Hysagathe? An vnus Ramus Aristoteli refragatur? An solus peccauit in Aristoteleam auctoritatem? Nequaquam: sed multos habet socios, quos, si eum accusare velis, in eandem reprehensionis communitatem pertrahes. Verum enim uero etiamsi nullum facti sui socium haberet, non tamen propterea temerarius

*A libertate
humana.*

rarius foret, aut horrendis illis conuitiis pro-
 scindendus. Est enim mens hominis per sese
 libera, nullius præter Deum placitis astricta,
 quibus necessario subscribat. Quinetiam de-
 buit Ramus Aristoteli in philosophia labo-
 ranti opem ferre. Veritas enim in profundo
 est demersa, nec vnius hominis ætas aut in-
 genium ad eruendum sufficit, sed plurima
 secula & infinita ingenia eam ad rem requi-
 runtur. Vnde & dies diem docere dicitur,
 quod subinde ab ingeniosis hominibus noui
 quid animi solertia deprehendatur, quod ve-
 teres latuerit. Hoc ipsum Solon sapientissi-
 mus Atheniensium legislator de se prædicat:
 γνέστω, ait, αὐτὸ πολλὰ διδασκόμενον. Neque
 vero natura tam est effæta, vt nihil prioribus
 seculis simile parere queat, sed posteritati
 quoque aliquid reliquit, vt nimirum & in ea
 nasceretur ingenia non asinina, non stupida,
 sed ad præclari quid faciendum non minus
 quam olim apta. Itaque cum Ramus tale in-
 genium sibi Dei munere concessum sentiret,
 quod in communem omnium vsum trans-
 ferret, acriter in artium instaurationem in-
 cubuit, vt iuuentus ab inertibus rabulis, qui
 magis ostentandi ingenioli, quam iuuandæ
 pueritiæ causâ Aristotelem ad rauim decla-
 mitabant, liberaretur. Itaque non est quod
 quis Ramo succenseat, si acrius aliquid in il-
 los Sophistas, Sorbonistas, & Pseudaristote-

9.

*Ab infirmis
 tate huma-
 na & rerum
 obscuritate.*

10. leos dixisse videatur. Agitur enim hîc de publico bono, de pietate ac religionis sinceritate, agitur de tenera ætate puritiæ nostræ, quam qui pravis opinionibus imbuit, nugisque inutilibus grauat optimo iure increpatur. Nam nisi mature tum corruptores illi iuuentutis refrenentur, tum ipsa iuuentus de malo commonefiat, misere in ineptiis adolescit, nunquam ex animo ipsius euellendis. Nam à teneris assuescere multum est, Et:

*Quo semel est imbuta recēs seruabit odorem,
Testa diu---*

Itaque satius est initiis mederi quam fini, antequam scilicet Attellanæ illæ tricæ in animis iuuenum altiores agant radices, ac firmitus insideant, quā vt postea, euelli queant.

- II. Denique hoc vere philosophicum & Aristolicum est, in Aristotelem videlicet eiusque monumenta Aristoteleo more inquirere, examinare, expolire, corrigere, (cum præsertim scripta eius mirifice corrupta & deprauata sint, vt infra.) Sic enim & Aristoteles in omnium præceptorum & antecessorū suorum, omniumque superioris temporis philosophorum monumenta liberrime ac seuerissime inquisiuit, examinauit, correxit, vituperauit: atque ita suo nos exemplo & instituto idem facere, non autem in vnum philosophum solum iurare docuit. His omnibus iisque grauissimis rationibus ita ponderatis

Ramus

Ramus exemplo ac more Aristoteleo inquit in Aristotelē.

Ramus manum tabulae applicuit, & contra sui temporis Sophistas, qui interpretibus Aristotelis, & ipso etiam Aristotele, turpissime abutebantur, omniaque eorum verba ex Tripote profecta parasitice credebant, liberri-
me disputant: eam solam ob causam, velut nunc sapius dixi, ut recta philosophandi ratio ab inferis resuscitaretur. Atque utinam eadem illa mens pluribus fuisset, haberemus accuratiora, clariora, veriora, illustrioraque in philosophia omnia. Sed illa diligentia neglecta est, & superioris ætatis Sophistæ incautos adolescentes ad sensus & opiniones, tanquam pecudes alligarunt: Aristotelis auctoritatem, opinionem, & voluntatem pro certo & indubitato principio, firmaque hypothese reposuerunt: Imo discipulis credulitatem imperarunt, ne iis quæ a præceptoribus dicerentur, eidem denegarent. Id ipsum hodie quoque nonnulli, haud exigua eruditione gloriantes, discipulis acutioribus causas eorum quæ docentur sciscitantibus, regerunt, & venerationem præceptoris inculcant. Sed id profecto valde absurde: An enim si tibi præceptor ignarus, rudis, infans flagitiosus sit, opinionesque mendaces & falsas pro veritate indubitata proponat, tu credulus discipulus esse debebis? an nullam doctrinæ rationem requires, sed assensionibus eius de repente fidem habebis? non opinor, nisi

An discipulum credulum esse oporteat.

omnino tanquam bardus & stupidus seruus, moroso domino astrictus, iudicio arbitrioq; carere velis. Quin nec artes ob id discipulo præleguntur, ut ab eo credantur, sed ut causis eorum quæ docentur perspectis, ingenium iudiciumque ipsius confirmetur, ac præcepta ad usum in vita utilem transferantur. Verum inter illos homines nihil præter fatuam credulitatem valet: ex quo ipso tãquam principio & fonte infiniti errores profluxerunt.

Interim tamen Aristoteles (quod abominor) credulitatem istam pro fundamento suorum paganismorum posuit, ne qua omnino auditori de suis oraculis iudicandi potestas esset. Mira profecto Aristotelis proteruia, (liceat enim libere quod verum est, proloqui) qui cum Platonis præceptoris sui verissimis plerumque sententiis cupidissime fidem deroget, credulitatem tamen istam à suis discipulis tribui sibi postulat, ut ipsum legentes, Apollinem aliquem consulere & audire sibi videantur. Sane hæc fides soli Deo in verbo suo nobis loquenti, debetur, ibique Pythagoreorum αὐτὸς ἔφατ' merito valet, cum solus Deus sit αὐτόπιστος, nec fallere possit: omnis autem homo sit mendax.

Itaque in philosophia de humanis rebus quomodo versandum discipulo sit, Plutarchus pulchre vereque docet, cum ait: Non quemadmodum omnia religiose metuimus

ac

ac reueremur in sacris, ita oportet in autori- *Incommens.*
 bus omnia venerari: sed audacter adhibito *quomodo*
 iudicio probare quædam, quædam impro- *iuenibus*
 bare. Non sic parentum Poetis, aut Philoso- *audienda*
 phis, quemadmodum pueri obtemperant *pœmata.*
 pædagogis. Sed quemadmodum Cato puer
 parebat quidem pædago iubenti, sed ro-
 gabat quam ob causam id iuberet: Ita fides
 habenda est autoribus, si causam idoneam
 reddiderint. Atque hæc pro primis illis ful-
 minibus, quibus Hysagathus in Ramum fru-
 stra detonuit, restringendis sufficiant. Nunc
 pergo ad grauissimum illud Aristoteleorum
 præiudicium, quo non solum alijs adolescen-
 tibus credulis, verum sibimetipsis quoque
 turpiter imponunt. Illud est autoritas & præ- *Autoritas*
 stantia Aristotelis, contra quem hiscere ne- *Aristotelis*
 fas esse putant, ne dum disputare, aut melio-
 ra quam ipse tradiderit, optare: quia, vt ait
 aduersarius, summus vir fuit, & vnica philo-
 sophiæ aquila.

Hæc est illa fallax & seruilis persuasio, vn-
 de Aristoteleis prima mali labes: hic est cædo
 totius controuersiæ cum Rameis: quo euul-
 so, lis tota facillime componi poterit. Itaque
 de eo imposterum sermonem instituendum
 puto, vt quanti roboris hoc sit argumētum,
 appareat. Illud tamen antequam faciam, æ-
 quum lectorem serio præmonitum volo, ne
 ea quæ deinceps de Aristotele dicturus sum,

P

Principaliter hoc libello differitur non contra Aristotelem, aut veros Aristoteleos, sed contra pseud-aristoteleos: nec pro pseudorameis, sed pro veris Rameis.

philosophi oppugnandi, despiciendi, aut laudibus eius detrahendi causa à me dicta opinetur: Sed ad pudefaciendos inertes parasitos, adulatores, hypocritas, & Sophistas, qui Aristotelis autoritate ad sophismatū & mendaciorum suorum patrocinium turpiter abutuntur, dum eam magnificis titulis, splendidis encomiis, supra communes hominum dotes in cælum vsque extollūt, ac nimis laudibus, ex philosopho Deum quendam, qui errare non potuerit, efficiunt.

Pseudaristoteles.

Quod ergo Aristotelem laudant, non improbo: neque enim mihi propositum est, Aristotelis veras laudes, quæ magnæ inter omnes semper fuerunt, oppugnare, sed hoc merito improbo, quod falsis & fictis laudibus commendant, quod laudando omnem laudem ingenui & liberalis hominis amiserunt: quo facto se falsos & fictos Aristoteleos ostendunt, & Aristoteleæ philosophiæ seruos potius & assentatores, quam assertores. Contra has adulatorum imposturas spicula dirigemus, ut eos pudore suffundamus, nō ut Aristotelis famæ detrahamus, aut eum suis laudibus, quas profusissimas meritis est, spoliemus. Nemo enim est q̄ diffiteatur, Aristotelem summū fuisse philosophum, hominem laboriosissimum, veritatis amanti-
 mum, & ut Plinius vult, virum immensę subtilitatis. Et his ipsis sane laudib. Ramus eum
 subinde

Ramus Aristotelem laudat.

Plinius lib. 28. cap. 34.

subinde commendat : nec quisquam est qui Aristotelis laudes veras libèrius aut frequen- *Ramus lib. 1. schol. Dia- lect. cap. 7. 8.* tius decantet : Nam alias ipsi libertatem ingenii mirificam, veritatis studium feruētissimum, diligentiam & laborem summum attribuit : alias eum magnis & præclaris laudibus philosophos antiquos superasse ait, *Ibid. lib. 10. cap. 10.* quod ordine methodico singulas artes distinguere contenderit ; alias philosophiæ oceanum appellat ; alias equo generoso , acri *Lib. 1. schol. phys. cap. 4. Ibid. cap. 9.* atque alacri comparat : alias ingenium fecundum, multiplicis variæque sapientiæ plenum fuisse pronunciat : denique Aristoteli *Ibid. lib. 8. cap. 3.* sempiterno beneficio se obligatum affirmat. Itaque Ramus laudibus Aristotelis haud invidet, vel obtrectat, vt tu calumniaris Hysagathe, sed laudandum ingenue laudat, reprehendendum libere reprehendit : non autem, vt illud seruale nugacium interpretum pecus, quæuis sine iudicio ac discrimine probat, aut futilibus quibusdam distinctionibus colorat. Quod Aristoteles veterum ante se philosophorum placita & dogmata legere, colligere, corrigere, in ordinē redigere ac distinguere cæpit, id vero probe nouit P. Ramus. Verum & illud nouit, quod Aristoteles id quidem inceperit, non autem perfecit. Nihil enim simul & inuentum & perfectum est, vt verissime Tullius in Bruto.

His ita præmonitis nunc ad rhombum.

P 2

Quali itaq; Aristot. fuit ingenio? quali pietate? qualia eius sunt opera, quæ ipsa perfectione perfectiora hodie superciliose ac superstitiose à multis habentur, & tantum nō adorantur? Omnia hæc accuratè Laërtius refert, ex quo tanquam historico fide dignissimo, si quid πρὸς ἑπ^ο fecerit recensebo. Aristoteles itaque multarum quidem virtutum splendidissimis ornamentis fuit decoratus, sed multorum vicissim non exiguorum vitiorum nævis deformatus: quia plerunque ubi heroicæ virtutes, ibi heroica vitia. Ambitione enim, gloriæque contentione, insolentissimus fuit: liuore & malevolentia turgidissimus, ingratitude & paganis erroribus impiissimus. Ambitionis & malevolentia hæc sunt indicia; quod, cum Xenocrates Atheniēsis scholam aperuisset, magnaue laude, & auditorum frequentia doceret: ipse quoque scholam aperuit, ira aduersus condiscipulum fremendo dicens, αἰσχρὸν σιωπᾶν Ξενοκράτη δ' ἔαν λέγειν. Turpe est silere me, Xenocratem vero loqui, utpote quem scientia & eruditione longissime excello: Sic Cicero refert Aristotelem Isocratis æmulatione, cui infensissime aduersabatur totam pene formam disciplinæ suæ cōmutasse. Præter hæc euidentissimum quoque ambitionis argumentum est, quod ipse in peroratione Organi primum se logices inuentorem esse gloriatur: Nam (ait) in Rhetor-

*Aristotelis
viti.*

Laert. lib. 5.

3. de Orato.

*Aristoteles
tophst. elen.
cap. 17.*

Rhetoricis quidem multa ab antiquis dicta sunt: de ratiocinando autem omnino nihil prius dictum est, sed in eo longi temporis exercitatione laborauimus. Hæc ambitio amplissime à P. Ramo refutata est, & innumerales libri demonstrati, vnde Aristoteles logicam collegerit, ex quib. nos paucos perferemus, vt ij, qui hodie adhuc Aristotelem ea de re gloriante propugnant, nec præ nausea aut præiudicio lectioni Rameorum scriptorum incumbere volunt, vanam Aristotelis gloriationem agnoscant. Zeno itaque ante Aristotelem libros septem de logica conscripsit; Cleanthes sedecim; Sphæreus duodecim, Chrysippus 371. qui tantum ob artem *Laert. lib. 7.* logicam in Græcia nomen obtinuit, vt plerique dicerent, Deos si Dialectica vti vellent, non alia, quam Chrysippea vsuros esse: Speusippus quoque nepos Platonis, libros logicos conscripsit 17. quos cum aliis eiusdem monumentis Aristoteles, tribus talentis sibi comparauit. *Laert. lib. 4.* Quocirca tantus librorum logicorum numerus, abunde Aristotelis gloriationem pudefacit, & potius logicæ compilatorem, quam autorem, conuincit. Atque idem iudicium esto de aliis eiusdem scriptis: neque enim ipse omnia, vel propria industria, vel solus conscribere potuit; sed adiutus aliorum operis, eos quos habemus libros consignauit. Id de celebri illa historia animalium, ve-

*Plinius na-
turalis hi-
storia lib.
20.8. cap. 16.*

rum esse, Plinius abunde testatur, hūc in modum loquens : Alexandro Magno rege inflammato cupidine animalium naturas cognoscendi, delegataque hac commendatione Aristoteli, summo in omni doctrina viro, aliquot millia hominum, in totius Asiæ Græciæque tractu parère iussa sunt, inter omnes quos venatus, aucupia, piscatusque alebant, quibusve, viuaria, armenta, aluearia, piscinæ, auiaria, in cura erant: ne quid vsquam gentium ignoraretur ab eo. Istos ille percontando 50. fere volumina illa præclara de animalibus condidit. Quam multa vero Aristoteles, in omnibus philosophiæ suæ partibus ex Platone, aliisque istius seculi philosophis transcripserit, F. Patricius, post alios verbose ostendit.

Atque hæc de Aristotelis ambitione & arrogantia qua discipulo, Alexandro Magno, nō fuit impar: Hic enim ad principatū mundi, omni vita per Syrtes & Charybdes cōtendit: ille vero ad Philosophiæ principatum sibi acquirendum iam inde ab adolescentia, aspiravit. Sequitur nunc de eiusdem in præceptorem Platonem, optimè meritum, ingratitude: quæ sane non levis fuit, & tanto magis corripienda, quanto grauioribus sententiis, ab Aristotele ipso vitium illud notatum fuit. Nam gratitudinisne esse iudicas, si mulus post sucta vbera matris, obuersis natibus

tibus vngula eandem repercutiat? Si cuculus matrem vitæ causa incubantem deuoret? An potius turpissima ingratitude signū æstimabis? At vero hic ipse mulus, hic ipse ingratus cuculus fuit Aristot. qui Platonē ex ignorantie testis, ipsum excludentem ac laetantem, conuitiis percussit, calumniosoque ore lacere tentauit. Nam referente Laertio, à Platone præceptore (cuius vbera dulcissimo scientiæ ac cognitionis lacte distenta per viginti & unum annos suxerat) Viuo adhuc atque superstitē, desciiuit aperta que peculiari schola, dogmata ipsius longe verissima, multis sophismatis oppugnauit. Vnde non immerito philosophus præstantissimus totius Græciæ huic degeneri discipulo regeffit, Aristoteles in nos recalcitrauit non secus atque in matrem pulli. At, inquires, labentem vellicauit. Nequaquam vero: sed plerunque, quanto verior fuit assertio Platonis, tanto pertinacior Aristotelis contradictio. Nam vt reliqua nunc alto præteream silentio, quam versutus est Aristoteles idearum Platoniarum calumniator? Plato duplicē statuebat ideam, humanam & diuinam. Humanam intelligebat speciem, imaginem & notionē rerum perceptarum in mente hominis, secundum quam fabricari quid posset: vel vt magis sim perspicuus, genus logicū, quod in indiuiduis sit, singulisq; essentiam communicet, men-

*Laert. lib. 5.
in Vita Aristotelis.*

tevero ab iisdem abstrahatur. Non autem voluit esse exemplar aliquod separatum, ut animalcula in aëre volitantia, à quibus reliqua generentur aut conseruentur. Hoc, si quid dubites, ex Platone, Aristotele & interpretibus confirmo. Nam libro tertio metaphysicorum, proponitur ab Aristotele dubitatio de ideis, quod videantur esse: quia sit aliquid tertium præter sensibilia & mathematica: quod si sit, & ideas esse necesse fuerit. Etenim, inquit, quamuis non perspicue loquuntur idearum autores, id tamen ipsum volunt, & id ipsos sentire necesse est, quod idea sit essentia singulorum, ac nihil per accidens.

Cap. 6.

Cap. 1.

Cap. 6.

Sic 8. metaph. dicitur Vniuersale, Genus, Ideam, res esse affines: quo sensu etiam 6. & 7. cap. 1. metaph. ideæ contra Xenocratem exponuntur. Libro 13. metaph. expresse dicitur: Socrates vniuersalia illa non separabat, nec exemplares ideas comminifcebatur. Denique libro 1. metaph. origo idearum attingitur, quod videlicet Plato ob logicam vniuersalium definitionem, in ideam inciderit. Ergo Aristoteles perspicue declarauit ideas Platonis (humanas intellige) non aliud esse quam genera & species in logica, à quibus indiuidua essentiam trahant.

Parmenides vero Platonis Dialogus exemplaria idearum separata perspicue & aperte refellit. Vnde eadem reliquorum Platonis

tonis

Platonis locorum ambigue forsitan dictorum mens fuerit.

Quapropter Platone assertore, Aristotele teste, Platonis ideæ non sunt exemplaria segregata vel substantiæ in aëre volitantes, sed logica genera. Atque hæc de humana idea. Quid vero diuina? Deus, inquam, & sapientia eius, secundum quam tanquam exemplar in mente creatoris creata omnia factaque Platoni videbantur. Hanc ipsam vocabat ideam boni; primam, & bonorum omnium causam, ut Aristoteles ipse testis est in Nicomachicis: Quidam vero, inquit, præter hæc complura bona aliud quoddam per se bonum statuunt, quod causa sit, cur hæc bona sint omnia? In huius ideæ cognitione & contemplatione Plato Christianissime summum bonum collocabat, cum scilicet animus vinculo corporis solutus, in cælo æternæ sapientiæ, contéplatione perfrueretur. Hac de summo bono in idea collocando scientia, etiamsi nihil verius, nihil sanctius, à philosopho dici potuerit; Aristoteles tamen, cum in præceptorem ingratus, tum in Deum impius, malitiose eam calumniatur, & in eius refutatione, argumenta modo contra humanam ideam, de qua hic non quæritur, dirigit: modo summam boni ideam putidis & futilibus ratiunculis leuiter titillat, & beatitudinem hominis, in ea minime ponendam esse discipulis

Lib. 1. Ethicorum, c. 4.

Hoc Ioan. Casus, Angelus, fatetur lib. 1. cap. 6. Eth. Nicom.

ſuis perſuadet; ijs tamen non omnibus, quia aliqui fraudem ipſius olfecerunt, aſſenſumque diſtulerunt, vt ſunt, Themiftius, Simplicius, Euſtrathius, quorum animaduerſiones ſupra citate ſunt. Nec vero ſolum hac in parte Ariſtoteles ab interpretibus deſeritur, ſed à Theologis quoque Chriſtianis, ſatis aperte redarguitur, atque Platonis cauſa aſſeritur: præſertim vero ab Auguſtino. Nam, ait, cum philoſophorum alij ſummū bonum in corpore, alij in animo, alij in vtroque poſuerint, cedant omnes Platonici, qui non dixerunt hominem beatum, fruētem corpore, vel fruētem animo, ſed fruētem Deo.

Vides itaque, candide lector, maledicam Ariſtotelis aduerſus Platonē præceptorem ſuum, calumniam, non ſolum ex Platone, ſed ex ipſo quoque Ariſtotele, & Ariſtoteleorum interpretum confeſſione probari: quin & Chriſtianorum Theologorum veritate grauiffime notari, Platonique ſententiam de ſummo ideæ bono veriſſimam ab Ariſtotelis calumniis vindicari. Hoc tamen crimine ineluctabili vt adulatores quidam præceptorem liberent, excogitarunt ignorantia excuſationem, quod ſcilicet Ariſtoteles mentem Platonis, de idea non ſatis percepiffet. At, inquam, quales hæ nugarum præſtigia? an non huic cauillo manifeſta Ariſtotelis ſupra citatæ expoſitiones repugnant? Imo vero qui
feri

feri potest, vt tot annorum discipulus mentem præceptoris de præcipua, & nobilissima quæstione, quæ quotidie ad nauseam vsque aures auditorum percelluit, non intelligeret? Aristoteles enim triennium Socratis, totos annos 21. scholam Platonis frequentauit. Pudeat itaque illos Pseudaristotelicos (veros enim Aristotelicos non intelligo) suarum ineptiarum, nugarumque vilissimarum; desinant tandem illis inanium distinctionum arculis explosis, vltius in infania & sophistica sua progredi, sed arrepta philosophica libertate veritatem sectari ac tueri, & mendaces nugas atque ineptias oppugnare incipiant. Id enim decet veros sectatores Aristotelis. Etenim Aristoteles liberrimus censor in omnes philosophiæ magistros extitit, & consimiles libertatis leges omnibus suis æmulis proposuit: At vero sunt hodie, qui philosophorum simul & Theologorū nomine gloriantur, qui omni abiecta verecundia eo impudentiæ delapsi sunt, vt etiam manifestissimas quasq; Aristotelis contradictiones (quæ passim frequentes sunt, & in solis Metaphysicis 46. à P. Ramo notatæ: neque enim Aristoteli rarum est idem affirmare & negare) inficiari audent, & dies noctesque de conciliatione magistri, in cuius verba iurauere meditentur: vbi tamen sua cogitata in medium protulerint, apparet non tam esse concilia-

tiones, quam meros verborum fucos & plasmata, quibus incurabile ducis vulnus oblinunt, ne eo perspecto milites in castris, quos rubâ laudum Aristotelearû coëgere, ab imperatore suo deficiant.

Sed longius vagatur oratio. Apparet ex dictis summa Aristotelis erga Platonem ingratitude, apparent inuidiosæ calumniæ: Longe vero maiore ingratitude Aristoteles quoque Alexandro Magno, discipulo regio, insignia *ἡ δακρυλῆα* & præmia rependit, dum scilicet veneno ipsum è medio iustulit: ut colligere est ex Plinii libro 30. cap. 16. Et hanc etiam ob causam Alexander Caracalla Romanus imperator, quod videlicet audiret Alexandrum veneno Aristotelis fraude permisto periisse: Aristotelis philosophiam doceri prohibuit, iussitque Aristoteles, iam tum plerosque ex Aphrodisæi schola late propagatos, Romano imperio expelli.

Plinius natural. hist. lib. 30. ca. 16.

Atque hæc de Aristotelis ingratitude, tum erga præceptorem beneuolentissimum, tum erga discipulum liberalissimum. Sequuntur nunc insigniores ipsius errores & paganismi. Nam si omnes recensere coner, illa Clepsydra mihi data non sufficeret.

Itaque crassiores tantum leui brachio, percurram, & quasi digito monstrabo, idque propterea duntaxat, ut studiosi cognoscant fraudē aucupii, quam ipsis Pseudaristotelei,

immo

immodice præconia laudesque præceptoris decantantes, faciunt.

Principio itaque Aristoteles, primo Christianæ religionis prophetæ, è diametro aduersatur, Mosi videlicet, in doctrina de mundi creatione. Hic in tempore præparatam à Deo materiam, & ex materia elegantem hanc mundi machinam effictam, non autem casu, aut ab æterno extitisse docet. Ille contra sanctum Dei virum, contra omnium, qui ante ipsum fuerunt, philosophorum & poetarum sententiam mundum Deo coæternum esse, nec vnquam ortum contendit: imo irridet etiam Physicos, qui finem mundi pertimescunt. Hæc est pagana Aristotelis Theologia de creatione mundi: quæ à sacrosanctis scripturis *ἡς διὰ παλαιῶν* dissentit. Sed cum antiqui pene omnes recte senserint, cur eandem sententiam non Aristoteles quoque amplexus est? ambitio scilicet & contentionis studium, cum præceptoribus assentiri prohibuit. Sibi sententiam pluribus contradictionibus obnoxiam elegit, ut optimo præceptoris ægre faceret & ut suam probare virtutem altercando & sophisticando posset: At vero pessimi sane fructus ex illo philosophi atheismo consecuti sunt. Nam quia Aristoteles neque primum hominem, neque mundum à Deo cõditum esse credebat, curriculumque hoc sine meta & carceribus,

*Aristoteles
Mosi de
creatione
aduersatur.*

*Liebler. in
8. phys.*

Arist. 8.

physic.

Tull. 1. Acad. quest.

Arist. 9.

*metaphys.
c. 8.*

*Aristotelis
de summo
bono muga.*

*Lib. 1. Eth.
Nicom.*

*Lib. 1. Eth.
Nic. c. 10.
Aristotelis
de anima,
& provi-
dentia Dei
nuga.*

*Lib. 12. me-
taphy. c. 9.*

constituebat : hinc sponte sequebatur blasphemum illud de felicitate hominis commentum, quod homo principium suæ beatitudinis à Deo non trahat, nec exitum eius ad eundem referat, ipseque summi boni sibi sit causa : quod in hac vita omnis felicitas absoluator, nec vlla post mortem speranda restet. Huic impietati consentiens & consequens fuit altera impietas de mortalitate animarum, ex qua rursus epicurea illa Theologia, aduersus providentiam Dei, quasi Deus hominum generi non modo nihil consulat, sed ne cogitet quidem, vel intelligat præter se aliud quidquam, quia absurdum sit, altissimum se ad hæc inferiora & ad homines vsque demittere, ac pro iis sollicitum esse. Eadem Theologia Epicuri fuit. Metuebat enim ne Deus rerum humanarum procuratione obrueretur, & aliquid de sua voluptate perderet. Sic quoque Aristoteles veritus est, ne Deus, cui antea vitam omnis voluptatis & iucunditatis plenam tribuerat, & contemplatione rerum maiestate sua viliorum fœdaretur : Itaque ipsum supra cælum pavonis instar, pulchritudinem suam contemplantis, collocavit, omnemque curam rerum humanarum, omnem providentiam ei ademit. Proinde Deus Iehoua noster, qui se capillos capiti nostrorum numerasse, abiectissimas auiculas

las

las pascere, gramina ac lilia campi producere ac vestire, imo sortium quoque euentus curare, omnia denique in rerum vniuersitate maxima, mediocria, minima gubernare testatur; is, inquam, Aristoteli miseram agit vitam, rerum gubernatarum fœditate corruptus. Proh Deum immortalem! considerate quæso, viri Christiani, pietatis Theologicæ studiosi, qualem Theologū metaphysicum habeatis, quam portentosa impietati monstracudat. Considerate quanta pestis Theologicæ nomine à Sorbonistis (qui scripta Aristotelis sacrosanctis Bibliis, tempore Rami præferebant) sit in scholas & ecclesias introducta: considerate causas grauissimas, quæ Ramum iusto diuinæ gloriæ ac veritatis Zelo ardentem ad refutandos Aristotelis paganismos impulerunt: considerate commentitiam istam motus & temporis æternitatem Aristotelicam, ex qua tanquam radice, horribiles in Deum blasphemiarum pullulant. Considerate, quanta hominum pietas sit, quis in religione feruor eorum, qui nugas insulas, atque ineptas, imo execrabiles, hodie defendunt, naturæ impotentia & ignorantia excusant, Aristotelis autoritate propugnant. Vos vero philosophi expergiscimini tandem, à veterno amoris Aristotelei: suspendite parumper assensum: cogitate quam profanum philosophum veneremini: Aut saltem, si

*Corruptia
librorum
Aristotelis.*

*2. Acad.
quaest.*

maxime Aristotelem venerari vultis, cogitate incertum esse num Aristoteli, an vero Appelliconi, Tyrannioni, aut Andronico librorum Aristotelis, corruptoribus, adulemini. Aristotelem eiusque bibliothecam & philosophiam adoratis, & verum tamen Aristotelem, veramque eius Bibliothecam & philosophiam minime habetis, nunquam vidistis, nunquam audiivistis, nunquam etiam habebitis, videbitis vel audietis. Constat enim libros Aristotelis negligenter abiectos fuisse, quin & occultatos paulo post ipsius obitum, sub terra latuisse 240. annos, ac misere à tineis ac blattis exesos atque corrosos, tandem in lucem retractos esse. Cum vero periti medici, qui acceptas librorum plagas curarent, nulli inuenirentur, venerunt in manus imperitorum hominum, à quibus fædissime sunt deprauati. Hysagathus Atticam philosophi eloquentiam prædicat, quæ olim quidem in scriptis ipsius emicuit, & à Cicerone aureum eloquentiæ flumen nuncupatur: Nunc vero temporum iniuriâ, & corruptorum imperitia plane exaruit, ut ne minima quidem eius guttula sentiat. Sed ut fides illius deprauationis certior sit, & æquo lectori seruile adulatorum Aristotelis ingenium melius patefiat, referam testimonia grauissimorum autorum, tum veterum tum recentiorum, qui partim de corruptione librorum

rum

rum Aristotelis restantur : partim præiudicium Aristoteleæ autoritatis, vt noxium, plane conuellunt. Horum sermonem incipiat Strabo. Aristoteles (inquit) Bibliothecam suam Theophrasto dedit, vt etiam scholan *Lib. 13. sua historia.* reliquit. Primus eorum quos scimus, libros congregauit, Ægyptique reges ordinem Bibliothecæ docuit. Theophrastus autem bibliothecam Neleo dedit : Neleus Scepsin cum tulisset, posteris suis, hominibus idiotis dedit, qui libros inclusos & negligenter abiectos tenuerunt. Cum vero sensissent Attallicorum regum (sub quibus ciuitas erat) studium, libros inquirentium ad bibliothecam Pergami instituendam, in fossa quadam eos sub terra occultarunt. Tandem vero posteritineis & situ corruptos, Aristotelis & Theophrasti libros Apelliconi Teio magno precio vendiderunt. Erat autem Apellicon magis librorum cupidus, quam sapientiæ studiosus. Itaque cum veller corrosos & exesos emendare, scriptura non expleta, exemplaria noua descripsit, librosque vitiis & mendis refertos edidit. Accidit vero vt Peripatetici veteres illi, Theophrastum secuti, cum libros præter admodum paucos & in primis exotericos omnino haberēt, commode philosophari non possent, sed theses nouas elucubrarēt. At posteris postquam hi libri prodire, licuit vberi⁹ philosophari, & Aristote-

Q

lem imitari : necesse tamen fuit , propter errorum & mendarum multitudinem , multa his ipsis consentanea dicere. Multa etiam ad id Roma addidit. Nam statim post Apelliconis obitum Sylla, qui ceperat Athenas, Apelliconis bibliothecam obtinuit. Eam vero Romam postea delatā tum tyrannio Grammaticus Aristotelis studiosus , cum sibi bibliothecæ præfectum conciliaffet, corrupit: tum bibliopolæ quidam , malis librariis & scriptoribus vsi , nec exemplaria conferētes, quod etiam in aliis libris, qui vëditionis causa transcribuntur , & hic & Alexandria accidit. *Plutarchus.* Strabonis testimonio suffragatur Plutarchus, autor grauiissimus, in Sylla. Sumpsit sibi (inquit de Sylla) Apelliconis Teij bibliothecam, in qua plurima Theophrasti & Aristotelis inerant volumina, tum plerisq; nondum plane cognita : dicitur vero Tÿrannio Grammaticus, cum ea Romam delata essent, peruertisse : à quo cum Rhodius Andronicus exemplaria facile nactus esset, publicauit; & , quæ nunc feruntur , tabulas conscripsit. Superiores autem peripatetici per se quidem excellentes, etiam Physiologi fuisse videntur. In Aristotelis tamen & Theophrasti libris, neque multum, neque accurate versati : qui propter Nelei Scepsii hæredem, cui Theophrastus suos libros reliquerat, ad rudes & imperitos peruenerunt. Hæc de

de historia & miserrima deprauatione libro-
rum Aristotelis fidedignissimi & grauiissimi
scriptores testantur. Autoritatem Aristote- *De auctoritate Aristote-
telis Rod.
Agricola, &
Lud. Viues.*
lis nimiam infringunt præcipue Rodolphus
Agricola, & Ludouicus Viues. Agricola
hæc sunt verba. De Aristotele dicam. Hic
nim propemodum solum omnium priscae
ætatis philosophorum permanfit in mani-
bus: hunc solum qui philosophiæ destinan-
tur, attingunt: hunc primum pueri discunt,
huic vltimum senum studium immoritur:
hunc artes omnes omnia studiorum genera
terunt, trahunt, discerpunt. Magnus vtique
vir, & quem iure omnis miretur posteritas.
Nec enim vel memoriæ viri absoluendis o-
mnibus philosophiæ partib. optime de stu-
dijs meriti obiectum quicquam velint: vel
laudi quam tot seculorum firmavit opinio,
putem quicquam detrahi posse. Sed dolen-
dū mihi esse videtur sedisse illud animo gra-
uissimi hominis, vt non simpliciter atque a-
perte proferret, quæcunque inuenerat, vt
præter laborē, quem ipsa rerum esset habi-
tura obscuritas, alia nobis etiam ex ipso ob-
ijceretur difficultas, quo necesse haberemus
mentem ipsius, veluti oraculi, suspensam &
ambiguam indagine perquirere. Themistius
itaque autor est, longe aliter omnia foras es-
se edita ab illo, quam sint domi tradita: de-
mentiaque simile esse, si quis legendis libris

Q 2

*Rod. Agri-
cola iudiciū
de Aristot.*

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.

speret illius se sententiā consecuturum. Sed quid Themistium dico? ipse de se locupletissimus est testis. Scribit enim quadam ad Alexandrum epistola edidisse se quæ ad philosophiam pertinent, sed perinde tamen eadem ista his qui ipsum non audierint, ac si edita non essent, futura. Nos tamen omnes illius non sententias modo, sed verba etiam pertinacissime ac mordicus tenemus: ac si quis mouere quicquam tentet aut discedat tranuersum, quod aiunt, digitum ab eis, non aliter atque qui secantur vrunturque clamamus: faciliusque tulerimus de mysteriis summaque religionis aliquid auferri. Ego Aristotelē summo ingenio, doctrina, eloquentia, rerum peritia, prudentiaque & (ut semel dicam) summum quidem hominem, sed hominem tamen fuisse puto: hoc est, quem & latere aliquid potuerit, quique ut non omnia primus inuenit, ita aliis post se aliqua inuenienda reliquerit: qui etiam non omnia quæ inuenerat, crediderat in vulgus prodenda: & nonnunquam fortasse contradicendi studio, quo maxima fere tentantur ingenia, non tam quid ipse sentiret, quam contra quid alius sensisset, dicendum putaret. Plurima ille recte, sed & alius aliquid non male. Quo iustior ego veniam credo illis esse oportere, si qui fuerunt qui putarent, non utique illi, tanquam scopulo vsquequaque adhærescendum esse,

esse, neq; de suis desperarunt ingeniis: cum 8.
 ingrati possit & inique de parente omnium 9.
 Natura existimantis videri, credere ipsam o-
 mnia sua in vno illo partu effundentem mu-
 nera, reliquæ posteritati humani generis in
 omne æuum sterilem effœtamque manere
 voluisse. Hactenus Agricola, qui multa præ-
 terea sigillatim addit, in quibus Aristotelem
 aberrasse docet, & meliora tradi posse osten-
 dit. Sed demum audiamus quoque, si lubet
 Ludouicum Viuem, acerrimi & integerrimi
 iudicii virum, ita loquentem. Quæro igitur,
 quæ tandem in Aristotele (lib. 4. de caus. cor-
 rupt. art.) suprema naturæ vocet? An ea quæ
 ad sensum veritatis pertinent, vt veritates ha-
 beat quibus nihil possit esse verius? Habet
 indubie permultas: Quis enim non habet
 non modo ex philosophis, sed ex vulgo? Sed
 non sunt tamen vera omnia, quæ ipse confir-
 mauit: Quam multa ostendit tempus falsa es-
 se & locorum varietas? Quid idem ipse, an
 non in quibusdam secum pugnat? Vt necesse
 sit ex duobus contrariis alterum esse falsum.
 Et ibidem paulo post: Sed enim uero neque
 Aristotelis volumina potuerunt intelligi, pri-
 mum propter locutionem astrictam, & ex
 breuitate obscuram; hinc propter intricatas
 & obliquas sententias, tum etiam ob immo-
 dicas subtilitates, quibus Aristoteles plæ-
 runque non exacuit ingenia, sed perturbat

*Lud. Viuis
iudiciū de
Aristotele.*

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Q 3

& frangit, tenebrasque & hallucinationem inducit aciei mentis dum conatur minutias quasdam tenuissimas & per se inutiles ostendere, &c.

En vobis adulescentes, en seruiatrienses, en parafiti, iudicia clarissimorum virorum aduersus vestra insulsissima præiudicia, en vobis manifestas explosiones vestrarum blanditiarum, quibus Aristoteli adulari vultis, dum eius auctoritati vestrum iudicium velut bardi & ratione destituti submittitis, dum omnia eius nomine coloratis & ipsum instar Apollinis alicuius veneramini. Debuisset sane iam dudum ab hoc cæco errore vos absterruisse vtilissimum Tullii præceptum, quo seuerissime prohibet auctoritatis præiudicium in sentiendo. Qui requirunt (inquit Tullius lib. i. de natura Deorum) quid quaque de re ipsi sentiamus curiosius id faciunt quam necesse est. Non enim tam autores in disputando quam rationis momenta quærenda sunt. Quin etiam obest his plerunque qui discere volunt, auctoritas eorum qui se docere profitentur. Desinunt enim suum adhibere iudicium: id habent ratum, quod ab eo quæ probant, iudicatum vident. Nec vero probare soleo, quod de Pythagoreis accepimus, quos ferunt, si quid affirmarent in disputando, cum ex ijs quæreretur quare ita esset, respondere solitos, αὐτὸς ἔφα, ipse dixit: ipse autem erat Pytha-

Cicero contra auctoritatis abusu.

*ὁ αὐτὸς ἔφα
Pythagoreo-
vno.*

Pythagoras: Tantum opinio præiudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret autoritas.

Hæc Cicero de Pythagoreis mancipiis: quibus vos Pseudaristotelei longe adhuc deteriores estis. Itaque resipiscite tandem: emendate præposterum erga præceptorem amorem, nec omnia eius placita tanquam ab angelo, sed ab homine Ethnico, ambitioso, contentioso, atheo, profecta recipite: Conseruate mentibus vestris ab ipsa natura inditam libertatem de omnibus rebus ad proprium, non ad alienum arbitrium iudicandi, nec tanquam cæci de coloribus per alienos oculos, verum per proprios æstimate. Sed surdo fabulam. Tantum abest ut Hysagathus hac præceptorum multitudine commotus perniciosum hippomanes, quod de fronte Aristotelis momordit, exspuat, meliorque correctionibus reddatur, ut vel è vestigio Aristotelem non tantum philosophiæ aquilam, sed unicam quoque aquilam esse protestetur. At vero quæso te Hysagathe, an tu putas Aristotelis philosophiam nullo erroris & hallucinationis næuo deformatam esse? nihil in tam perfecto corpore desiderari, nihil principiis deesse? Suscipe cogitationem hominis liberi & ingenui ad punctum temporis: scio, scio, non audebis hanc vocem iterare, nisi vocem & mentem Aristoteli vendideris. Vos parasiti & adu-

Q 4

*Aristoteles
contra
Pseudari-
stoteles.*

1. 2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

latores, dum Aristotelem titulis nimis magnificis supra mortalium genus euehitis, re ipsa maxime deprimitis & à vero laudis gradu quem meretur, detruditis. Aristoteles si reuiuisceret, ad istas stultorum & insipientium ridiculas & ineptas voces aures obturaret, seque istis nominibus grauari, non honorari, clamaret: se hominem esse diceret, humanæ sortis & imbecillitatis participem, multa vigilando, laborando, inquirendoque cōquisiuisse: multo plura ignorasse, quæ nec vnius hominis ætas, nec humanæ coniectura mentis consequi potuerit. Vos fatui, diceret, adeone putatis naturam insipientem & prodigam, vt in vnum hominem sese profunderit vniuersam, seque ipsam ita penitus exhauserit, vt nihil sibi, nec posteritati reliquerit? Quibus tandem oculis, quibus viribus vos qui naturæ interpretes haberi vultis, ad indagandum naturæ opera acceditis? Nihil vestris oculis & mentibus creditis? O desperatam insipientiam! Ecquid vero aliud istis laudibus, quib. me oneratis, proficitis, quam naturam fatuam, & stulte prodigam, me ridiculum, vos ipsos miseros & cæcos efficitis? Non audiuiſtis (Metaph. lib. 2. cap. 1.) me dicere, hominum mentes ad ea quæ naturæ manifestissima sunt, non aliter quam noctuarum oculos ad meridiem caligare: In Diuinis vero tantam esse obscuritatem, vt nemo mi-

nimam

nimam earum particulam pro dignitate af-
secutus fuerit? His atque aliis rationibus Hy-
sagathum grauiter increpitum, aliosque si-
mili ingenio præditos similiter Aristoteles à
Lyceo suo ablegaret, indignosque esse Phi-
losophi nomine iudicaret, quod libertatem
omnem philosophandi abijcerent, quod in
seruitutem vnius hominis sese addicerent.
Lyceum disputandi & declamandi libertate
ac laude supra reliquas scholas maxime cla-
ruit: At hodie in scholis quæ Aristotelis no-
men immerito profitentur nihil præter Ari-
stotelis nomen relictum est, cuius umbra ad
intollerabilem fastum & superbiam aburun-
tur cum immortali artium detrimento &
dehonestamento; quæ cum liberales dictæ
sint eas seruales & inutiles reddiderunt, dum
extra scholas ad vsum & exercitationem nun-
quam proferunt, & in scholis nihil præter
Aristotelis libros recipi debere, nihil ad A-
ristotelis perfectionem addi posse inflatis
buccis clamitant. Contra istos homines quã-
tum à perfectione Aristoteles absit, testem
ipsum Aristotelem in scriptis suis loquentem
habemus. Testes etiam minime dubiæ fidei
& integritatis veterum & recentiorum gra-
uissimos auctores, vt supra ostensum est, qui
de Aristotelis libris scripserunt, quidque de
iis iudicandum sit, aperte prodiderunt.

Sed hæc & alia Marrianus plenius ante-

11.

12.

13.

14.

hac persecutus est. Nos ad tuum hippo-
manes reuertamur Hysagathe. Aristotelem
ergo vnicam philosophiæ aquilam esse cla-
mitas. Qui sic inquam? An nulli præter Ari-
stotelem fuisse sapientia insignes? Philoso-
phia clari? Quid Socrates? Quid Plato? Sanè
nulla in re minores Aristotele fuerunt. Nam
Socrates omnium philosophorum fons præ-
dicatur philosophiam è cælo ad res huma-
nas, Ethicam ex umbra in solem traduxisse
phibetur. Et nota est singularis huius viri, tū
sapiētia, tum continētia, tū vero & humilitas
atq; modestia. Dicebat enim se hoc vnū scire,
quod nihil sciret, cum reuera omnium esset
sapientissimus, & soli ipsi perfectam sapien-
tiam, oraculum Delphicū adiudicasset. Nam
Chæreon Pythiam sciscitatus, quis omnium
Græcorum sapientia maxime excelleret, id
responsi accepit, Ἄνδρῶν ἀπάντων Σωκράτης σο-
φώτατος. Verum inter alias Socratis laudes
præclara est illa Solini, de constantia eius &
æquanimirate: quod videlicet in eodem vul-
tus tenore etiam aduersariis interpellantib.
perstiterit. Huius sapientissimi præceptoris
sapiētissimus fuit discipulus Plato: quem an-
tequam Socrates in disciplinam recepisset,
fertur vidisse per somnium oloris pullum si-
bi in gremio plumescentem, qui continuo
succrescentibus alis in altum euolans suauis-
simos cantus ederet: postridie cum ipsi à pa-
rente

Socratis

laus.

Laert. lib. 2.

in Socrate.

Solinus c. 7.

Laert. c. 2.

Solinus c. 4.

Platonis

laudes.

Laert. lib. 3.

in Vita Pla-

tonis.

rente commendaretur Plato, Socrates hunc esse cygnum quem vidisset, dicebat. Diuinas vero Platonis laudes pro dignitate referre nemo satis sufficienter potest, propter innumerabiles tum animi tum corporis dotes. Nam vt ex illa laudandarum virtutum Iliade paucas delibem, sapientia ac scientia Platonis in omni facultatum genere tanta fuit, & tam celebris, vt ipse Ciceroni vnus fuerit instar omnium, & quasi Deus quidam philosophiæ, cum quo vel errare malit, quam cum aliis plebeis vere sentire. Nam & humana diuinaque eum peritia (quanta quidem in gentilem hominem cadere potest) excultissimum, & in Geometria musicaque præstantissimum fuisse, idem Tullius testatur. Physicam vero eruditionem Platonis, dialogus eius Timæus arguit: Logican Parmenides, Cratylus, Sophista, & Politicus: Ethicam Phædon, Phædrus, & alii nouem dialogi arguunt: Politicam, Respubl. Leges, Minos, Epinomis, & Atlanticus arguunt. Pietatē vero religiosissimi inter Ethnicos philosophi quis non admiretur? quis non suspiciat? Certe de Deo, de mundi opificio, de immortalitate animarum, de tranquillitate reliqua piorum hominum post mortem, de pœnis impiorum, non solum eximia scribit ac sentit, verum etiam sententiam hanc ponderosissimis rationibus propugnat. Primum

*Cicero de
claris orat.
De natura
Deorum.
1. Tuscul.
quest.
1. de Orat.*

Laert. lib. 3.

Pietas Platonis.

*In Phadro.
In Timao.
In libris Le-
gum.*

*In Parme-
nid.
In Cōiunio.
In Phado-
mo.*

*Lib. 30. ca. 1.
Laert. lib. 3.*

enim sine corpore vllō Deum vult esse, id est, vt Græci dicunt, ἀσώματον, omnipotentem, omniscientem, infinitum, ineffabilem, imperscrutabilem, adeo quidem vt homines de Deo, Deique proprietatibus, nec vera nomina, nec definitiones dare possint. Quid moror? Deum creasse & produxisse omnia, pleno ore clamat, & quidem nulla alia causa impulsū, quam sua ipsius bonitate, qua in vniuersi orbis productione præstantius nihil aut pulchrius inueniri queat. Deum item non tantum creasse omnia, docet, sed in eum quoque omnia, vt in extremum finem, tendere: Nec mirum esse, si ad eum omnia referantur, cum ab ipso pendeat omnium productio, perfectio, conseruatio. Sic vltimo de republica puram sapientiam alibi reperiri posse negat, quam cum homo ad Deum, vnde profectus est, reuersus fuerit. Et in Phædone docet, vitam ita instituendam esse, vt cum Deus nos hinc migrare iusserit, puri & integri in cælo cum similibus versetur. His quid verius dici potest? quid religiosius? quid fidei Christianæ conuenientius? At vnde philosopho tāta pietatis cognitio? ex peregrinationibus scilicet, quibus sapientiam nunc in Ægyptum, nunc in Italiam est infectatus. Pythagoras enim (inquit Plinius) Democritus, Plato, ad discendam magiam, (qua voce Persica, quondam honesta, sapientiam signi-

significat) in Ægyptū nauigauere, exiliis ve-
 rius quam peregrinationibus susceptis. Pla-
 to vero etiam apud Gymnosophistas, libros
 Mosis, sacratissimi Dei prophetę, legisse cre-
 ditur. Quin & Cicero testis est, ipsum è Grę- *1. Tusc. qm*
 cia in Italiam peruenisse, vt Pythagoreos co-
 gnosceret, & in ea, cum alios multos, tum
 Archytam Timæumque cognouisse, & di-
 didicisse Pythagoreorum omnia. Verum enim-
 uero non intelligendi solum, sed etiam di- *Cic. de Orat.*
 cendi grauißimus autor Plato, longe omnes
 quicunque scripserunt aut locuti sunt, & co-
 pia & grauitate dicendi, excellit: Adeo qui-
 pem vt Iouem, si Græce loqui velit, cum Pla-
 tone locuturum, antiquitas dixerit. Atque
 hæc tam singularis orationis suauitas, non *Cic. de clar.*
 sine certo omine contigit, sed à brutis ani- *Orator.*
 malculis præsignificata fuit. Apes enim Pli- *Plin. lib. 11.*
 nio & M. Tullio asserentibus, in ore infantis *cap. 17.*
 Platonis insederunt, vel tunc suauitatē præ- *Cic. de di-*
 dulcis eloquij portendentes. Videtis ergo, *uina.*
 beneuoli lectores, videtis, qui & quantus
 Philosophus Plato fuerit, quāta sit eius phi-
 losophiæ dignitas & præstantia: quæ scilicet
 tantum caput, extulit supra aliorum cōmen-
 ta, quantum lenta solent inter viburna cu-
 pressi. Quin etiam agnoscitis crassissimum &
 impudentissimum mendacium Hysagathi,
 qui solum Aristotelem philosophum fuisse,
 & vnicam philosophiæ aquilā extitisse iacti-

*In Tuscul.
quæst.*

tat. Quid enim Plato foret? Quid Socrates? plebei ne philosophi? At Ciceroni longe secus videtur: licet concurrant, inquit, omnes plebei philosophi: Sic enim hi qui à Platone & Socrate, & ab illa familia dissident, appellandi videntur, &c. Hic orator Socratem & Platonem philosophiæ principes constituit: & Hylagathum cum sua familia tãquam vulgares & plebeios philosophastros ipsis subiicit.

Sed ad Aristotelis præposteram autoritatem infringendam hæc sufficiant. Pergo itaque in contagioso Hylagathi nostri scripto. Proxime ergo sequitur querela de felici successu nouæ illius philosophiæ, Rameæ scilicet, quæ in omnibus Academiis patronos, sectatores, & hospites quam plurimos inueniat. Id autem fieri censet, communi hominum vitio, quia scilicet in vitium flecti cerei sumus, ænea vero mens est virtuti capiendæ. Hæc ille. Sed Proh Deum immortalem quanta hominis inuidia, quantus liuor! inuidet fratribus præstantissimum bonum. Non continuo, Hylagathe, si quid aude addiscitur, malum est. Inuenias enim adhuc libera quædam ingenia, veritatis honestatisque studiosa, quæ id quod rectum vident, libere amplectuntur. Itaque quia studiosi hætenus molestissimis Aristotelesorum tricis ac spinis vexati ac debilitati, quotidianis vociferationibus

*Aristotelesorum
vitiis.*

I.

nibus

nibus fracti, ridiculis illis & puerilibus per 2.
 $\alpha, \beta, \gamma, \delta$, exemplis dementati, immensa rerum 3.
 obscuritate ac præceptorum, tum multitu- 4. 5.
 dine, tum cōfusione ac difficultate deterriti, 6. 7.
 amorem philosophiæ deposuerant, propter-
 ea nunc suauissimis, vtilissimis, ordinatissi-
 mis, facilimisque præceptionibus Rameis *Rami laus*
 alliciuntur, liberalibus exercitationibus con- *des.*
 firmantur, Homericis & elegantibus exem-
 plis oblectantur, splendidissimo veritatis me-
 ridie illustrantur & ad Rameam Philoso-
 phiam, quæ cum vere Aristotelea in pleris-
 que congruit, deducuntur. Et quoniam insi-
 gnes tum iudicii tum eloquentiæ indices pro-
 gressus faciunt, idcirco insatiabili cupiditate
 omnes vigilias tolerant, nullum sibi nego-
 tium sed otium proponi, non laborem, sed
 honorem ac delectationem offerri sentien-
 tes. Itaque non est, Hysagathe, quod tantum
 studiosæ iuventuti bonū inuideas, & temet-
 ipsum crucies: quandoquidem virulētis tuis
 cogitationibus, diris imprecationibus, rabio-
 sis moribus, nunquam felicem philosophiæ
 nostræ cursum retardabis: eaque nunquam
 suis fautoribus destituetur, tibi rumpantur
 vtilia codro.

At hoc fortassis olefecisti, ideoque matu-
 re occurris, & crudeli conatu atque hortatu
 viros principes, & qui reipublicæ clauū mo-
 derantur, ad intentandum Rameis exilium

& excidium instigas; imo neglecti officii accusas, & periculum esse affirmas, ne ipsi sua indulgentia totam philosophiam, & omnia omnium sectarum studia perdant, ac quibusvis sub falso libertatis prætextu, impudentiæ & calumniarum ianuam aperiant: Vnde fieri possit, ut illi audaculi, qua temeritate in Aristotelem, Platonem, Ciceronem, aliosque doctissimos viros, sint debacchati, eadem aut maiore etiam eos autores inuadant, quorum sacrosancta autoritas esse debet, multaque in iis quæ fixa esse oportet atque ἀνίτρητα, innouent, cum nihil tam sanctum sit, quod illi contaminare non audent. Hæc Hysagathus suo more iratus, suo erga Aristotelem amore fasciatus, & vtraque sane omnino dementatus. Sed quid impudenti ore tuo Hysagathe, quid virulentissima lingua tua tantopore calumniaris ac debacharis? quid ita furis? quid ita insanis miser? furie profecto te agitabant, cum hæc scriberes, non pietas: Pseudaristotelicum conuitiandi scelus, non autem caritatis Christianæ zelus. Merum toxicum, merum animi tui aduersus bonos venenum effundis: Meros dolos, meros cauillos, meras imposturas, meras calumnias, mera conuitia, mera mendacia profers, rationem prorsus nullam profers, probationem omnino nullam, plane nullum argumentum. Non consulis existimationi tuæ, ac tuorum,

rum, Hysagathe? Non professioni & nomini tuo consulis? Tu innocentissimis religionis Euangelicæ fratribus, (veri enim Ramei omnes Euangelici sunt, & esse debent, sicut Ramus fuit, qui etiam sanguine & martyrio religionem veram ob signavit) propter philosophicas quasdam, imo pseudaristotelicas de rebus humanis & profanis tricas & dissensionculas, dira omnis generis supplicia & tormenta, pericula & exitia procuras? incendium procuras? exilium & excidium procuras? Viros principes ac magnates, benignissimos ac munificentissimos eorum patronos, ad ipsos ferro & flammis persequendos exterminandos, seuerissime exstimulas? Viros principes ac magnates, quod istud non faciât, calumniosissimo ore, virulentissima lingua tua accusas, obiurgas, condemnas? Quem te esse putas ô miselle? quid tibi de te persuades? quos tibi spiritus sumis, ô audacule? Hysagathus principes appellat, negligentia accusat, condemnat? Deus bone, quis est ille Hysagathus? An Aristoteles quidam? An Plato, aut Socrates quidam? An Melanchthon aut Sturmius quidam? Nihil nobis cōscimus, Hysagathe, ob quod mulctemur: nihil, cuius culpam deprecemur. Itaque tanto quoque grauiorem pœnam ob crudelem istam accusationem, & condemnationem meruisti, quanto nos sumus innocentiores. Aristarchi

R

*Veri Ramei,
omnes sunt
Euangelici
& Ortho-
doxi.*

*Ob errares
hæc diffensio-
nes philoso-
phicas nemo
crudeliter
trahendus.*

enim seueritatem & Phalaridis crudelitatem superat, ob philosophiam affici exilio, domo sedibusque eijci, ore manuque constringi. Si vero aliqua humani erroris culpa in nobis esset, comiter & blande per te corrigi oportuit. Talem enim corrigendi modum fratribus suis Christus præscripsit, vt lapsum fratrem priuatim inter se, culpæ admoneant, idque aliquoties in plurium præsentia; & si tum non fuerit obsecutus, à communione ecclesiæ excludant. Hanc tu, Aristarche, reprehendendi normâ sequi debueras: præsertim tum Ramei sæpe auctoritati publicæ, se suaque dogmata, voce & scripto diiudicanda, subiecerint: vniceque rogarint, vt, si quid per imprudentiâ offendiissent, comiter commonefierent: Vbi erroris conuicti essent, prompte & sine mora sententiam se mutatu-
ros esse, magnasque insuper gratias acturos, protestantes. Atqui vehemens animi tui exulceratio, implacabilis iracundia, & infanus furor, contra recte sentientes, te id facere non permisit, sed à cæco mentis tuæ delirio abreptus es, ad homines nunquam commonefactos: ne dum vllius errati aut hæreseos conuictos, condemnandum, imo in exilium exterminandum. Eximius scilicet Christianus es, egregius iureconsultus, dignissimus scil. qui Camera Cæsareæ præficiaris, vt cōsiliarios Imperatoris tam salutaribus con-
siliis

filiis instruas, & iudicium ab executione, non
 à causæ cognitione, exordiri doceas. Quis te
 propter res ac dissensiones profanas & phi-
 losophicas, tantas dare turbas docuit, Hysa-
 gathe? An quenquam hominem condemna-
 tum, aut in inferno cruciatum iri putas, pro-
 pterea quod non credat ea, quæ Aristoteles
 & Aristotelei credūt? Aristoteles tamen non
 credidit ea quæ antecessores ac præceptores
 optimi, Socrates & Plato recte crediderant.
 Aristoteles multas habet contra Deum Dei-
 que verbum calumnias, & blasphemias. Ari-
 stotelei plerique interpretes omnino athei
 fuerunt, Porphyrius & Auerroës diabolicus.
 Aristotelēm tamen omnes isti philosophra-
 stri, tanquam Deum laudāt: interpretes lau-
 dāt: Porphyrium & Auerroēm nemo ex istis
 culpāt: Ramum qui Christianissimus fuit, o-
 mnes vituperant, condemnant, flagellant,
 trucidant. O tempora, ô mores! vbi pudor?
 vbi candor? Quæro ex te, Hysagathe, qualem
 iudicabis eum qui domesticos suos, si quid
 commiserint, & humana in firmitate ab offi-
 cii tramite exorbitarint, in aulam publicam
 animaduersionis gratia abripiat? Clamores
 Tragicos publice excitet? An non crudelem
 an non furiosum? quare? quia domi familia-
 riter fontibus demonstrare culpam, rationes
 facti vicissim ex iis audire, eosque priuatim, si
 pœnam meruissent, castigare debuerat. Quis

*Interpretes
 Aristoteles
 plerique
 athei.*

igitur & tu idem præstas, & Rameos prius
errati commonefacis, benigne corrigis, ra-
tiones ipsorum confutas, & seditionis phi-
losophicæ conuincis, antequam ipsis inuer-
so rerum ordine os occludas, manus con-
stringas, in exiliū mittas? Sed tu temerarium
potius ac furibundum accusatorem, quam
sapientem iudicem ostendere te maluisti.
Quænam vero tanta est culpa, quam vehe-
mens ac furibundus iste accusator in nobis
arguit? Philosophiam & omnia scientiarum
genera peruertimus, sub falso libertatis phi-
losophicæ prætextu, quosuis calumniis in-
cessimus, & prope sacrosanctos autores cul-
pamus, ἀνίηται quæuis mouemus. Istis ven-
tis (argumentis dicere volebam) ista tam ter-
ribili quantitate emissis, Rameos scilicet suf-
focat, in exilium abripit. At ventorum &
tempestatum Æole nihil peruertimus, vero-
rem philosophandi formam seruamus, am-
plificamus, temporum iniuria deprauatam
emendamus, restituimus, roboramus: Phi-
losofiam mirifice augemus, libertatem ne-
quaquam in licentiam commutamus. Non
enim tam veteribus philosophis, quam in-
terpretum & commentatorum tum anti-
quorum, tum recentiorum ignauix ac serui-
ligenio atque ingenio contrarii sumus, nec
ea, quæ à veteribus recte sunt elaborata, at-
que ad vtilitatem communem comparata
repre-

reprehendimus, sed quoties aliquid laude dignum & communivitaẽ utile deprehendimus, illud retinemus, merita prædicatione persequimur. Quomodo & Ramus ipse veterum scripta diurna nocturnaue manu voluit, reuoluit, virtutes ingenue laudauit, retinuit, vsui & exercitationi adaptauit: nullius odio aut inuidia, sed studio veritatis & utilitatis publicæ, vt liberum & ingenuum philosophũ decebat, animaduersiones conscripsit. Ramus pro veteris philosophiæ splendore ac dignitate, proque vero eius vsu fortissime decertauit, aduersus inertes & horridos philosophraistros. Illud nisi ita sit, Hysagathe, petimus, vt missis conuitijs, impotentium & insipientium armis, secus se rem habere libere doceas, & philosophica disputatione demonstres: si legitime nos conuiceris, vt nullam facti causam reddere possimus, libenter cedemus, tibi que palmam relinquemus. Quousque vero illud facere neglexeris, scito nos salua conscientia, miseram iuuentutem in illas ineptiarum, & tricarũ salebras, in quibus vos hæretis tanquam mus in pice, præcipitare non posse, nec quicquam bruta vestra fulmina metuere, quibus in nos inaniter detonatis, & vehementer vobismetipsis nocetis. Nam neque nos istis conuitijs plus mouemur, quam si asellus nos calce feriret, cum cutis nostra ad maiores etiam morsus

*Constituta
sunt impe-
tentium &
insipientium
vitia.*

ocalluerit, quam vt tam leues verborum i-
ctus sentiat. Deinde vestram causam tanto
magis suspectam omnibus partibus, & infir-
mam redditis, gloriamque Rami eo magis
extollitis, quanto magis eam deprimere co-
namini: cum nemo tam sit stupidus, quin
sentiat iniquissimas illas calumnias ex animi
scurrilis impotentia abiectoq; & maleuolo
genio proficisci. Sed quod metuis, ne Ramei,
nisi compescantur à magistratu, in scriptores
sacros, aut alios eximios & inculpato viros
inuehantur, inanissimus sane metus est: quia
veri Ramei neminē vnquā carpunt, qui nihil
contra pietatē, nihil cōtra veritatē, nihil con-
tra libertatem philosophicam, nihil contra
communem vtilitatem, docuerit. Itaq; tuus
iste metus nihil nisi fraus & dolus est inanes-
que præstigiæ & larvæ calumniarum, quibus
principum oculos præstringere, & contra
Rameos incitare, ipsisque exilii pœnam pro-
curare conaris. Quapropter vos, Vos appel-
lo, viri principes, vos obtestor, atque obsecro
vestram magnanimitatem vt potius inuidio-
sos eiusmodi obrectatores, qui bonis viris
in rebus grauioribus occupatis negotia inu-
tilia facessunt & iniuriis intolerabilibus affi-
ciunt, compescatis: quam insontes Rameos
mulctetis. Vtri enim pietatem Christianam,
quæ omnium studiorum vltima meta est &
scopus, magis remorantur? vtri iuuentutem
magis

magis confundunt, ac diutius detinent, Ramei ne an pseudaristotelei illi obtre&atores? Nonne pseudaristotelei isti duplicem veritatem contra sacras literas confingunt? Nonne per eandem impiiſſimos quoſque ex ſuo Aristotele paganifmos & atheifmos defendunt? nonne miseram iuventutem perditis hoc modo atq; impiis dogmatis imbuunt? nonne & plurimis & spinofiſſimis & inutiliſſimis ex Aristotele & interpretibus de promptis subtilitatibus ac trieis miseram iuventutem irretitam & impeditam diutiſſime remorantur, eiusque ingenium, ac iudicium misere conturbant & confundunt? Itaq; mirum non eſt, q̃ studiosi paulo prudentiores academias illas, in quib. iſtiusmodi blaterones aluntur, non frequentent, ſed auerſentur ac fugiant. Sed reliqua peruideamus ſuperiori tyrannidi, qua crudeliter Rameos in exilium ſcilicet pepulit Hyſagathus, votum nunc ſubiungit, quo ſcripta ipſorum flammis comburi optat, vt ſcilicet noua philoſophia plane è medio tollatur, nec quicquam reſtet, ex quo repullulaſcere aliquando poſſit. Mirus proſecto hominis maleuoli liuor & beluina crudelitas, qui non contentus homines mulctare, in eorum quoque ſcripta ſæuit. Sed res ipſa teſtatur, ea vniuerſa hactenus literaturæ vtiliſſima fuiſſe. Idem multi doctiſſimi viri ac ſtudioſi teſtantur. Suas

R 4

Ramei με-
θοδιώτατοι.

Pseudari-
stoteles α-
μεθοδοι.

ergo potius schedas & calumnias Hysaga-
thus ἡφαίστω βορὰν obiiciat. Id enim minore
cum detrimento fieri poterit: Docta vero
Rami & Rameorum scripta missa faciat, quæ
quosuis philosophos, cuiuscunq; sectæ fue-
rint, de multis instruere possunt; præsertim
vero de artium tradendarum methodo. Cu-
ius rei iure se Ramei artifices esse gloriantur
utpote q̄ soli post reuocata in scholas libera-
lora studia ea in re excelluerūt: quāuis hanc
ipsam laudem inuidus Hysagathus illis præ-
ripere conetur, quasi falsa sit illorum gloria-
tio. Sed falsus est qui id asserit, nec præstan-
tiores, à quibus hac in re vincantur, indicat.
At quos indicaret? suosne pseudaristoteleos?
non audet miser. Nota enim est ipsorum me-
thodus: nota dispositio, qua stipulas fænum,
hordeum, & omnia in vnum confarciunt, &
indigestum quoddam chaos efficiunt, adeo-
que horsum, illorsum, sursum, deorsum, cun-
cta difficiunt ac discerpūt. Vnde verissimum
est quod Hysagathus asserit, philosophiam
suam arduam esse & salebrosam, sentibus et-
iam ac vepribus oblitam, ad quam difficili-
mus sit aditus. Sed falsum, quod subiungit,
mox tamen ad suauissima loca, & amœnissi-
ma tempe perueniri: id quod infiniti iuue-
nes norunt, qui quotidie in illa philosophia
laborant, & ad ista amœna tempe, velocissi-
mo cursu per aliquot lustra contenderunt,
nunquam

nunquam tamen opratam metam attigerūt. Quanto enim vltcrius pergunt, tanto maiora vepreta, ac dumeta occurrere testantur: vt nulla vnquam ipsis requies ac voluptas ex illo cursu sit speranda. Itaque videmus quam verax sit Hysagathus, qui in vnica illa epistola tot conuitia cumulare non erubescit. Sed an nunc tandem cessat? Nequaquam, sed pro orationis clausula, tria crassissima superioribus addit. Vnum, quod Ramei veteris philosophiæ doctores, ex animis & manibus studiosorum excutere & extorquere suis animaduersionibus adnitantur. Alterum, quod Ramei sint turba tantum ἀμοίσων ἀνδράπων, qui nec Sophiæ nec Gratijs litarint. Tertium quod cordatis viris & liberaliter educatis vniuersa ipsorum philosophandi ratio improbetur: adeoque, quod illis odio atque execrationi sit Rameorū licentia, qua contra vetustos scriptores vtantur. Ex primo iterum colligere liceat, summam Hysagathi tum impudentiam, tum ignauiam, quia temere & audacter de re sibi ignota pronunciat: quia libros Rami, quem insectatur, nunquam legit, nec eius mentem, qua in Aristotele versetur, aut quomodo ipsum in scholis retineri velit, cognouit. Itaque Hysagathe, si ignatus non fuisses, si Rami scripta euoluisses, non pronunciaasses de ipso, quod Aristotelem, aut veteres philosophos ex mani-

*Ramus non
vult Aristo-
telem è ma-
nibus stu-
diosorum
excusi.*

bus studiosorum excutere vellet, sed longe
ipsi æquior fuisses: sic enim Ramus ipse re-
docuisset in peroratione libri 2. scholarum
logicarum. Enimvero (ait) longe alia mente
diale&ticam mihi interpretandam suscipio,
vt & Aristoteli sempiternas gratias agam,
quod vberriamā artis materiam vndique con-
quisiuerit, quod multis partibus egregie cō-
stituerit, quod ad reliqua constituendum &
perficiendū clarissima illa principiorum lu-
mina nobis accenderit: quæ nisi sequar, quib-
us nisi reliquas obscuritates longe lateque
discutiam, tum vero me ignauum & inertem,
& Aristoteleæ philosophiæ ignarum fuisse
existimem. Longe vero clarius in peroratio-
ne libri 4. scholarum logicarum docet, quo-
modo Aristotelem è manibus studiosos de-
ponere nolit. Nectamen volo (inquit) cate-
goriarum librum è manibus hominum, è bi-
bliothecis magistrorum eijci. Varro, Priscia-
nus, Diomedes, Festus, Grammaticæ discipu-
lis in schola non præleguntur: sed altercationi-
bus & contentionibus omissis, verissima
ex his & vtilissima, id est catholica præcepta
seliguntur & exprimuntur: Nomen eorum
Grammaticorum permanet: Sic in logica fa-
ciamus de categoriis: logicæ artis catholi-
cum seligamus, logicam plenam & accura-
tam ex omnibus omnium generum decretis
& exemplis instituamus, leges denique Ari-
stotelis

stotelis & principia præcipue teneamus, præcipueque excolamus: salutem artis ac dignitatem totam ab ijs repetamus: libros veterum conseruemus, & ad eos cum fuerit opus, recurramus, philosophiam ex eorum libris collectam, puram veramque doceamus. Sic itaque Ramus ipse se apertissime à prima calumnia vindicat, quem si legisset aduersarius, nunquam se tam turpiter dedisset.

Altera calumnia est, quod Ramei sint tantum turba *αἰρέσεων ἀνθρώπων*. Quæso te, Hysagathe, dic sodes, qua fronte, qua conscientia hoc effutire audebas? Quis fuit in illa Parisiensi florentissima Academiæ omnium Academia, inter tot quatumvis doctissimos & eloquentissimos viros, qui P. Ramo non iam superior, sed pene dico par fuerit doctrina & eloquentia. Testatur hoc, & tunc quoque testabantur aduersarii ipsi. Rei veritas testatur. Testantur tot accuratissimæ & eloquentissimæ ipsius lucubrationes, orationes, declamationes, animaduersiones, iam pridè in publicum emissæ, quas tu neque legis, neque legisti, neque leges, & tamen accusas, accusasti, & accusabis. Vidistine tot accuratissimas & eloquentissimas meditationes, observationes, & commentationes Talæi, Frederici Resneri, P. Martinii Nauarreni, Franc. Mildapetti Nauarreni, Anton. Senouellani Nauarreni, Io. Thomæ Freigij, Schori,

Bernhardi Copij VVestphali, Rodolphi Snellij, Guli. Scribonij, Piscatorij, Oleuiani, Theologi clarissimi, Guli. Rodingi, Beurhusij, Schöneri, Goclenii, Salignaci, Makilmænæi, Polani, Marriani, eloquentissimi illius & acutissimi Tempelli, ac Timothei Brigthi, Angli? Vidistine? Vidisti, opinor, pleraque: Sed more vestro, neque legisti, neque legis, neque leges, & tamen sub nomine Rameo iam pridem condemnasti, condemnas, & condemnabis. Quis de illis omnibus & aliis compluribus affirmare auit, quod sint turba αἰνέων ἀνθρώπων? Conuinceretur enim manifestissime à singulorū scriptis & operibus, quæ doctissima in lucem ediderunt. Itaque Hysagathe, summam Ramo & Rameis iniuriam facis, dum doctrinæ & eloquentiæ laudem linguarumque cognitionem ipsis detrahis, inscitiam vero ascribis, quam verius tibi metipsi reseruasses; cum hæc calumnia ex mera inscitia profluxerit. Enimuero tu nihil præter auditum habes, nec ipse vnquam Rami aut Rameorum scripta inspexisti, ne per transennam quidem: Interim de iis tibi iudiciū permittis: Quod profecto turpissimum est, de re nimirum ignota tam audacter iudicare. Quod si ex ijs qui rem norunt, scisciteris, verum esse deprehendes, Rameos plerisque exquisitissimæ esse doctrinæ, & ornatissimæ facundiæ, adeoque eloquii Ciceronian

amæ do-
rina & e-
loquentia
acellentes.

ni

ni splendore valde conspicuos. Nec enim vquam eloquentiæ studium magis non dico laudatur & probatur, sed tractatur & adhibetur quam inter Rameos, qui alios plerisque hac parte barbaros ista diligentia in finitis partibus superant. Artes singulas distinctis temporibus distincte docent; fructus ramenum omnium paulatim, ut matureſcunt, ad vsum eloquentiæ & prudentiæ conuertunt, antecedentium semper & cognitionis ordine priorum disciplinarum vsum cum vſu ſequentium coniungentes. Vidistine, Hysagathe, elegantissimam illam P. Rami de coniungendis philosophiæ & eloquentiæ studiis, orationem, & seriam exhortationem: Vidisti, opinor, sed more vestro, neque legis, neque legisti. At qui fortassis cum ijs facis, qui dicunt eloquentiam Ramisticam meram esse garrulitatem, confusionem artium parere, Dialecticæ præsertim & Rhetoricæ, quæ in dicendo coniunctiores esse solent. At quis vnquam, Deus alme, in terris extitit tam inuidus & amens, qui rem tam laudabilem tamque salutarem damnet? qui talem multiplicis vſus coniunctionem, artium confusionem appellaret? qui eloquentiam garrulitatem diceret? Quid est accusator? Si Rhetoricæ vsum cum dialecticis studiis coniungimus, videmur ne tibi Rhetoricam cum dialecticâ confundere? minime opinor: prius enim Rhe-

*Vſum artiſtæ
coniungemus.*

*Artes præ
ceptis distinctas,
& ſi con
iunctas.*

toricam docuimus, nūc vsum tantum retine-
mus, nec theorematata istius facultatis cum
huius facultatis theorematibus, permiscemus:
Sed arti unicuique sua praecepta homogenea
relinquimus, Dialecticæ suæ, Rhetoricæ suæ:
vsum vtriusque conglutinamus, & in forum,
in senatum, in concionem populi, in omnium
hominum conuentum, deportamus. Atque
huius rei præ magnæ sunt utilitates, quod nulli
studiorum præteriti temporis fructus omit-
tuntur, sed omnes mirificis modis ampli-
cantur, & continuo atque perpetuo ad vsum
transferuntur: quod artes ipsæ vehementer
illustrantur, laborumque molestia minuitur.
Nam poëticæ Rhetoricæque veneres Dia-
lecticæ studium, alioqui per se asperum ac
nudum gratius & amabilius efficiunt, & ipsam
eloquentiam Dialecticis eiusmodi studiis v-
beriore copiosioreque reddi necesse est,
etiamsi id de industria non consecuteris. Ne-
que tamen in ipsis artium præceptis, defi-
nitionibus, ac distributionibus, (ubi scili-
cet proprietati ac perspicuitati verborum
magis studendum est) crebrius à nostris
adhibentur festiuitates istæ oratoriæ: sed
in explicatione, collatione, disputatione,
ac praxi. Itaque pudeat te iterum, Hysaga-
the, ignorantia alligare viros hosce clarissi-
mos, & omni disciplinarum genere excul-
tissimos.

Sed

Sed de secunda calumnia satis. Tertia sine ullo negotio confutatur. Dicit aduersarius nulli viro cordato Rameam philosophiam probari, sed odio & execrationi quibusvis bonis esse. Hanc vocem partim exemplorum inductione, partim laudatissimis clarissimorum virorum de P. Ramo testimoniis vanitatis conuincam, vt appareat in quanta ignorantiae caligine Hysagathus vitam transfigat, vt pote cui de talibus rebus ne hilum quidem constet.

Principio itaque Ramus doctissimis quibusque viris, ac illustrissimis totius Europae Principibus ac Regibus acceptissimus fuit. *Ramus à Regibus & Principibus vocatus fuit: ac citis doctissimis charus*
 Primo namque à Regibus Galliae ad regiam professionem in Academia Parisiana, euectus fuit. Hunc ipsum Rex Pannoniae ad gubernacula Academiae albae Iuliae amplissima proposita mercede vocauit: Postmodum Angelus Papius, Iureconsultus celeberrimus nomine Reipublicae Bononiensis in locum Romuli Amasei proposito mille ducatorum stipendio ipsum inuitauit. Inde Andreas Dudithius iussu Regis Poloniae Cracouiam eundem accersiuir. Denique cum ob seditionem ciuilem patriam relinquere, & in Germaniam secedere cogeretur, expertus ibi est miram (quam etiam in scriptis suis publice celebrauit) clarissimorum virbrum erga se beneuolentiam, praesertim Augustae, Fran-

cofurdi, Norinbergæ, Argentinæ, Heidelbergæ, Tyguri, Basileæ: A quib. ciuitatibus, earumque præcipuis doctoribus, honorificentissime exceptus & liberalissime dimissus est. His omnibus totidem contra Hysagathi calumnias argumentis, succedunt honorificentissima clarissimorum Europæ virorum de Ramo & eius scriptis testimonia; quæ nunc Coronidis vice subiungam. Tu vero, Hysagathe, nostram, si qua est, seueritatem erga te boni consule, & agnosce, quod imprudenter & impudenter egeris: quod nullum prorsus argumentum, sed meras omnino calumnias, meraque conuitia protuleris, ideoque longe longeque maiorem seueritatem & acrimoniam promeritus fueris. Imposterû cautius mercari discas: & si quid contra meam apologiam, vel alios bonos viros conaberis, argumenta in medium proferto, conuitiaque seponito: nisi maiorem existimationis tuæ iacturam facere velis, quam fecisti, longeque seuerius excipi, quam iam exceptus es. Quod si consilium hoc meum secutus fueris, nullam in nobis æquitatem desiderabis. Nam secundum Euripidem, Modestus in nos, sentiet nos modestos:

commotus autem, nos reperi-
et concitos.

TESTI-

TESTIMONIA PRÆSTANTISSIMORVM

VIRORVM DE SCRIPTIS, VITA,
& morte P. Rami: ex quibus patebit an ve-
rum sit, quod aliqui iactitant, P. Rami
philosophiam omnibus viris cor-
datis improbari atq; exe-
crationi esse.

DAVID CHYTRÆVS IN
libello de ratione discendi.

ON inutilis studiosis proue-
ctioribus ad formandum iu-
diciū de præceptis & usu ar-
tis, erit animaduersionum P.
Rami lectio, in quibus etsi
scrupulosius nonnihil & iusto vehementius
Aristotelem exagitat (sicut ipse Aristoteles
nullius eorū Philosophorum, qui ante ipsum
vixerant nomini pepercit) tamen simul bre-
uem & eruditam totius organi enarratio-
nem complectitur, & sententiam ac usum
præceptorum Aristotelis, præsertim in po-
steriorib. Analyticis, multo dexterius & cla-
rius demonstrat, quam multi ex veteribus A-
ristotelis interpretibus, qui præcepta ab A-
ristotele coaceruata subtiliter quidem & co-
piose explicant: sed usum artis in retexendis

& explicandis sapientum & disertorum hominū scriptis, & disputationibus; & propriis componendis; nullum ferè ostendunt. Sicut Aristoteles etiam ea de causa obscurior est, quod in Analyticis & alibi non illustra & significantia ac vtilia, sed Abecedaria tantū exempla, Geometras (quibus tamen certi aliquid literæ illæ significant) imitatus, vsurpat, & necessariis præceptis multas immiscet argutias, quarum non ita magnus in iudicando & differendo vsus est.

Idem ibidem.

Petrus Ramus etiam si ordine præceptorum & tradendi ratione, non nihil à vulgari consuetudine in scholis recepta discessit: tamen haud dubie præceptorum, quæ imprimis ad recte iudicandum, & differendum necessaria sunt, paucitate & facilitate, & exemplorum illustrium bonitate, copia & perspicuitate, & ostensa ratione exercendi præcepta in Analyti, seu retexendis & iudicandis aliorum scriptis ac disputationibus, & propriis componendis antecellit multis, &c.

JOSEPHUS SIMLERVS, PRÆ-
stantissimus in inclita Tigurinorum
schola Theologus.

SI vultis authorum scripta recte intelligere, aut aliis explicare, legatis Dialectices compendium, quod scripsit P. Ramus.

Hanc

Hanc admonitionem sapissime auditoribus suis repetiuisse, & inculcasse Simlerum, testis est M. Beumlerus, discipulus ipsius vna cum multis aliis, iisque fide dignissimis.

*7DEM SIMLERVS DE VITA
& obitu Henr. Bullingeri.*

INter istos Franciæ Theologos fuit P. Ramus, eloquentiæ nomine toto orbe celeberrimus. Is cum superioribus annis bellum fugiens Tigurum venisset, de doctrina sana nobiscum contulit, ac nobis libros de sacra Theologia à se scriptos, legendos dedit, qui sane non tantum elegantes ac disertis, sed etiam pij & orthodoxi nobis visi sunt, &c.

Extat & aliud præterea honorificentissimum Tigurinorum omnium Doctorum de Ramo testimonium, Anno Christi. 1575. Tiguri editum.

*FRANCISCVS PORTVS CRE-
tensis, Græca lingua apud Genenenses pro-
fessor celeberrimus, aduersus Car-
pentarium, Anno 73.*

DE P. Rami doctrina & pietate quid senserit hæc Ecclesia, cum illum humanissime acciperet, eique docendi in hac schola potestatem faceret, nemini obscurum esse potest, &c. Et cum illum Dominus sit Mar- *Ramus mar-
tyr Christi.*

276 TESTIMONIA DE SCRIPTIS,
tyrio dignatus, chara sane est nobis illius ho-
minis memoria, &c.

IVSTVS VVLTEIVS, PÆD A-
gogij Rector, & Ebraicæ Linguae pro-
fessor in Academia Mar-
purgensi.

A Vreus aerea succisus ab arbore Ramus,
Fulget ab aetherea iam noua stella domus.
Surculus è Ramo restat numerosus adempto,
Insitus in stirpes, maxime Christe, tuas.
Fronibus his, fructuq₃, perenne coruscat in aenum,
Æternog₃ omnes implet honore plagas.

Epitaphium P. Rami, eodem
autore.

Arma tulit contra Sciolos, contraq₃ Papistas,
Vnicus, & fregit Ramus vtrumq₃ genus.
Occubuit verè pro religionis honore,
Martyrij clarum sic tulit ille decus.

RHODOLPHVS GOELENIVS,
celeberrimus philosophiæ apud Mar-
purgenses professor.

Non sacer inferna Iunoni Ramus, at ipsis
Musis, Musarumq₃ patri, vere aureus ille,
Heu præter meritum, vasto veniente fragore
Ventorum cecidit, qua culta Lutetia Gallis.
Nunc illum infelix Sophia desiderat arbos,
Cui decerptus honos, nullo reparabilis æuo,
Huic astant flentes iunctissima corda sorores:
Dulcis Aletheia ingenuis, inuisa sophistis,

Quas-

Quaslibet à normis purgans fallacibus artes:
 Et logica refecans documenta impropria falce
 Iustitia: eę, Iouis cerebro prudentia nata,
 Inuia cui, traiecta locis, nugatio sordet.
 Aurea sed Ramenta tamen, studiose, supersunt.
 Hæc alte vestigia oculis, dextreę, repertis
 Vtere: In his Ramus viuit, victurus in æuū:
 Hæc tibi discendi filum, Methodumę, docendi
 Ostendent, lucemę, dabunt, minuentę, laborem.

Idem.

Quis fuerit Ramus, certant: Laudatur ab illis:
 Multa sed hic censor, quæ reprehendat, habet.
 Pegasus, aut ducens subtilia serica bombyx,
 Dic, si iudicium forte rogeris, erat.

Idem.

Aureus AEnean vt Ramus rexit in orco:
 Ad Sophiam Ramus sic tibi monstrat iter.

IOAN. PISCAT. ARGENT.
 ad P. Ramum.

Petrus eras: Nam fortis eras aduersa ferendo,
 Ramus eras, flores pulchros ferens sapientia.
 Sed præter flores pulchros, dulces quoę, fructus:
 Fructus qui sapiunt, quam saccarum & mel dul-
 cius.

IVL. PACIVS I. C. CELEBERRI-
 mus, in præfatione logices ad illustrem co-
 mitem Iac. Zabarellam.

Q Vi fieri potuisset, vt P. Ramus, Rhetor-
 ices & Logices cognitione, qualis &

6

quantacunque in eo fuit, instructus, Aristotelem doctrinam tot seculorum, & gentium autoritate receptam & comprobata, suspectam apud multos reddidisset, nisi plerique nomine tenus peripatetici, quibus cum Ramo contentio fuit, bardi sophistę fuissent? Hi dum Aristotelis scripta peruerse interpretantur, dum omnia partim imperitia, partim ambitionis causa inuoluunt,

— *Contactus, omnia sedant*

Immundo —

Occasionem viro bono prębuerunt non solum contra illorum ineptias; sed etiam contra Aristotelem ipsum male intellectum disputandi. Quę contentio eo progressa est, ut ab vtraque parte pugnent acerrime tanquam pro aris & focis. Quare studio partium incensi, non solum ea quę sunt damnanda; sed etiam recta & vtilia nec à se intellecta reiciunt. Quod certe ij faciunt, qui Rami Dialecticam, quam nunquam legerunt, temere improbant &c. Reipsa enim sum expertus, quibus Aristotelis Organum non est accommodatum (multis enim ob varias causas illius libri lectio est inutilis) iis non posse vtiliorem proponi quam Rami Dialecticam, quę est

Logicarum pręceptionum haud contemnenda Epitome,

&c.

THEO

THEODOR. ZVINGERVS, MEDICVS,
in Praefatione ad Tab. Ethic.

Illud ego non obscure fateor ex praelectionibus simul ac scriptis Talæi, maxime vero P. Rami (quem præceptoris loco colui olim & nunc quoque veneror) id boni me consecutum, ut in omnibus omnium scriptis Analysin, in priuatis commentationibus generalem logicam meditarer.

IOAN. STURMIUS IN EPISTOL. AD
Henric. Schorum.

DE P. Ramo si petis, ut petis, quid sentiā, virum bonum illum esse iudico, & hominem bene literatum: qui hac vita (ut vocant) scholastica, & illius stipendio contentus, ampliores opes aut honores non requirit. Nam quod alios offendit, me non lædit: quoties liberius iudicat de Aristotelicis præceptis, alium in iis ordinem ac viam requirēs, quædam etiam desiderans, quæ deesse videtur. Fecit idem Aristoteles iis, qui ante ipsum scripserunt Dialecticis, Rhetoricis, Philosophicis scriptoribus. Et scholæ ipsæ in Academiis, quas defendunt reprehensores Rami, & ordinem immutarunt Aristotelicum, & multa præterierunt, multaque de suo addiderunt. Et Rod. Agricola istud ius sibi etiam arrogauit, & non idem quod Aristoteles sentit & tradit de locis inueniendi. Ipsi etiā Ma-

thematici, quorum certæ sunt semitæ, tamen non iisdem insistant omnes, quibus Euclides & Ptolomæus, vestigiis. Ego æquitatem & humanitatem in nostris iudiciis, quæ de aliis facimus, desidero. Si idem semper sentiendum & loquendum sit, nihil novi inuenire liceat.

IVST. VVLTEIVS PROFESSOR IN A-
cadem. Marburg. lumen secu-
li sui.

Petrus Ramus in artibus humanioribus certis & euidentibus notis ciues Reip. cuiusque artis sapientissime, tum ab inquilinis, tum à peregrinis discriminavit : quorum utrique se iam pro ciuibz gerere, populo non animaduertente, atque adeo etiam applaudente cæperant. Debemus itaque P. Ramo viro doctissimo, laboriosissimoque eius, quæ quo longius progreditur, eo pluribus maioribusque tenebris inuoluitur, ἀταξίας expulsionem ; & τάξεως, quæ magnæ & in intelligendo perspicuitatis est, & in retinendo facilitatis, restitutionem.

DE P. RAMO.

A. MELVINVS.

*Preluxi virtute mea maioribus, artes
Ornavi ingenuas per facileq; dedi.
Pectus Aristoteli finxi, linguam Ciceroni,
Euclidi ingenium, Quintiliane tibi*

Iud.

*Iudicium. Sic vita fuit, Laus vna perennis
Vitaq, pro Christo sic potuisse mori.*

CAR. VTENHOVIVS.

*Nec sine decerpto fatali ex arbore Ramo
Aurea pro viridi cui coma fronde fuit,
Nec sine doctiloqui pretioso munere Rami
Aurea cui fandi copia ab ore fluit,
Eas erat umbrosæ telluris operta subire,
Aut stygiæ sacrum limen adire Deæ.*

IN EVNDEM.

*Tu Ciceronæa decerptis ab arbore Ramos,
Eloquiij Ausonij summus in vrbe parens.
Creditor hac toties Cicero tuus vrbe renasci
Dicturus quoties Regia scamna subis.
Pulpita scandentem comitatur gratia lingua
Non minor in Latio quam Cicerone fuit.
Eloquiij iuuenes Ramo duce carpite Ramos,
Arbore bis Ramus grandior iste sua est.*

IAC. PASCHARIVS LOTHARIVS.

*Fertilior quavis cum sit sacer arbore Ramus,
Arboris hic dignus nomine Ramus erat.*

RAMVS DE SE ISPO.

*Me malus in vita doctorum exercuit error,
Plebs iugulat, patria rettulit illud amor.*

N. HVRET CAMPANVS.

Vivebat vt moreretur, optabat mori.

Petrus Ramus, olim vt viueret.

Nunc est Ramus, heu! demortuus.

Num quæso viuit? at viuit, non mortuus.

FREIGIUS DE RAMO.

Inuictus Rame es: nam bis duo pectora gestas,

Socratis, Euclidis, Tullij, Aristotelis.

Arte es Aristoteles, methodo Plato, Tullius ore,

Ingenio Euclides, Rame, quid vltius?

DE MORTE P. RAMI

G. BURRERVS.

Herculei tua fama volat nunc, Rame, laboris

Ad Boream atq; Nothum, & solis vtrumq; latus:

Ergo alij tumulis statuatur forma cylindri,

Aurea de Logicis sint monimenta tibi.

ALIUD.

Gallicus Alcides, qui cuncta sophistica monstra

Sustulit, heu! vna concidit inuidia.

P. T. H.

Excisa veluti succrescunt arbore Rami,

Sic tua laus serpit funere, Rame, tuo.

FINIS.

